

Міністерство освіти і науки України
Херсонський державний університет
Міжкафедральна наукова лабораторія
«Українська література в англomовному світі»
Таврійська фундація
(Осередок вивчення української діаспори)
м. Херсон

ВІСНИК ТАВРІЙСЬКОЇ ФУНДАЦІЇ
(Осередку вивчення української діаспори)

Випуск 20

Херсон – Корсунь-Шевченківський
2025

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Немченко Іван (головний редактор) – кандидат філологічних наук, доцент, завідувач міжкафедральної наукової лабораторії «Українська література в англomовному світі» при Херсонському державному університеті

Алієв Алім – заступник директора Українського інституту, член українського осередку Міжнародного ПЕН-клубу, правозахисник, журналіст, перекладач

Барнетт Аліна – письменниця, перекладачка (Великобританія, м. Рексем)

Бокшань Галина – кандидатка філологічних наук, доцентка Херсонського державного аграрно-економічного університету, письменниця, перекладачка

Висоцький Андрій – кандидат філологічних наук, доцент Херсонського державного університету

Гаражій Любов – голова Таврійської фундації (ОВУД), членкиня НСЖУ

Бурдіна Галина – завідувачка загального відділу Центральної районної в м. Херсоні ради

Дупляк Микола – критик, педагог, журналіст, громадський діяч (США, м. Каміллус)

Загороднюк Василь – член НСПУ, голова Херсонської обласної філії НСПУ, кандидат філологічних наук, доцент Херсонського державного університету

Карабович Тадей – член НСПУ, доктор філології, професор Університету імені Марії Складовської-Кюрі, письменник, перекладач (Польща, м. Люблін)

Климович Світлана – кандидатка філологічних наук, доцентка, завідувачка кафедри української і слов'янської філології та журналістики Херсонського державного університету

Климчак Марія – письменниця, критикиня, перекладачка (США, м. Чикаго)

Крат Анатолій – письменник, критик, перекладач, адміністратор і контент-менеджер Фейсбук-групи «Українці за кордоном» (Чехія, м. Прага)

Кудіна Антоніна – перекладачка, педагогиня (Індія, м. Мумбаї)

Лопушинський Іван – доктор наук із державного управління, професор Херсонського національного технічного університету, голова журі Всеукраїнської літературної премії імені Яра Славутича

Немченко Галина – кандидатка філологічних наук, доцентка, співробітниця міжкафедральної наукової лабораторії «Українська література в англomовному світі» при Херсонському державному університеті

Теленчук Надія – письменниця, перекладачка (Німеччина, м. Берлін)

Чухонцева Наталя – кандидатка філологічних наук, доцентка, співробітниця міжкафедральної наукової лабораторії «Українська література в англomовному світі» при Херсонському державному університеті

Двадцятий випуск «Вісника Таврійської фундації (Осереду вивчення української діаспори)» містить наукові й літературно-мистецькі матеріали, присвячені діяльності визначних представників українського зарубіжжя, а також Причорномор'я. У збірнику подається культурно-мистецька хроніка, відомості про вшанування в Таврійському регіоні письменників і науковців із діаспори та Південної України.

В53 Вісник Таврійської фундації (Осереду вивчення української діаспори): міжкафедральної літературно-науковий збірник: випуск 20. Херсон – Корсунь-Шевченківський: ФОП Майдаченко І. С., 2025. 268 с.

ISBN 978-617-8298-27-2

Спонсори випуску: Любов Гаражій, Василь Загороднюк, Галина та Іван Немченко

ЗМІСТ

Слово редактора.....	6
Згадаймо!	9
<i>Іван Немченко. Пам'яті Миколи Братана: акровірші.....</i>	<i>9</i>
Літературознавство	10
<i>Галина Немченко. Інтерпретація постаті Олени Теліги в романі «Неймовірна. Ода до радості» Ірен Роздобудько</i>	<i>10</i>
<i>Василь Загороднюк. Образотворення жінки-віщунки Оринки як форма комунікації в романі Ярослава Ткачівського «Навія»</i>	<i>17</i>
<i>Іван Немченко. Інтертекстуальність та інтермедіальність у структурі роману «Юра» Марини Гримич</i>	<i>23</i>
Краєзнавство	61
<i>Володимир Ідаєтов. Давид Бурлюк – український художник-новатор....</i>	<i>61</i>
<i>Ніна Плакида. Домінантні мотиви та образи поезій Миколи Василенка</i>	<i>65</i>
<i>Тетяна Бахтіарова. Образно-тропеїчні засоби та стилістичні фігури збірки Миколи Василенка «Архітектура планиди».....</i>	<i>73</i>
<i>Валентина Литвин. Корсунський слід Григорія Зленка.....</i>	<i>81</i>
Таврійська фундація інформує.....	93
Спадицина.....	93
<i>Микола Братан. Від сонця до сонця; Мамині квітники; До жайворонка; Над Дніпром; Біля мосту; Південний Хрест; З Омара Хайяма; Стусова криниця; Елегійне; Воскресни, мамо; І була вона небом Олеса: вірші</i>	<i>93</i>
Наші гості	102
<i>Юрій Гаврилюк. Вірші з порога третього тисячоліття: Воскликання до читачів; «Коли йдемо додому...»; «Коли хата має вікна...»; «Роздер грім небо?...»; «І що з того...»; «Мокра хвоїна...»; «Жив...»; «Хрустять...»; «Дош небо полоще...»; «Зачепилося слово...»; «Ходить думка...»; «Життя в тіні смерті...»; «Великодні писанки...»; «Це було року...»; «Метафора часу?...»; Географія людська; «Хтось іде додому...»; «Чи справді цього хочете...»; «Людські задуми і починання...»; «Час...»; «Весняна повинь...»; «Під'їхало трьох вершників...»; «Тихесенько...»; «Упала зірка вогняна...»; «Коли б ти йшов впоперек ями...»; «Родиться дитина...»; «Я...»; «Поглянь у</i>	

небо...»; «Моя надія не вгавас...»; «Знаємо з історії...»; «Я від тебе...»; (Гайку, а може танку?); «Людське життя...»; «За християнським плотом...»; «На небі сонце...»; «Ребриста...»; «Залізний півнік...»; «Вечір був то...»; «Ось знаю...»; «Музика вітру...»: вірші102
Євгенія Жабінська. Мово; Як тебе; Любов; Мамо, кім ми є?; Хочу ввійти; На вершини; Реальна дійсносте; Приснився; У кожного; Дорогами; Одягнені; Я стою; Не жалій; Зірки; Душа; Чому; Мрія про волю; Тоненьку струну: вірші124

Поетична галерея133
Валерій Кулик. Вершина літа; Війна усіх нас доконала; Думок моїх прозоре скло; І ніч, і ранок; Кохання квітка розцвіла; Коріння роду; Зацвів жасмин; Маяк дитинства; Н. Л.; Нам треба більше позитиву; Нічна дорога; Наш правий берег; Посвята другові; Листочком кожним знов затріпочу: вірші133
Анатолій Качан. Далека родичка; Білі ночі в Одесі; Обранець степу; До сходу сонця; Куманець із Опішні; Ватажок отари, або овеча мова: вірші142
Альона Мовчан. 2025. 4 січня; 2 лютого; 14 березня; 22 травня; 10 липня; 12 липня: вірші152
Іван Немченко. На кручах Росі; Великий та могутній язик, або Синонімія по-московськи; Остання імперія задовго здиha; Московська коломийка; Віршовані прочухани від Дойченка Івана; Букет присвят; Колочі реп'яшки від дядечка Луки: вірші155

Дебют.....165
Arina Kuznetsova. Wheat fields / Пшеничні поля; Quiet, the Winter Harbor / Тиха, зимова гавань; Frank / Френк; Fairy ring / Кільце Фей; Lemonade season / Сезон лимонаду; A little dot in the Sky / Маленька крапка в небі: вірші165

Таврійські мемуари.....181
Іван Немченко. Уроки Миколи Братана181

Перекладацьке перевесло.....187
Григорій Сковорода. Сад божественних пісень / Grigoriy Skovoroda Allaagimnalarin başças (11-30) /переклав гагаузькою *Віталій Бошков* 187

З редакційної пошти.....209
Василь Вельможко. Член Центральної Ради мічман Пилишенко з Немирова.....209

<i>Дмитро Шупта. Мандрівка по воді (Історія втілення одного задуму)...</i>	216
<i>З пісенного джерела</i>	221
Wasserfahrt. Вірші <i>Генріха Гейне</i> . Музика <i>Петра Лойтри</i>	221
Мандрівка по воді. Слова <i>Дмитра Шупти</i> . Музика <i>Петра Лойтри</i> .	223
<i>Презентації, конференції, фестивалі.....</i>	225
<i>Альона Мовчан</i> . Херсон і Миколаїв у культурному діалозі	225
<i>Рецензії та відгуки.....</i>	228
<i>Микола Дупляк</i> . З приводу публікації антології перекладознавства Пряшівщини / Рец. на кн.: Тарас Шмігер і Олександра Літвіняк. Українське перекладознавство Пряшівщини. Антологія. Львів, 2024. 527 с.	228
<i>Іван Немченко</i> . Зі скарбниці україномовного письменства Підляшшя / Рец. на кн.: Країна свого слова: Антологія україномовного письменства Підляшшя / Упорядкування та вступ Юрій Гаврилюк / Підляський науковий інститут; Союз українців Підляшшя. Більськ на Підляшші, 2023. 512 с.	235
<i>Микола Дупляк</i> . До 80-ї річниці трагедії Лемківщини. Jarosław Syrnuk. Łemkowskie rozdroże. Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław, 2024. Str. 488	243
<i>Іван Немченко</i> . «Поезії правдива суть» / Рец. на кн.: Яр Ярина. Душі моєї острови. Поезія і проза, лірика і гумор Корсунь-Шевченківський: ФОП Майдаченко І. В., 2025. 212 с.....	258
<i>Наші автори.....</i>	266

СЛОВО РЕДАКТОРА

Ось і виходить уже ювілейний 20-й випуск нашого літературно-наукового видання – «Вісника Таврійської фундації (Осередку вивчення української діаспори)», започаткованого рівно два десятиліття тому – в 2005 році в Херсоні. На першопочатках ми його бачили як журнал, що мав би виходити якщо й не 12, то хоча б 6 разів на рік. Звідси й задум подавати, наприклад, в окремих випусках по одному чи два ліричних твори в рамках загальної запрошувальної рубрики з поглядом у майбутнє «Антологія одного вірша», що мала стати основою окремої поетичної книжки (вже за 10 років могло назбиратись до 60 чи й до 120 текстів, а за 20 літ тим більше). Але журнальний варіант (насамперед із фінансових причин) так і не відбувся, тож цю рубрику ми з часом просто зняли як невідповідну. І анотовану колись антологію так і не видали. Не всі мрії, на жаль, збуваються. Тож перепрошуємо в авторів цієї об'єднавчої рубрики з трохи епатуючою назвою. Сподіваємось, що й просто під дахом нашого «Вісника» Вам було все ж таки затишно.

Ювілейний 20-й випуск «Вісника» традиційно репрезентований сталими рубриками з наукового й літературно-мистецького життя українського зарубіжжя, а також нашого Причорномор'я, зокрема Таврійського регіону. Як відомо, 2005 рік оголошено на Херсонщині роком Миколи Братана. Цій незабутній постаті в історії краю, культурного й державного

поступу України присвячено рубрики «Згадаймо!», «Спадщина», «Таврійські мемуари».

Розділ «Літературознавство» пропонує статтю Галини Немченко про інтерпретацію образу Олени Теліги в романі Ірен Роздобудько «Неймовірна. Ода до радості» та розвідку Василя Загороднюка про образотворення жінки-віщунки Оринки як форму комунікації в романі Ярослава Ткачівського «Навія», а також репрезентує дослідження про сучасну материкову й діаспорну авторку Марину Гримич (вона ж Люба Клименко), її роман «Юра» в інтертекстуальному та інтермедіальному аспектах. Рубрика «Краєзнавство» містить літературно-мистецькі матеріали, пов'язані з Херсонщиною («Давид Бурлюк – український художник-новатор» Володимира Ідаятова, «Домінантні мотиви та образи поезій Миколи Василенка» Ніни Плакиди та «Образно-тропείчні засоби та стилістичні фігури збірки Миколи Василенка «Архітектура планиди» Тетяни Бахтіарової та Черкащиною («Корсунський слід Григорія Зленка» Валентини Литвин).

У рубриці «Наші гості» подано добірки поетичних текстів літературного подружжя – письменників-українців із Польщі Юрія Гаврилюка та Євгенії Жабінської. А «Поетична галерея» привітає читачів віршами Анатолія Качана, Валерія Кулика, Альони Мовчан та інших авторів, у яких часто озивається болюча тема війни. «Дебют» відкриває імення школярки Орини Кузнецової, яка вправно віршує англійською. Поряд подаємо україномовні підрядники, які, може, надихнуть наших читачів здійснити римовані переклади текстів авторки рідною мовою. А ми ці спроби опублікуємо в рубриці «Перекладацьке перевесло» в наступному випуску Вісника.

Традиційна рубрика «З редакційної пошти» знайомить із цікавими матеріалами про діяльність члена Центральної Ради Василя Пилишенка (автор Василь Вельможко), а також із розповіддю Дмитра Шупти про народження «морського романсу» за його перекладом вірша німецького поета Генріха Гейне «Ich stand gelehnet an den Mast...» з назвою в українському варіанті «Мандрівка по воді» (композитор Петро Лойтра). Тексти оригіналу та його україномовної версії з нотами подано в наступній рубриці «З пісенного джерела».

До розділу «Перекладацьке перевесло» подано завершальну частину «Саду божественних пісень» Григорія Сковороди (Grigoriy Skovoroda. «Allaagimnalarin başças») у перекладі гагаузькою Віталія Бошкова (початок публікації в попередньому випуску).

Рубрика «Презентації, конференції, фестивалі» пропонує матеріал Альони Мовчан про культурний діалог міст-сусідів Херсона та Миколаєва.

На завершення випуску подано рецензії та відгуки на важливі українознавчі видання, що з'явилися за кордоном та в Україні протягом останніх літ: «Країна свого слова: Антологія україномовного письменства Підляшшя» (Більськ, 2023), «Łemkowskie rozdroże» (Вроцлав, 2024) Ярослава Сирника, «Українське перекладознавство Пряшівщини» (Львів, 2024) Тараса Шмігера та Олександри Літвіняк, збірку творів Ярини Яр «Душі моєї острови» (Корсунь-Шевченківський, 2025).

Наскрізна рубрика «Таврійська фундація інформує» передає наші найтепліші вітання постійному співавторові Вісника Валерієві Кулику з нагоди удостоєння його в 2025 році звання лауреата Всеукраїнської літературної премії імені Івана Багряного за збірку «Дніпро рятує Україну».

Наш літературно-науковий збірник продовжує свою упевнену ходу в майбутнє. Разом із Україною, яка безсумнівно переможе всі напасти. Хай щастить!

Іван Немченко

Згадаймо!

(1935 – 2010)

ПАМ'ЯТІ МИКОЛИ БРАТАНА

Акровірш

Миколи Братана

Инакшість неземна

Колись торкнулась до мого вікна.

Одразу зрозумів:

Лечу я по прямій –

А попереду зірка провідна.

Був мови вартовим,

Радів пісням новим,

А в них відродження вчував бадьорий гімн.

Творив не для розваг,

А для України благ.

Навічно залишивсь таким.

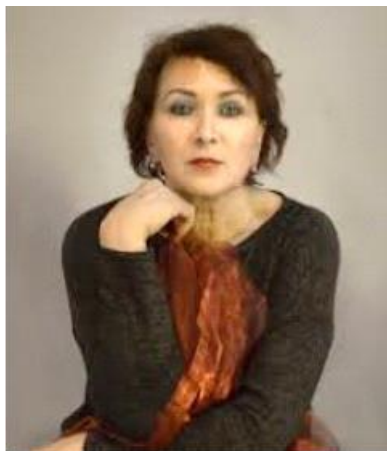
Іван Немченко

Галина Немченко

**ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ПОСТАТІ ОЛЕНИ ТЕЛІГИ
В РОМАНІ «НЕЙМОВІРНА. ОДА ДО РАДОСТІ»
ІРЕН РОЗДОБУДЬКО**

Олена Іванівна Теліга належить до когорти найвизначніших діячів в історії України. Про неї написано чимало наукових праць, мемуарів, літературних творів. Давно вже назріла потреба в кінематографічному втіленні незвичайного життєпису видатної представниці Празької школи. Цю нішу прагнула заповнити сучасна українська письменниця Ірен Роздобудько, створивши сценарій повнометражного художнього фільму «Олена Теліга. Неймовірна» та однойменної телеверсії в чотирьох серіях. Але, на жаль, ці проекти поки що не вдалося реалізувати. Тож Ірен Роздобудько запропонувала широкий читацькій аудиторії роман на цю ж тему: *«Це спроба «просопографічного портрета», на основі вивчення архівних документів і консультацій з фахівцями, а також «літературних допусків» та інтуїтивних припущень, з метою максимального оживлення персонажів. Для підсилення драматургічних рішень в оповідь введено кілька вигаданих героїв і ситуацій, а також використано непрямі прототипи»* [1, с.7].

Ірен Роздобудько

Оригінальною є композиція твору «Неймовірна. Ода до радості». Роман Ірен Роздобудько складається з восьми частин, що названі з використанням музичної термінології: 1. Allegro (allegretto). 2. Andante (animato). 3. Menuetto (andante non troppo). 4. Allegro (allegro agitato). 5. Allegro (con moto). 6. Andante (crescendo). 7. Menuetto (entusiastico). 8. Allegro (presto). Розпочинається книжка з передмови «Від автора», а завершується рубриками: «Довідки», «Голоси», «Подяки». Невипадково письменниця використовує в творі елементи композиції античної драми, зокрема хор голосів дає можливість авторці представити сучасників Олени Теліги, котрі висловлюють свої думки про героїню. Антична література сформувала ідеал діяльної, закоханої в життя особистості. Саме такою й була Олена Теліга, яка постійно прагнула знань, новизни, самовдосконалення. Тож у всіх частинах роману поряд із хором голосів звучить і соло у вигляді поетичних самохарактеристик, самовиявів, настанов, імперативів поетеси. Наприклад, у форматі строфи з вірша «Літо»:

В сотах мозку золотом прозорим

Мед думок розтоплених лежить,

А душа вклоняється просторам

І землі за світлу радість – жить!

(Частина перша) [1, с.12].

Або як уривок із присвяти Олени Теліги «Чоловікові»:
*Що нам щастя солодких звичок
У незмінних обіймах дому, –
Може, завтра вже нас відкличе
Канонада грізного грому.
І напружений погляд хоче
Видиукати у темі глибокій
Блискавок фанатичні очі,
А не місяця мрійний спокій* (Частина третя) [1, с.107].

Як зауважує Р. Харчук, *«Ірен Роздобудько написала свій роман як варіацію «Ода до радості» Ф. Шиллера, де є такі слова: «Шана й слава чесним, мужнім, / Згуба підлим брехунам!»* [2]. Водночас твір зорієнтований і на нашу сучасність, реалії російсько-української війни. Так само, як у початковий період окупації України, зокрема Києва, гітлерівські завоювальники загравали з місцевим населенням, подібну тактику виявляли й нинішні московські поневолювачі на захоплених ними територіях нашої незалежної держави. Суголосні сьогоденню й сторінки роману, де йдеться про варварські погроми німцями міст. Паралелі напрошуються самі по собі. Ірен Роздобудько цитує думки друга Олени Теліги Уласа Самчука: *«І лишень згодом ми переконалися, що нашою провиною було те, що ми були патріотами землі наших предків. Найбільша провина, якої не дарують людині ніякі загарбники...»* [1, с.246].

Важливим композиційним чинником у романі є мотив дороги. На початку твору Олена разом із матір'ю та братом Сергієм переходять Сян, згодом життя у Європі – в Подебрадах, Празі, Варшаві, Кракові, і нарешті повернення додому – Львів, Рівне, Житомир, Київ. Ірен Роздобудько послуговується прийомом обрамлення: роман починається й завершується показом подій у Києві.

Назва «Неймовірна» задає лейтмотив твору. Здається, що найвлучніше сутність Олени Теліги схарактеризував Євген Маланюк: *«Вона була Людиною, яка прагнула РАДОСТІ, хотіла БАРВИСТОСТІ і ПОВНОТИ – у всім королівським значенні цього, – радості, недоступної для плебея. І, думаю, що ця жадоба радості і повноти штовхнула її поцілувати*

Батьківщину востаннє» [1, с.244]. Героїня знаходить радість у кожній хвилині життя: «Ця радість захоплює зненацька і, як здається, без причини. Лише через те, що Олена відчуває під ногами м'яку розмоклу землю, а вранці дерево під вікном сповнюється пташиними перемовинами і бринить кожною гілкою, ворухиться, мов живе» [1, с.145]. Глибока лірична натура, вона могла успішно реалізуватись у світі мистецтва, здобути блискучу кар'єру, та обрала інший шлях – шлях боротьби, бо була одержима любов'ю до України.

Як треба було жити Батьківщиною, яку силу волі мати, щоб у буремний час повернутися в захоплений німецькими загарбниками Київ і ще й очолити спілку письменників! Хор голосів до кожного розділу допомагає розкрити ество цієї неймовірної жінки. Як свідчить у творі, скажімо, голос М. Бачинської-Донцової, «Для неї найбільшою чеснотою Людини була погодженість слова і чину» [1, с.149]. Про те, що Олена Теліга є рідкісною натурою постійно повторюють персонажі твору: «...Ця жінка – неймовірна» [1, с.225] (Улас Самчук); «Роздавати усміхи, розсипати усміхи, розсипати перли. Як крилата Ніка, поривати за собою... Це не пусті слова. Їй були відкриті істини, що їй тепер не даються до сприймання багатьом...» [1, с.245] (Оксана Лятуринська); «Дивні почуття виникали в мене, коли я розмовляв з цією незвичайною жінкою, то відчував себе вільно, ніби знав уже давно, то ніяковів і чогось

боявся. А вона, коли розмовляла, дивилась прямо в очі своїми великими карими очима, які так весняно сміялись і, здавалося, просвічували все єство» [1, с.246] (Михайло Ситник).

Авторка сама захоплюється героїнею, часто вдається до портретної характеристики. *«В ній немає нічого визначного, проте її сумнівна краса магічним чином розквітає просто на очах. Ця незбагненна для всіх присутніх магія покриває недосконалість рис, загадкова усмішка й очі «з бісиками» притягують погляди завсідників кав'ярні, бентежась»* [1, с.83]. Життєве кредо Олени Теліги окреслено в її власних словах: *«Коли я загину, то знатиму і іншим покажу, що жила так, як хотіла, і як повинна була жити. Коли ж сидітиму в безпечнім запллі – це вже буде зрада мене самої»* [1, с.212-213]; *«Мені кажуть, що боротьбу можна продовжувати будь-де. А я питаю: який у тому сенс, якщо ми потрібні саме тут?! Мене лякають загибеллю. А я кажу: це буде не кінцем, а прикладом»* [1, с.322]. Роздуми героїні розкривають її вдачу, внутрішній світ: *«...Попри все це вона і такі, як вона, все одно кинуть у цю поранену зневірену землю бодай найменше зерно звитяги, з якого виростуть пам'ять, честь і паростки спротиву»*; *«Вона не помиляється в своєму максималізмі: життя – це не роки, відведені на їжу і побут, за які віддаються на відкуп душа і слово!»* [1, с.278].

Рефреном через увесь роман звучить вислів: *«Там, де ти, там і я!»*, який підтверджує силу кохання подружжя Теліг. Михайло розділив із Оленою життя і смерть, хоча міг і врятуватися. Постать Теліги окреслена на тлі доби, в середовищі відомих діячів Дмитра Донцова, Олега Ольжича, Уласа Самчука, оцінки яких допомагають краще розкрити характер героїні. Вони захоплюються її енергією, витримкою, одержимістю, оптимізмом. До Дмитра Донцова Олена ставилася з великим пієтетом як до наставника, вчителя, блискучого критика й полум'яного публіциста. Це відчутно в її поетичних рядках, які доречно цитує в романі Ірен Роздобудько. Такі аплікації тісно переплітаються з душевними станами героїв, їх настроями: *«Їйому доводиться наздоганяти, дослухатися і йти, йти слідом...*

*Не любов, не примха, не пригода, –
Ще не всьому зватися дано...
Ще не завжди у глибоких водах
Відищуєш непорушне дно.*

*І коли твоя душа воскресла
Знову мчить у осяйну путь,
Не питай, чиї натхненні весла
Темний берег вміли відитовхнуть.*

*Олена закінчує строфу на різкій зупинці, обернувшись
обличчям до Донцова.*

*Не любов, не ніжність і не пристрасть,
Тільки серце – збуджений орел!
Пий же бризки, свіжі та іскристі,
Безіменних, радісних джерел!» [1, с.165-166].*

Особливе місце в романі займає образ Києва. Це той магнетичний центр, який притягував Олену Телігу протягом усього її життя. Всі помисли й поривання героїні сконцентровані довкола вимріяного образу української столиці. «Вона б могла оббігти півсвіту, повернутись – і, струсивши пил з ніг, за десять хвилин пташиного відпочинку, знову вирушити в путь, якщо ця путь – до Києва, до своїх втрачених палестин, до мрії і мети» [1, с.229]; «Там, посеред окреслених вечірньою позолотою хмар, він, її Київ, постає живим, іконописним, вічним. Він давніший за Москву, давніший за Берлін – він був і буде» [1, с.278]. Окремі сторінки роману оповиті містичним передчуттям. Олена відчуває, що назавжди – жива чи мертва – залишиться в Україні.

В останніх епізодах твору переплітаються значимі спогади з реальністю. Тепер Олена Теліга вже знає, що гине «не за просто так» [1, с.350]. Патетично й трагедійно звучить заключний вихід героїні – із тюремної камери в безсмертя:

*«– Олену Телігу ведуть!!!
– Перекажіть далі – Олену Телігу ведуть!
– Слава Україні!
– Олену ведуть!
– Героям слава!
– Йде Олена Теліга!» [1, с.350].*

Та все ж роман Ірен Роздобудько має вітаїстичний характер. Життєствердно звучать слова Івана Шовгенєва, перефразовані його героїчною донькою: «...Якщо всі бастіони впадуть, єдиним, що лишиться, буде слово і дух. Вони безтілесні, а тому не помруть» [1, с.179]. Книга своєчасна, її повинен прочитати кожен українець, щоб зрозуміти, якою ціною торувався шлях до вимріяної незалежності та реальної, а не бутафорної державності.

Література

1. Роздобудько Ірен. Неймовірна. Ода до радості: роман. Київ: Нора-Друк, 2022. 368 с.

2. Харчук Роксана. «Неймовірна. Ода до радості» – байопік, перероблений на роман. URL: <https://zbruc.eu/node/112869> (дата звернення 1.11.2025 р.)

Василь Загороднюк

ОБРАЗОТВОРЕННЯ ЖІНКИ-ВІЩУНКИ ОРИНКИ ЯК ФОРМА КОМУНІКАЦІЇ В РОМАНІ ЯРОСЛАВА ТКАЧІВСЬКОГО «НАВІЯ»

У творчому доробку Ярослава Ткачівського більше сорока книжок. Кожна з них займає свою нішу в сучасному українському літературно-художньому просторі. Є відгуки та оцінки читачів, думки літературних критиків про ці видання. А коли звернутися до основних віх творчості письменника, то бачимо низку престижних відзнак та нагород, що засвідчують належний і високий художній рівень цих творів. А найголовніше – вони читабельні, мають попит у численних читачів.

Його роман «Навія» я читав двічі. І це при тому, що відкладав на потім не менш цікаві твори інших авторів. Чому так сталося? Можна наводити різні пояснення і головне з них буде не логічним, а чуттєвим. Щось мене приваблювало як читача повернутися ще раз до цього твору. Це швидше за все оті навії, що є у нашому житті. В когось у меншій мірі, в когось у більшій. Мною сприймається назва роману не тільки за іменем одного з персонажів твору, а й за тим, що це міфологічна істота, а ще, як віддієслівний іменник. Думаю, що автор, можливо інтуїтивно при моделюванні Навії як персонажа, додавав міфологічних рис і дієслівної динаміки.

«Навія» при читанні навіювала різні думки і почуття. Вони були амбівалентні, як і багато смислів у цій книзі. Я радів і

сумував, надіявся і зневірювався разом із персонажами. А скільки тут порушено проблем! І добре, що вони не розтягнулися на 1000 сторінок, бо то була б уже інша сага. Спочатку я робив помітки на вдалих порівняннях, художніх деталях із перших сторінок «Навії» та потім відмовився від цього, бо прийшлося би відмічати чи не на кожній сторінці. Аргументовано виписана система персонажів, про кожного з них можна вести окрему розмову. Мені чомусь найбільше ввійшов у душу отой маленький хлопчик – Іванко, хоча про нього написано й мало, але більше й не треба, враховуючи його коротеньке життя, що трагічно обірвалося. Мабуть, автору навіялося чуття міри. А це вже ознака таланту.

Із системи персонажів роману «Навія» можна виділити як окремий – і н ф о р м а ц і ю. І це буде не алогізмом, а констатацією того, що інформація письменником одухотворюється, набуває специфічних для неї ознак. Тут можна говорити про публіцистичний струмінь у тканині роману.

Одним із яскравих носіїв цієї інформації є Оринка Прищав. Вона не є головною героїнею «Навії», але виконує ті функції, що цементують сюжетно-композиційну концепцію твору. Не можу стверджувати, чи був прототип у неї. Але можу висувати за власними спостереженнями, що подібні жіночки-всезнайки-

моторчики часто заявляють про себе наяву. Бери і списуй із них художній образ. Можливо, автор так і зробив. Та не в цьому суть, а в тому, що Оринка Прищава виписана художньо переконливо й аргументовано. Це динамічний, жвавий персонаж і вже перше знайомство з ним саме і є таким: *«А ще вона металася з кінця в кінець селом, з майже кожним зустрічним до балачки ставала, бо все мусила вивідати, винюхати, виюдити...»* [1, с.27]. Це доповнює опис її зовнішності: *«Вона мала не тільки вугрі й прищі по всьому видовженому, наче б огірок, лиці, але й очі булькаті та всевлвлюючі вуха, немовби локатори. І дуже величезний, як праник, язик»* [1, с.27]. Як на мене, то ці натуралістичні штрихи цього портрету не викликають якогось негативу, а тим більше – відрази. Тут вловлюється тонкий гумор, а за ним зацікавленість, яке ж призначення тих «локаторів» і «праника»... Її оцінка навіть мертвої людини є ознакою всюдисущої зацікавленості цієї жінки, а про морально-етичні аспекти вона не задумувалася, у її світоглядних переконаннях вони відсутні. Насправді, вивідати інформацію і швидко її розповсюдити, для неї залишається головним. Питання, які її завжди зацікавлюють: хто? де?, підсилюються: з ким і коли? За жанровими ознаками вони асоціюються з заміткою. Згодом вона розростається до розширеної замітки з оцінками і коментарями Оринки Прищавої. У неї природжений таланти комунікатора. І коли Ганна, яка знає здібності цієї жінки, хоче своєму синочкові надати батьківства від Назара, то не сумнівається в її допомозі. *«Варто Оринці Прищавій ніби промовитися, що мій хлопчик Іванко – то Назарова робота. Та в'на торік мене з ним на пробі в обіймах за чужов stodолов у саду зловила»* [1, с.35]. І цей інформаційний проєкт починає втілюватися в реальність. Його процес складний, психологічно насичений. Головній інформаторші «Навії» потрібно було знівелювати свою попередню версію. Адже ще стояло питання, що батьком Іванка міг бути сусід Василь. І Оринка видає, що цей парубок не здатний на це. Переконаний, що така «робота» поживавлює читацьку зацікавленість, викликає усмішку. Вона також розповсюджує інформацію про женихання до Ганни Гриця і Федора, що теж ускладнює ситуацію та водночас стверджує

позиції Прищавої. Її називають «*надавчим радийом*» [1, с.36]. У романі на рахунок цього художніх аргументів достатньо.

Ярослав Ткачівський

Ось одна із авторських характеристик цієї жінки: «*На той час Оринка Прищавка виконувала майже ту саму функцію, що нині мобільний швидкісний Інтернет, пересувний цирк, театр одного актора й усе разом узятє*» [1, с.70]. І це письменницьке узагальнення має продовження: «*Здебільшого Оринка смакувала вістями-жахами: «А ви чули, людоньки добрі, га? Та як ви нічого не знаєте, що вночі сі стало?»*» [1, с.70]. І вона завзято видавала чергову інформацію, повторюючи дієслово «чули», «чув», то замовкаючи, тим збільшуючи інформаційну інтригу. А її співрозмовник уже був залежний від неї. «*А ви чули, що сі стало?»*, потім уточнює питанням «*Та як що?»*, лиш тоді виплескує новину: «*В Дмитрунькової Ганнусі дитина втопилася в розсолі...*» [1, с.119]. Після цієї констатації йде деталізація, оцінка події. Категоричність Прищавої не допускала інших думок, її самовпевненість гіперболізована. Та вона не позбавлена й того, що є в кожного індивіда – страху. Її кінець розмови з Дмитрунцем:

«*– Матко Бозка! – лише, мов з дубельтівки, з переляку вилетіло оті два слова й Оринку з поля, як вітром здуло*» [1, с.125].

В іншому епізоді: *«Побачивши газду, що вийшов зі стайні зі закривавленою сокирою, вісниця дала такого шпруньга, що аж порох за нею закурився»* [1, с.132]. Це приклади, як автор надає образу реальності, позбавляє його штучності, але не навії, отієї, що до кінця читачу не зрозуміла, та й автору, можливо, також. Але вона є у нашому житті. І кожний із нас хоче бути щасливим, як і персонажі цього роману, які прагнуть кожний по-своєму щастя. Це даність, із якою ми живемо. І сприймаючи її наукові пояснення, не відкидаємо і народні. Ярослав Ткачівський занурений у цю стихію, продукує її художнім словом і робить це переконливо.

А комунікаційна місія Оринки продовжується, видозмінюється за емоційним забарвленням, психологічною динамікою в залежності від ситуацій або перспективи подальшого спілкування. Її особливо не бентежить навіть винайдення Поповим безпроводного радіо, один із аргументів жінки-вісунки, що москалі ще й дротового не здатні до всіх осель дотягнути. *«Тому всім, людоньки добрі, мовлю, жи поки що в нашій селі вам без мене не обійтисі...»* [1, с.88]. Більшу конкуренцію їй спричиняла циганська пошта з поселенням у селі Підгірки цигана-коваля Ферка. А все ж Оринка, а не дротове радіо, перша сповістила новину про Феркову сім'ю. Її традиційне *«А ви чули»* підтверджувало функціональну здатність жінки інформувати про найновіше: *«А ви чули, що Афія Ковалева нарешиті довідданичиласі – нині вдосвіта зараз аж двох циганчъит вродила?»* [1, с.162]. Питальне речення дещо дезінформує читача та наступне окличне ставить крапку над «і»: *«Так її файно Ферко клепає!»* [1, с.162].

Розвиток сюжетної лінії в романі доходить і до змалювання того, що майже в усьому селі Підгірки укріпилося дротове мовлення. *«Ці абонентські точки, радіоприймачі та гучномовці, в народі іронічно-глушливо називали «брехунцями» або «катеринками»* [1, с.170]. І щось є символічне в тому, що в підгірчан «катеринки» перейменувалися в «оринки», так односельці вшановували пам'ять своєї вісунки. Її життя обірвала ворожа куля, читачі вже не дізналися, яку нову інформацію несло їм їхнє *«надавче радийо»*. Та вони зуміли

почути її останню волю: *«Боже, Господочку мій, скарай за мене всіх москалів триклятих! Грім би їх за нас...»* [1, с.171].

Логічно, що образотворення Оринки Прищавої автор безпосередньо проводить у тому зрізі, що пов'язаний із інформацією, її пошуком, зберіганням, коментуванням і передачею реципієнтам. І в цьому процесі уміло вписаний цей художній образ. У підручниках із історії української журналістики це ім'я не вписане, але завдяки таким і подібним віщункам, інформація завжди була динамічною, завжди спонукала до дій, роздумів, оцінок, прийняття рішень.

Ярослав Ткачівський це передав у художній формі. У романі «Навія», в якому порушуються складні людські проблеми та по можливості вимальовуються шляхи їх вирішення, інформація від своєї односельчанки, жінки-віщунки, була живильним компонентом, пульсуючою енергією, що засвідчує складні та динамічні реалії життя.

Література

1. Ткачівський Ярослав. Навія: сучасний роман / вступне слово Костянтина Квурта. 2-е вид. Київ: Український письменник, 2019. 204 с.

Іван Немченко

ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНІСТЬ ТА ІНТЕРМЕДІАЛЬНІСТЬ У СТРУКТУРІ РОМАНУ «ЮРА» МАРИНИ ГРИМИЧ

Материкова й діаспорна письменниця Марина Гримич – яскрава зірка на літературному небокраї сучасності. Широко й послідовно вона послуговується різними формами інтертекстуальності та інтермедіальності в своїй романістиці. Особливо це стосується трикнижжя авторки «Клавкіада», що користується успіхом як серед широкої читацької спільноти, так і поміж літературознавчого загалу. Це романи «Клавка» (Київ, 2018 – Бейрут, 2019), «Юра» (Бейрут – Марсель – Бейрут, 2019-2020) та «Лара» (Бейрут, 2020-2021), в яких схоплено прикметні риси в житті України від 1940-х до 1980-х років.

Метою нашої статті є схарактеризувати інтертекстуальні та інтермедіальні компоненти в творі Марини Гримич «Юра», котрий подієво охоплює 1968 рік, але в спогадах окремих персонажів розширюється на загальне літературно-мистецьке й громадсько-політичне тло 1960-х років. Про різні аспекти в дослідженні цього роману йдеться у статтях та рецензіях Л. Башманівської, О. Ірванця, Я. Поліщука, В. Собко, Т. Трофименко, О. Чаплінської, О. Юрчук тощо. Ми сфокусуємо свою увагу на інтертекстуальній та інтермедіальній складових твору.

Інтертекстуальність. Мусимо одразу відзначити, що цей аспект роману Марини Гримич тісно переплітається з його інтермедіальним простором. Уже на початку твору для групи

молодих персонажів Юрка Бакланова, Ігоря (Гарика) Мороза, Андрія Федченка та Зої Борової, що належать до цековських родин – «номенклатурно-сусідської спільноти», застосовано красномовне найменування «серця чотирьох». Найперша інтертекстуальна асоціація – з романом Джека Лондона «Серця трьох» («Hearts of Three»), опублікованим 1920 року. Та ще ближчим бачиться перегук із інтермедіальною цариною – популярною серед радянських глядачів кінокомедією режисера Костянтина Юдіна «Серця чотирьох», знятою за сценарієм Олексія Файка та Анатолія Гранберга («Мосфільм», 1941; у прокаті з 1945 року).

Марина Гримич

І герої пригодницького твору Джека Лондона (Френсіс Морган, Леонсія Солано, Генрі Морган), і персонажі кінострічки Костянтина Юдіна (Галина та Шурочка Мурашові, Петро Колчин і Гліб Заварцев) викликають велику симпатію своєю щирістю й безпосередністю, умінням цінувати дружбу і любов, готовністю мужньо боронити ідеали добра і справедливості. А ще життєлюбством та кмітливістю, здатністю виплутатись як із кумедних ситуацій, так і з серйозних випробувань. Тож серед сусідок-матусь із цековського будинку й народилося таке найменування для їх дітей-ровесників Юрка, Гарика, Андрія та Зої. Батькам дуже хотілося бачити їх такими

ж благородними та романтично налаштованими, а водночас практичними й упевненими в собі, життєздатними, як згадані герої й героїні роману Джека Лондона та фільму Костянтина Юдіна. Наприклад, крізь призму сприйняття дружини компартійного номенклатурника Олександра Бакланова Клавдії Блажкевич, що завідувала редакцією прози у видавництві «Молодь», окреслюється місце Зойки в гурті перевесників: *«Клавка знову посміхнулася: серед «сердець чотирьох», три з яких належали хлопцям, Зоя була чи не найбільшим хлопчиськом, перебравши командирські здібності від свого батька – генерала КДБ Борового»* [1, с.6]. Характерно, що й Бакланов-старший, вітаючись із друзями сина, насамперед виділяє Зойку. Він тисне руку *«по черзі кожному з власників «сердець чотирьох»: першій – Зої...»* [1, с.7].

Ця колективна назва для приятелів фігурує не раз протягом усього твору: *«Юра виніс із дому альбом з дитячими фотографіями «сердець чотирьох»* [1, с.44]; *«В альбомі була ціла серія фотографій «сердець чотирьох» у саморобних костюмах мушкетерів. Це була улюблена сторінка їхнього дитинства»* [1, с.45]; *«...Оскільки батьки, крім Зоїних, уважно контролювали їхні кишенькові гроші, «серця чотирьох», як правило, не могли собі дозволити чогось дорожчого від кафе»* [1, с.47]; *«Після обміну спогадами про дитинство «серця чотирьох» прогулялися по Ірпеню, який зачаровував провінційною неспішністю, малолюдністю і соснами, що росли прямисінько на дачних ділянках»* [1, с.48]; *«У них, серед «сердець чотирьох», про такі речі не прийнято було говорити»* [1, с.62]; *«...В принципі, крім Андрія, «серця чотирьох» були байдужі до випивону»* [1, с.68]; *«На вулиці Глібова виросла Рита. Якось так сталося, що вже в першу осінь знайомства з нею «серця чотирьох», шукаючи місце, де можна було безпечно розпити пляшечку «Оксамиту України» після святкової демонстрації на честь Великої жовтневої соціалістичної революції, забрели на стадіон «Старт»* [1, с.126]; *«Серця чотирьох» добре знали – в душі він [Андрій – І. Н.] був не таким. В душі він залишався тим самим вразливим хлопчиком з сумними очима»* [1, с.131]; *«У компанії «сердець чотирьох» він [Гарик – І. Н.] теж був теплим пластиліном, любив, щоб друзі приймали рішення замість*

нього...» [1, с.132]; «Взагалі «серця чотирьох» з дитинства говорили російською, лише Андрій з Юрком – і то між собою – українською, так якось склалося, бо в обох були україномовні сім'ї» [1, с.135]; «Новачки дуже посприяли зміцненню компанії «сердець чотирьох», без них вона вже, напевно, розпалась би...» [1, с.135]; «На святкуваннях днів народження «сердець чотирьох» їх (Бакланова-старшого та Федченка-старшого – І. Н.) завжди розсаджували по різні кінці столу» [1, с.179]; «Зойка за мить перетворилася зі стражденниці, чий жених не виправдав її надії, на колишню очільницю «сердець чотирьох» [1, с.277]; «Це значить, що серед нас є стукач, – пояснив Федченко-молодший. – Серед нас, «сердець чотирьох»...» [1, с.277]; «Тиждень тому Зоя, цілком несподівано, запросила всю компанію «сердець чотирьох» разом з батьками на святкування її дня народження, а заодно і Нового року» [1, с.297]; «Команда «сердець чотирьох» за останні півроку розлізлася по швах» [1, с.297]; «Отже, – подумав Юра, – про Риту батькам «сердець чотирьох» також все відомо... про її чехословацькі походеньки» [1, с.338] та ін. З часом ця конфігурація та її найменування змінюються, оскільки кількість друзів поповнюється: «...Випивши шампанського (щоправда ховаючись від стороннього ока, оскільки поряд гралися діти), «серця шістьох» заповзялися розгадувати кросворд» [1, с.137]; «Серця шістьох», знехтувавши навіть «солодким столом», включили старенький програвач» [1, с.139]; «Серця шістьох» зібралися всією компанією наприкінці літніх канікул» [1, с.258]; «За літо «серця шістьох» скучили одне за одним» [1, с.259]; «Серця шістьох» та їхні батьки з насолодою тягли пісню, а потім від зворушення мало не кинулися обніматися й цілуватися між собою, начебто співали не «Черемшину», а «Інтернаціонал» [1, с.341].

Синонімом до поняття «сердець чотирьох» було також «чотири мушкетери». Наприклад: «Іще коли діти були школярами, батьки завжди брали путівки у цековський санаторій «Нижня Ореанда» на один і той же місяць, щоб «чотири мушкетери» надовго не розлучались» [1, с.259]. Етимологія такої назви досить проста: «Коли Гарик, прочитавши раніше від усіх «Трьох мушкетерів» Дюма, запропонував нову гру, ролі розподілилися так: Портосом став

Федченко-молодший, любитель попоїсти і пожартувати, Арамисом – розумник і мрійник Гарик, Юрі дісталася роль Атоса, бо серед них він був найбільш «правильним», а вічний заводийці Зойці – д'Артаньяна...» [1, с.45]. Така дитячо-ігрова ієрархія в стилі Дюма розпросторювалася на роки. Скажімо, «...Всі дитячі бої на дерев'яних шаблях «Атос» завжди програвав «Портосові» [1, с.276]. Але коли герої подорослішали, то й дитячі ролі видозмінилися: Атос-Юра добре відлущував Портоса-Андрія за безпідставну образу.

Перша зустріч Юрія Бакланова з Ритою Баратинською викликала книжні асоціації: *«Зблизька вона була інакшою, ніж здаля, – впадала у вічі південна смаглявість і пушок над губою, точнісінько як у лермонтовської княжни Мері» [1, с.38]. Згодом, коли в них зав'язалися стосунки і дівчина якось захворіла, це викликало в уяві героя іншу паралель: «Дама з камеліями? – посміхнувся він» [1, с.66]. Згадка про трагічну історію, репрезентовану в однойменному романі Александра Дюма, вжита в цьому контексті з іронічною метою. Юрій хотів підбадьорити хвору, натякаючи на те, що вона явно перебільшує ступінь своїх проблем зі здоров'ям.*

Світ дитинства для Юри пов'язаний із казками Ганса Крістіана Андерсена, читаними разом із мамою, а ще з книжками «Чіполліно» Джанні Родарі та «Аліса в країні чудес» Льюїса Керролла у перекладах «дядечка в круглих окулярах» – шістдесятника Миколи Лукаша. Коли під час відзначення Юрієвих іменин на дачі Бакланових до матеріної кімнати потрапила Рита, що занедужала, у хлопця мимоволі виникають асоціації з образами зі «Снігової королеви» данського письменника. *«...Коли він таки наважився увійти, його настрій враз змінився: він побачив, що всі ті бузково-фіолетові і рожево-малинові троянди обійняли чужу дівчинку, Герду, яка випадково забрела в чарівний казковий сад феї у пошуках свого Кая. Вона замерзла в дорозі, і квіти схилилися над нею, щоб зігріти й вилікувати» [1, с.65].*

Обравши собі фах фізика, студент Юрій Бакланов пишається своїм факультетом та спеціальністю, яку набуває. Тож до всього іншого у нього зверхне ставлення. *«Фізик – це ж не якийсь там «Боян бо віщий»: філолог, чи історик, чи*

філософ, що розтікається чи то мислю, чи то мислю, «по дереву, сірим вовком по землі і орлом по небу», як любить повторювати мама. Фізика – це наука...» [1, с.121]. Звернення до образів та тексту «Слова про Ігорів похід» підсилює іронію в ставленні Юрія до гуманітарних спеціалістів. Хоча, з іншого боку, він не був байдужим до історико-літературних сторінок буття Києва. «Вулиця Глібова була тим Києвом, про який Юра читав у Паустовського, чиї книги вперто підсовувала йому мама, коли він був підлітком. І він полюбив той Київ, і мріяв туди потрапити, перенісшись у капсулі часу. В Київ Паустовського» [1, с.123]. Але й без мандрівки в часі Юрій захоплюється цим районом. Йому до вподоби були численні садки біля старих будиночків: «...Цих садків на Глібова було так багато, що хотілося сказати «горщикочок, не вари!» [1, с.124]. Ця фраза про відчуття міри з німецької народної казки «Горщик каші» в запису братів Якоба та Вільгельма Грімів додає враження неймовірно багатого озеленення столиці та й узагалі наявність у ній якоїсь нескінченної незвичайності. «Цей Київ був неофіційний і неформальний, теплий, наївний і трохи старомодний» [1, с.125]. Навіть звичайна баба Шура тут «інфернальна істота, схожа на Бабу Ягу» [1, с.125]. Асоціація з автентичним Києвом виникне у Юрі й пізніше, коли його мама захоплено розмовлятиме з незнайомкою, що була, як не дивно, зі знайомими рисами з минувшини: «І були вони обидві – неначе з далекого минулого часу, неначе з того старосвітського Києва, Києва Паустовського. З допотопного Києва» [1, с.235]. І згодом у фінальному розділі роману: «Серце калатало: як же він любив цю пору, коли все місто перетворювалося на «Київ Паустовського», що його він собі, будучи підлітком, раз і назавжди намалював в уяві, читаючи «Далекіє годы». «Київ Паустовського» був для Юри водночас землею обіцяною і втраченим раєм, великою мрією, а точніше фантазією про подорож у старосвітське, допотопне його минуле» [1, с.294]; «Юра радів, що в київському космосі ще лишилися ті старокіївські островки, «чорні діри», куди можна було провалитися на кілька годин і відчувати себе в «Києві Паустовського» не лише взимку, а й в інші пори року. Це було наче купання в ополоні: нетривале, але живильне. А можливо,

це було як занурення в океанічні глибини з Івом Жаком Кусто з передачі «Клуб кинопутешествий» [1, с.295]; «Юра уявив себе молодим Костянтином Паустовським, студентом фізико-математичного факультету Університету святого Володимира» [1, с.295]. І тут «Київ Паустовського» переплітається для героя з Києвом Тараса Шевченка. «Вже встигли прочистити доріжки до Тараса Григоровича, а от змести сніг з його голови не було кому, а можливо, він і сам того не хотів, бо так грівся. Юра, проходячи повз пам'ятник у дні, коли в нього вселявся «молодий Паустовський», згадував ту частину з його книги, де тітонька письменника на ймення Дозя читала «Кобзар» як Біблію. Вона діставала його зі скрині, розгортала з хустини і плакала над «Катериною», бо був у їхньому маєтку над Россю один маленький земляний горбик – могила її незаконнонародженого синочка» [1, с.295-296]. А далі знову: «Тепер він (Юра – І. Н.) уявив себе юним Паустовським, школярем Імператорської Олександрівської київської гімназії, за яким причепився шпик» [1, с.296]. Під зорею Паустовського Юрій відкрив у собі закоханість в Андромеду (Анну Мамедову), що була опікункою Мишка Неїжмака. «Бакланов-молодший, випадково потрапивши до неї в кімнату на плов, з першої хвилини втратив голову від її смаглявої грації, чарівного акценту, східної таємниці маслинових очей та узбецько-татарської кухні. Можливо, винен у цьому був знову Паустовський і його «Далекіє годы», де розповідається про бабцю-туркеню письменника, яку привіз із російсько-турецької війни його дід» [1, с.301]; «Те, що сталося поміж Юрою і Андромедою, досі не піддається поясненню. Не інакше, як спрацювала «роза вітрів» чорної діри вулиці Обсерваторної, магія «Києва Паустовського», а можливо, й щось інше, космічне, інопланетне...» [1, с.301].

Статус комсорга вимагає від Юри прислухатися до думок та інструкцій парторга Івана Рафаїловича, зокрема щодо необхідності виключення з комсомолу Мишка Неїжмака, котрий і в «націоналістичному шабаші» брав участь, і підписи ставив у листах-протестах проти арештів вільнодумців та проти безчинств міліції. Але Юрко цього не міг зробити через дружнє ставлення до Мишка, навіть «уявити, як виключатиме його з

комсомолу, він не міг», тож вирішив брехати партійцеві, щоб виграти час та всіляко гальмувати процес розправи над товаришем. *«Ні, – сказав Юра якомога переконливіше.*

І відчув, як у нього росте, неначе в Піноккіо, ніс.

Це в нього було з дитинства. Мама Клавка, запідозривши сина в підбріхуванні, казала: «Ой, носик росте! Як у Піноккіо!» І він хапався за носа.

От і тепер він інстинктивно зробив так само. Як у дитинстві. Комсорг факультету Піноккіо» [1, с.242].

Порівняння з героєм твору італійського письменника Карло Коллоді «Пригоди Піноккіо» додає кумедності ситуаціям. *«Юрин ніс аж заболів від того, що витягувався все більше й більше»; «Невже таки виріс?» – Юра помацав носа»; «Іван Рафаїлович наблизив до нього обличчя, щоб тихенько щось сказати, а Юра відсахнувся, неначе злякавшись, що той наштрикнеться на його довгого гострого носа»* [1, с.243]. Бакланову таки вдалося перехитрити партійця, і Неїжмак залишив університет без вигнання з комсомолу. Але з подачі Івана Рафаїловича під час перевиборів кандидатура Юрка як комсорга не пройшла на наступний термін. Такою була помста, адже парторг знав, що *«марнославство – ось Ахіллесова п'ята Бакланова-молодшого»* [1, с.252]. Хоча для Юри значно важливішим був схвальний потиск рук членами комісії, перед якими він успішно захистив свою курсову роботу, відзначивши заслужений внесок опальних Майстренка й Неїжмака. Згадка в цьому контексті героя грецької міфології, певно ж, не випадкова. Хай це був і не подвиг, але неабиякий учинок із боку Юрка – і врятував Мишка від звільнення з комсомолу, і зберіг повагу до них із Майстренком, коли від тих багато хто перелякано відвернувся та засуджував. Характерна побутова деталь: Бакланов-молодший традиційно спав на *«рахметовському» ліжку (він тренував силу волі і спав на дощці без матраца й без подушки)*» [1, с.257]. Відтак певна асоціація з героєм роману Миколи Чернишевського «Що робити?» Євгеном Рахметовим підкреслює цілеспрямованість Юрка, його прагнення до саморозвитку, здатність притлумлювати в собі емоції, витримувати фізичні випробування.

Чи не найбільш начитаним серед друзів виступає «вундеркінд філософії» Гарик Мороз. Хлопець «був фанатом Фенімора Купера і Жуля Верна. А коли його, дванадцятирічного, питали, ким він хоче бути, то відповідав, не замислюючись: «Капітаном Немо». Хоча друзі його дитинства добре пам'ятали ще ті часи, коли він їх переконував у тому, що в нього також є свій «старик Хоттабич», як у Вольки з однойменної книги Лазаря Лагіна» [1, с.132]. Гарика авторка постійно бачить у світі літературних героїв: то він читає «новий детектив» [1, с.40], то «читав книжку» [1, с.48], то «взагалі голови від книжки не підняв» [1, с.49], то «рився в антикварних книжках і колекціях листівок Баратинського» [1, с.139], оскільки живе письменством, філософією, журналістикою та мріє про практику в редакції «Проблем миру та соціалізму» в Празі, бо там працюють ті, хто був «на коротку ногу» з Габермасом і Гайдеггером, з Горкгаймером, Бодріаром і навіть Прустом» [1, с.62-63]. «Маленьким мудрагельчиком» називала його лагідно Клавка, коли той, маленький, в окулярах і худенький, як скіпка, пояснював їй, дорослій тьоті Клаві, «природу речей» [1, с.137]. Останнє словосполучення мимоволі кореспондує читача до епічної поеми «Про природу речей» давньоримського поета і філософа Лукреція (І ст. до н. е.) та роману сучасної авторки Елізабет Гілберт «Природа всіх речей» (2013). Гарик «жив у своєму світі – книжок, ідей, фантазій, про що свідчила його кімната, яка нагадувала помешкання Карлсона, де було навалено повно всякого непотребу» [1, с.260]. Звернення до паралелі з героєм трилогії Астрід Ліндгрєн «Малюк і Карлсон, що живе на даху» (1955), «Карлсон прилітає знов» (1962), «Нові пригоди Карлсона, що живе на даху» (1968) дає можливість Марині Гримич підкреслити певну кумедність і незібраність свого персонажа. «Друзі, трохи потинявшись по кімнаті, врешті-решт вписалися в «карлсонівський» безлад Гарика Мороза» [1, с.261]. Саме у нього Юра натрапив на нашумілу книжку братів Стругацьких «Понеділок починається в суботу», адже Гарик був великим бібліоманом і любив хизуватися «результатами свого «книжкового полювання» [1, с.261]. І тут же Бакланов не без переляку побачив російський самвидав про порушення прав людини в СРСР «Хроника

текущих событий». Мати критично ставилась до уподобань Гарика (*«Умника из себя корчишь?»*, *«Горе ты мое философское»*), а зрештою: *«...Просто зануда. Характер такой. Лишь бы воперек мамы сказать! Отцы и дети!»* [1, с.338]. Формула, згадана Тамарою Володимирівною, актуалізує в контексті твору традиційний конфлікт поколінь, означений ще в ХІХ столітті Іваном Тургенєвим у романі «Батьки та діти» та продовжений іншими авторами.

Час від часу до тексту твору письменниця вмонтовує чи то вставну мікронovelу, *«чи то байку, чи то бувальщину»*, як-от історійку про конфлікт Надії Крупської з Йосипом Сталіним після смерті Володимира Леніна: *«Не дуже-то випендрюйтеся, Надєжда Костянтинівно, бо ми, якщо захочемо, то зробимо так, що буде в нас інша «Надєжда Костянтинівна»* [1, с.198]. Цей сюжет, розказаний Єлизаветою Прохоровою, відлунує в свідомості Клавдії як зловісне попередження на майбутнє: *«Прийде інша «Надєжда Костянтинівна» – буде інакше»* [1, с.198].

Образні ряди з казкової царини фольклору та літературної фантастики вмонтовуються авторкою в розміркування захмелілої Клавдії про її не надто балакучого чоловіка та місце його трудової діяльності як секретаря ЦК КПУ: *«Ні! Він ніколи не розкаже, що діється в нього на роботі. Його робота – це така голка в яйці, а яйце – в качці, а качка – в зайці, а заєць – у скрині, а скриня під дубом закопана, а дуб стоїть на морі-окіяні, на острові Буяні»* [1, с.17]. Смакуючи вино з пляшки «Хванчари», героїня перемикається на особливості своєї праці у видавництві: *«А от її робота – це могла бути сама насолода! Якби не купа тієї макулатури, що її треба читати, треба видавати, бо ті, що на острові Буяні, що на морі-окіяні, із дубом, під яким – скриня, в якій – заєць, у якому – качка, в якій – яйце, в якому – голка, бо ті ждали тієї макулатури, вони нею харчуються, вони нею живляться, вони нею обпиваються, як Дракула кров'ю, як дракон, що сидить у печері і вимагає щонеділі нової молододі дівичі, молоденького безневинного м'яся з солодкою кров'ю»* [1, с.18]. Коли Клавдія приїхала в ірпінський Будинок творчості відпочити на цілих два дні, усі ці образи наче втратили владу над нею: *«...Зараз вона фізично відчувала, як з*

кожним кроком скидає з себе, як змія стару лускувату шкіру, весь зроговілий шар свого цековського життя на острові Буяні, що в морі-окіяні. А на тім острові дуб, під яким зарита скриня, а в ній засєць, у якому качка, в якій яйце, в якому голка, до якої неможливо дістатись і яку неможливо зламати» [1, с.205]. Більше того, їй захотілося «відкрити зошит її особистого життя з чистою першою сторінкою, де не було й натяку на острів Буян» [1, с.207]. Зрештою, той же образний ряд відлунює в свідомості Клавдії, захмелілої вже не від вина, а від миттєвостей таки оприявленого кохання з Баратинським:

«І знову світло... і знову повітряна хвиля несе...

По морю-окіяну...

До острова Буяна...

І врізається в землю...

Розриваючи її кротом...

І збиває замок зі скрині...

І розриває зайця...

І цілить у качку...

І розбиває яйце...

І ламає голку...» [1, с.232].

Клавдії як завідувачці редакції прози у видавництві «Молодь» не раз доводилось ставати на захист одіозних авторів, щоб допомогти їм опублікувати свої книжки. І підтримку в цьому вона шукала у свого сусіди – генерала-кадебіста Борового, від якого часто залежала доля тієї чи іншої публікації. Якось він «добряче випив», а відтак «на якесь Клавчине чергове нашіптування на вухо бурхливо прореагував:

– Клавдія, я тебе не «Тимур и его команда»! [1, с.200].

Герої названого твору Аркадія Гайдара прославилися своєю постійною готовністю прийти на допомогу іншим. Генералові Боровому вочевидь набридло виконувати подібну функцію й надавати підтримку Клавчиним протеже. Звідси й така реакція. «Клавка почервоніла. Її і без того прозивали «Ходоки у Ильича в Смольном» (перегук із картиною Володимира Серова «Ходоки у В. И. Ленина» – І. Н.). А от тепер Боровий – «Тимур и его команда»! [1, с.200]. Та Клавдія й без того добре розуміла, хто перед нею: «Звичайно, він не був ніяким «Тимуром та його командою». Він був солдатом до мозку кісток. Його бісило, що

дисиденти його рідну установу, нинішню, а не колишню, сталінську, називали репресивною машиною» [1, с.202].

У творі фігурують в різних контекстах прізвища багатьох українських і зарубіжних письменників, публіцистів, критиків, перекладачів Василя Аксьонова, Белли Ахмадуліної, Олександра Блока, Поля Валері, Жуля Верна, Володимира Висоцького, Миколи Вінграновського, Марка Вовчка, Андрія Вознесенського, Генріха Гейне, Олеса Гончара, Сергія Гребенникова, Віля Гримича, Євгена Гуцала, Івана Дзюби, Василя Діденка, Анатолія Дімарова, Миколи Добронравова, Віталія Дончика, Івана Драча, Євгена Євтушенка, Сергія Єсеніна, Павла Загребельного, Петра Засенка, Фазіля Іскандера, Дмитра Кедріна, Олександра Корнійчука, Ліни Костенко, Агати Крісті, Фенімора Купера, Лазаря Лагіна, Михайла Лермонтова, Миколи Лукаша, Андрія Малишка, Самійла Маршака, Юрія Мушкетика, Булата Окуджави, Бориса Олійника, Дмитра Павличка, Костянтина Паустовського, Лариси Письменної, Сергія Плачинди, Марії Пригари, Максима Рильського, Роберта Рождественського, Степана Руданського, Василя Симоненка, Володимира Сосюри, Аркадія та Бориса Стругацьких, Олександра Твардовського, Павла Тичини, Григора Тютюнника, Данила Хармса, Бориса Харчука, Богдана Чайковського, Івана Чендея, Тараса Шевченка, Вільяма Шекспіра, Юрія Яновського та ін. Особливу увагу приділено митцям-шістдесятникам. Часто йдеться й про їх тексти, лояльність чи опозиційність авторів у ставленні до влади тощо.

З великою симпатією Марина Гримич змальовує постать автора популярної пісні «На долині туман» Василя Діденка, якого вважали спілчанським диваком. *«При його появі усмішка сама з'являлася на обличчі, бо відразу ж спливав у пам'яті вірш-шарж на нього, написаний його однокурсниками ще в 1950-х:*

То для мене зовсім не морока,

Що у віршах «синь» та «синь»:

Я – гібрид Єсеніна і Блока

І Сосюри незаконний син!» [1, с.99].

Письменниця веде мову про листування Василя Діденка з відомими поетами, цитує його вірш-мініатюру:

Ой не гнись, не гнись, берізка,

Тонка та висока.

*Здрастуй, Таїско
Світлоока [1, с.101].*

Персонажі роману з задоволенням наводять рядки цього автора. «Гримич його обожнював, носився з його віршами, як з писаною торбою, цитуючи:

*В маркізетах вертяться усяко –
Перед ними душі не схилю.
А тебе, моя мила русявко,
Я і в ситцевім платті люблю» [1, с.102].*

Це ж можна сказати й про Єлизавету Прохорову, редактором творів якої був Діденко. «Ну що, Васильку, ти при оружжі сьогодні чи ні? – і продекламувала «для наочності» уривок з його вірша, дотримуючись при цьому маршового ритму:

*Біля хати квітнуть ружі,
Білі, жовті, вогняні,
Їдуть хлопці при оружжі,
При гранатах на ремні!» [1, с.102].*

Єлизавета Прохорова, як і Клавдія, з великою приязню ставляться до Діденка і як до поета, і як до редактора текстів («Васильку, ти геній!», «Золотий ти редактор, Васильку, ціни тобі немає», «Глиба!»). Письменниця наводить їх кумедні суперечки в ресторані з приводу втручань гуляйпільського співця до свята святих – прохорівських віршів, де часто зустрічалися кострубаті місця. Адже Василь Діденко як редактор мав «фантастичне чуття мови» й завжди міг до деталей аргументувати правомірність своїх текстуальних правок. Прохорова ж іноді, жартуючи, кпинить із його поезій, нібито знаходячи й у них неоковирності: «От мені ти наголосами дорікаєш, а сам – що?

*І вона продекламувала:
– Десь там з вишині край загати пада цвіт... куди, Васильку?
Той округлив очі:
– У картоплі, – несміло закінчив він вірш.
– Отож-то!*

*Десь там з вишині край загати
Пада цвіт у картоплі.
Десь там мати вийшла з хати*

В Старостинцях, у селі.

Василь, відкинувши свою спантеличеність ресторанним антуражем, раптом осмілів і заторохтів:

– Єлизавето Петрівно, це різні речі!

Вона розсміялася:

– Так-таки різні?

– Аякже: у вас там наголос має формоутворююче значення – між однинною і множиною, а в моїх картоплях – ні.

Прохорова затрясла підборіддям:

– Та вірю, вірю...» [1, с.105-106].

Є в романі принагідні згадки про «Неопалиму купину» Сергія Плачинди і Юрія Колісниченка [1, с.86; 1, с.188]; «Березневий сніг» Івана Чендея [1, с.86; 1, с.182-183]; «Ревучий» Сергія Плачинди [1, с.87; 1, с.183-184; 1, с.188]; «Собаче серце» Михайла Булгакова [1, с.93]; «Декамерон» Джованні Боккаччо [1, с.116; 1, с.118; 1, с.229]; повість Романа Іваничука «Спрага» [1, с.174]; роман «Собор» Олеся Гончара [1, с.197]; повість «Затоварена бочкотара» Василя Аксьонова [1, с.226]; «Сузір'я козлотура» Фазіля Іскандера [1, с.226]; самвидав В'ячеслава Чорновола «Лихо з розуму» [1, с.245]; «Далекі роки» Костянтина Паустовського [1, с.294] та ін. Наприклад, комічною є сцена, де Клавдія, тримаючи в руках «Декамерон» Джованні Боккаччо, надиктовує синові-комсоргові варіант звіту про діяльність його факультетської організації. І драматичною є ситуація, де вона розмірковує про свій «головний біль» – *Плачиндин роман «Ревучий». Здається, з автора вирішили познуватися: книжку то дозволяли, то забороняли, то віддавали до набору, то примушували розсипати набір, то набирали заново за умови, що це буде за рахунок автора...*» [1, с.183]. Випробування випали й «Неопалимій купині» Сергія Плачинди і Юрія Колісниченка, що стала окрасою серії «Життя славетних»: *«Ще б пак! Такі колоритні образи: Роксоляна, Бортнянський, Ведель, Гальшка Гулевичівна!»* [1, с.188]. Але вийшла постанова ЦК ЛКСМУ про цю книжку, і її почали цькувати, вилучати з бібліотек і продажу.

Як правило, письменниця згадує в тексті твори, які були у всіх на слуху, когось захоплювали, інших епатували. «*Он «Собор» Гончара прозвали клерикальним, зараз цей ярлик*

будуть вішати всім іншим направо і наліво» [1, с.183]. У цьому контексті йдеться й про книгу «Березневий сніг» Івана Чендея з позитивною рецензією Анатолія Дімарова, що містила делікатні «зауваження про романтизацію образу священника», а відтак редакторську заувагу, що «було б добре їх врахувати, аби позбутися різних нападок у майбутньому», оскільки «у повісті є до чого придратися з ідеологічних міркувань» [1, с.183]. А місцевих «доброзичливців» вистачало. Редакторка Клавдія розмірковує: «Але, може, на цей раз і пронесе: Чендей зараз на гребені слави, у Москві в журналі «Дружба народів» вийшли «Птахи залишають гнізда», перевидані в «Роман-газеті» двомільйонним накладом, до того ж готується книга в «Молодой гвардії»! [1, с.183].

В одному контексті в романі йдеться й про «Собор» Олеся Гончара та «Диво» Павла Загребельного. Єлизавета Прохорова з захопленням говорить, наскільки цікавішим стало літературне життя в 1960-х роках. «Он глянь, який роман Загребельний написав! «Диво» дивне! Просто тобі інженерна конструкція! А «Собор» читала? Сила! А який збіг: один і другий написали про собор. Не змовляючись...Значить щось ширяє у повітрі... Це такий цікавий час!» [1, с.221]. Поряд ці романи згадуються й під час огляду Юрієм лектури Гарика в його помешканні: «Диво» Загребельного. Теж є. Журнальчик «Вітчизна». «А-а-а, це з «Собором»? Теж мама приносила» [1, с.263].

Говорячи про авторів-початківців редакторка Прохорова бідкається через відсутність у них оригінальності: «...Береш перші рукописи молодих – а там як не Марко Вовчок, то Степан Руданський... а ті, що працюють на «служанку», своїх ідолів мають. Корнійчука, наприклад. Тоска! Я зараз не про таланти, я про середньостатистичних учасників літературного процесу... Вони ще як слід не стали на ноги як письменники, ще не «розписалися», а вже застаріли» [1, с.187]. На адресу «молодих вискочок» звучать із вуст Нелі Сіробаби рядки з поезії неймовірного сміхотворця Данила Хармса:

А за Васькой бегал Мишка
По дороге, по панели
И кричал он:
Жу-жу-жу!

*Я уже тепер не Мишка!
Берегитесь, берегитесь!
Я тепер уже – не Мишка,
Я – советский самолет!* [1, с.224].

Розмірковуючи над природою творчості герої роману апелюють до книжки Лідії Чуковської «Із лабораторії редактора» та поезії Генріха Гейне в перекладі Самійла Маршака «Материю песни, ее вещество...».

Анюта Федченко про свого чоловіка говорила: «...Він же в мене Павка Корчагін» [1, с.200], маючи на увазі його фанатичну відданість справі, як у героя роману Миколи Островського «Як гартувалась сталь». І такої характеристики ніхто не заперечував, адже «він пропадає на будівництві каскаду електростанцій на Дніпрі, як Корчагін на своїй вузькоколійці! І справді, в Федченкові щось було від Павки Корчагіна. Він був дуже ідейний...» [1, с.200]. Одержимий справами Федченко «днював і ночував не в тихих кабінетах з червоними доріжками, а там, де будувалося, гуркотіло, скреготало, «рвав і душу, і дупу», за Анютиними словами, коли щось не виходило. Словом, Павка Корчагін» [1, с.201].

А їхня сусідка Тамара Мороз – «комсомольський романтик, «и комиссары в пыльных шлемах склонятся молча надо мной» – ця пісня Окуджави була про неї. Вона курувала в комсомолі питання пропаганди й сама була пропагандистом і агітатором вищого класу [...]. Це була богиня усного слова, яка могла «обаять» будь-кого. Таки «комсомольська богиня» з Окуджавиної пісні» [1, с.201].

Під час суперечки між письменниками Борисом Баратинським, Єлизаветою Прохоровою та дружиною їх колеги Павла Сіробаби, хто з них більше засвітився в структурі КДБ, пропонується такий підсумок: «У кожного з нас рильце в пушку. Немає серед нас святих та божих. Немає. А якщо хто каже, що є, – плюнь йому в обличчя. На всіх нас можна щось накопати. Навіть на «героїв нашого часу». І тому немає сенсу звинувачувати одне одного в гріхах» [1, с.219]. Лермонтовська формула «герой нашого часу» з його однойменного роману проектується на сталінські й постсталінські часи. В залежності від контексту вона видозмінюється, набуває характерного

забарвлення: *«Пиши етнографічно і станеш героєм нашого часу»* [1, с.225]. Йдеться про жанр сільської прози, що був абсолютно безпечний у Росії, і переслідуваний та цькований в Україні як небезпечний прояв. З іронією називає *«героєм нашого часу»* Єлизавета Прохорова *«видатного письменника»*, що приливав свої здобутки у сусідній кімнаті, а потім без запрошення зі своїм товариством увірвався до їх компанії (*«Лізко, любове моя безответная, в тебе є щось випити?»*).

Є в романі й розлогі епізоди, де твори цитуються й широко коментуються. Наприклад, поезія *«Цю жінку я люблю. Така моя печаль...»* шістдесятника Миколи Вінграновського [1, с.344-345].

Нерідко в творі поетичні цитати вживаються героями з жартівливою метою. Характерний діалог подруг:

«Клавка підійшла до телефону.

Це була Прохорова.

– «У поэтов есть такой обычай, – прокашляла вона цитатою Дмитра Кедріна в трубку, – в круг сойдысь, облевывать друг друга». Хоч ми й не поети, але давно не займалися цим безобразієм. Не хочеш повторити?

– Хочу! – радісно погодилася Клавка, якій українолюбівцю потрібно було «клацнути перемикачем» на «телевізорі» свого повсякдення» [1, с.168].

Чимало сторінок твору присвячено Будинкові творчості в Ірпені, тим змінам, що в ньому відбувалися. *«Стара письменницька гвардія крутила носом: «не той тепер Миргород, Хорол-річка не та!»* [1, с.169]. Тичининська заувага з *«Пісні трактористки»* підкреслює ностальгію старших генерацій за колишніми часами.

У романі знаходять відлуння перекази про Григора Тютюнника, що *«ходить на Бессарабку слухати українську мову»* [1, с.152], про Василя Діденка, який зранку за сніданком *«безперестанку щось торохтів, римуючи всілякі дурниці на кшталт «Вы должны гордиться, что к вам прилетает такая птица!»*, а за обідом цитував свої перлини: *«біля хати нарву чорнобривці, покладу у конверт голубий»*; і його ж *«одфіолетилась гроза, одвисли тучі кругойдучі»* [1, с.210], про Євгена Гуцала, котрий *«завжди працював, попиваючи «Каберне», і пояснював це тим, що він від природи не дуже*

сміливий, надто закріпачений, а склянка вина його відпружує, дає політ уяві» [1, с.229], про Миколу Лукаша, «який у Будинку творчості відразу кидав на підлогу матрац, стелив на нього простирadlo, клав зверху подушку, падав на це рахметовське ложе і блаженно стогнав: «Нарешті!» – й отоді починав працювати» [1, с.229], а коли його запитували «Як тут, в Ірпені, ведеться?», відповідав: «Шрайбен – неширібен», тобто письменники пишуть, але не читають» [1, с.210]; про Андрія Малишка та Олексу Ющенка, які, якось прогавивши сніданок у Будинку творчості, поцупили шмат сала у Миколи Шеремета, а потім ще й пригощали його цим же делікатесом, чуючи від нього: «А ваше сало як моє!» [1, с.230].

Авторка приділяє увагу дружинам митців, які переймалися долею та інтересами їх чоловіків, підтримували в складних обставинах. «...Такі дівчатка – дружини Гримича, Дончика, Мушкетика, Харчука, Плачинди – прийшли в їхнє життя, щоб терпіти всі інтелектуальні вибрики, які ті собі дозволяли, думаючи, що хрущовська «відлига» вічна, а вони невразливі й виплутаються з будь-яких ситуацій, ніби Чингачгук-Великий-Змій зі своїм Звіробоем у романах Фенімора Купера» [1, с.171]. Якраз у 60-х роках ці популярні романтичні герої прийшли ще й з екрану (фільм-вестерн «Чингачгук-Великий Змій» знято 1967 року на кіностудії ДЕФА режисером Ріхардом Грошоппом із Гойком Мітичем та Рольфом Ремером у головних ролях).

І редакторкою журналу «Зміна», й працюючи вже у видавництві «Молодь», Клавдія Блажкевич постійно мала справу з найрізноманітнішими літературними текстами. Тож протягом роману вона не раз згадує авторів, їх твори, своє бачення позитивних чи негативних якостей рецензованого матеріалу. З одного боку, для Клавдії це улюблена справа, а з іншого – її вже просто коробить «і ця осоружна робота з бездарними рукописами і самозакоханими авторами; і ця безперспективна донкіхотівська боротьба з ЦК та Головлітом за кожну книжку, за кожне оповідання, за кожен вірш, за кожен рядок, за кожне слово...» [1, с.33]. Порівняння з героєм роману іспанського письменника Мігеля де Сервантеса Сааведри «Премудрий ідальго Дон Кіхот з Ламанчі» додає враження марності спроб таких редакторок, як вона,

кардинально змінити стан речей у радянському видавничому процесі, над яким дамокловим мечем висить нещадна цензура. Це ніби та ж безрезультатна донкіхотівська боротьба з вітряками.

Часто в романі деталізується специфіка роботи, котру фахово виконує Клавдія, іноді переступаючи через своє «я». Якщо спочатку дозволяла собі пропускати до друку як редакторка, скажімо, слабенькі оповідання закоханого в неї графомана Бориса Баратинського, бо відчувала комплекс провини за відмову вийти за нього, то надалі відкидає таку необ'єктивність. Ось її професійна безстороння бліц-оцінка збірки цього автора-невдахи, висловлена йому в вічі: *«Так. Оповідання «Довір'я». Схематизм, тему не розкрито. Просто «розповідь про». Констатація, гола інформація. І, зрештою, невмотивованість, коли бригадир комбригади лишає замість себе п'яницю. Ще й термін застарілий. «Комбригада». Баратинський, коли це було? Далі. «Плече друга». Штампований заголовок. Хоча кінцівка непогана, але в цілому немає художнього матеріалу. Наступне оповідання: «Тося». Мораль у кінці оповідання. Це така старомодна дидактичність! Далі. «По дорозі»: шофер підвозить солдата з побачення. Ну, це може бути. Так, що наступне? «Лист рятівникові». Інформація про слідчого – сумнівна. Новела «Спогади юності». Взагалі мура. «Пропав безвісти»: якийсь ребус. Для кого? «Наша голубка» – солодкава сентиментальність. «Лелечин дім» – демагогія. «Сонце людям» – солодкаве. «Друг» – утісячне про «лебедине кохання». А по суті, це ж не про кохання. Насправді це зрада. Все тут надумане і штучне. «Доля загарбника» – казка. Оповідання «А ви кажете...», «До людей», «Він не вбивця» – сто разів використана тема. «Троянда». Що за банальщина: «троянда випала з рук...». «Суд» – таке собі...» [1, с.20-21]. Хоча Баратинський і образився на таке поцінування його доробку, але зробив необхідні висновки. Принаймні цю ж збірку оповідань, певно, з авторськими правками й під назвою «Полями-росами...» було видано в «Радянському письменнику». Коли до рук Клавдії потрапила пізніша збірка Бориса, то враження від неї було вже діаметрально протилежне, позитивне. Отже, гостра*

критика подіяла й призвела до творчого зростання та певного успіху.

І від таких бажаючих друкувати свої «нетлінки» у завідувачки редакцією прози просто не було відбою. Особливо, коли вибила у начальства собі окрему комірчину в якості персонального кабінету: *«...Дуже швидко її «шпаківня» перетворилася на сповідальню для авторів і колег по видавництву, і викурити їх звідти було майже неможливо. Вона мусила з ними чаювати, вислуховувати всі страждання молодих Вертерів, муки їхньої творчості – пекельні, нестерпні, хресні (ну, такі лише в авторів-західняків), нелюдські, неймовірні, передсмертні і загробні, немислимі, гіркі, моральні, фізичні, тяжкі, дикі...»* [1, с.20-21]. Апеляція до роману «Страждання молодого Вертера» Гете як поважного зразка сентименталізму в даному контексті створює протилежний ефект – іронію.

Оскільки Клавдія постійно перебуває в письменницькому середовищі, то навіть побутові асоціації в неї книжного походження. Коли вона збирається їхати до Ірпеня, то складає речі й міркує: *«Так... зубна щітка, паста – все, як для Мойдодира...»* [1, с.176]. Герой однойменної дитячої казки Корнія Чуковського (Миколи Корнійчукова) – «умивальників начальник і мочалок командир» – тут є символом гігієнічної бездоганності працівниці видавництва.

Зоя Борова *«щиро вірила в комунізм і, як Ассоль із «Пурпурових вітрів», чекала на своє кохання»* [1, с.129]. Порівняння з героїнею твору Олександра Гріна підкреслює її схильність до романтичного сприйняття світу, хоча від батька-кадебіста дівчина успадкувала жорсткість і практицизм. Вона *«була фанаткою Окуджави, і завдяки їй жодне дружнє збіговисько не закінчувалося без пісні «Ах война, что ты, подлая, сделала!»* [1, с.129].

Коли Зоя Борова повелася грайливо-свавільно з одним із друзів, вигукнувши *«Андрюхо, ану мов-чась!»*, подібно до свого деспотичного батька-генерала, це дуже здивувало, навіть ошелешило закоханого в неї Романа Остафійчука та викликало іронічне цитування вірша Петра Вейнберга: *«Он был титулярный советник, она – генеральская дочь...»* [1, с.56]. Ця поетична аплікація і сюжетна паралель із літературної

минувшини натякає, що далеко не все буде безхмарним у стосунках Романа з обраницею з непростой сімейки, а ще більше з її батьком-кадебістом. До цього ж доєднується й наголошення на драматичному чи навіть трагічному любовному романі доньки капіталіста Зосі та інженера Войцеха з опери «Заграва» Анатолія Кос-Анатольського, партії яких на сцені успішно виконували Зоя та її коханий. Юна співачка, театральна зітхнувши, так коментує ці приречені стосунки: *«Нещасливе кохання. Зося як представниця класу експлуататорів не змогла зрозуміти величчї класової боротьби»* [1, с.56]. Як бачимо, досить часто в тексті роману Марини Гримич паралельно використовуються інтертекстуальні та інтермедіальні компоненти.

Інтермедіальність. Уже з перших сторінок твору в літературну тканину вплітається кінематографічна складова. Роман обрамлений сценами підготовки та відзначення днів народження молодих персонажів твору. І перше таке свято – іменини Юрка Бакланова, 19-річного юнака, що разом із перевесниками Ігорем (Гариком) Морозом, Андрієм Федченком та Зосєю Боровою належить до групи друзів під назвою «серця чотирьох». Це найменування повертає читача до радянської кінокласики. Йдеться про кінокомедію режисера Костянтина Юдіна, зняту на «Мосфільмі» 1941 року за сценарієм Олексія Файка та Анатолія Гранберга, але випущену в прокат 1945 року. Молоді герої кінокартини Галина та Шурочка Мурашові, Петро Колчин і Гліб Заварцев, зіграні відповідно зірками тогочасного кіноекрану Валентиною Серовою, Людмилою Целіковською, Євгеном Самойловим та Павлом Шпрингфельдом, були улюбленцями міріадів глядачів. Подібно до володарів екранних «серцець чотирьох», герої твору Марини Гримич теж потрапляють у кумедні й ліричні ситуації, переживають непорозуміння й образи на шляху до щастя. Вони поступово дорослішають, і письменниця фіксує, як змінюються їх звички й уподобання, як формуються й міцніють характери у ході розмежування й протистояння по лінії дітей та батьків з їх нав'язливими нотаціями та повчальними згадками про власний життєвий досвід: *«Останнім часом ця ситуація стала просто нестерпною, «серця чотирьох» збунтувалися, та й батьки вже*

вичерпали ностальгійні розповіді, проте інерція була сильнішою і лежачими тримала всіх у бойовій готовності» [1, с.9-10]. Оскільки група друзів у романі розростається до шести (додаються Рита Баратинська та Роман Остафійчук), то модернізується й її назва – «серця шістьох». І завершується твір відзначенням дня народження Зої Борової, де цей дружний гурт максимально представлений.

Але слід наголосити, що кінобренд «Серця чотирьох» виник у 1940-х роках не без впливу знаменитого пригородницького роману Джека Лондона «Серця трьох» («Hearts of Three»).

Наступна кіноасоціація пов'язується зі стосунками Клавдії Блажкевич (в одруженні Бакланової) з її давнім залицяльником Борисом Баратинським. Хоча з часу їх нещасливого любовного роману минуло два десятиліття, але доля знову й знову зводить цих людей, що давно вже мають свої родини. Щоб повідомити Клавдії про те, що їхні діти Юрій та Рита почали зустрічатися, Борис послуговується посередництвом письменниці Єлизавети Прохорової, котра влаштувала таку можливість для їх комфортного спілкування. *«Зустріч на Ельбі» відбулася в старих апартаментах Прохорової, в письменницькому будинку РОЛІТ по вулиці Леніна»* [1, с.27]. З історичним поняттям «зустрічі на Ельбі» радянських та американських військ побіля міста Торгау 25 квітня 1945 року перегукується назва однойменного фільму Григорія Александрова (1949) про позитиви й негативи радянсько-американських контактів 1940-х років. До такої асоціації письменниця вдається, щоб підкреслити важливість розмови Клавдії та Бориса через непоінформованість жінки про любовні справи сина, що заторкнули й взаємини їх самих у минулому й нині.

На перехресті літератури та кіно побудований епізод знайомства в університетській бібліотеці студентів-першокурсників Юрка Бакланова та Рити Баратинської. Хлопець вирішив скористатися для цього досвідом екранних персонажів. *«Юра вистежив, коли вона виходитиме з читальної зали, щоб розіграти маленьку сценку: зіткнутися з нею, – точнісінько, як показують у фільмах, – так, щоб її книжки попадали. Тоді вони разом почнуть їх збирати і при цьому випадково доторкнуться одне до одного. Однак у реальності*

сталося зовсім не так, як у кіно. Рита книг із рук не випустила, натомість розсердилася, схопившись за лікоть, куди він випадково її вдарив» [1, с.37-38].

Інший екскурс до галузі кіно супроводжує процес запису можливого варіанту комсомольського звіту Юрієм Баклановим під диктовку його поінформованої в цій справі матері. *«Клавка не відривала погляду від люстри, і мова її лилася неперервною густою, як лава, рікою.*

Юра відчував, що бажано не ставити перешкоди тій лаві дурними проханнями «не поспішати», бо, ще чого, вона зупиниться, і тоді – «амба, Васильй Іванович!», як казав Петька в фільмі «Чапаєв» [1, с.118].

Звернення до класики радянського кіно з героями, що перейшли з екрану в анекдотичну площину, тут не випадкове. Адже й ситуація по суті кумедна чи навіть трагікомічна: самовпевнений Юрій, сам амбіційно викликавшись на посаду комсорга, тепер рятує свій авторитет успішного організатора, тільки завдяки допомозі матері. А коли якось під час свята хлопець *«вихилив півсклянки віскі»*, то знову напросилася асоціація з кіно, бо світ для нього замерехтів, наче з екрану: *«І з цієї хвилини все пішло-поїхало...*

Як у старому чорно-білому фільмі з Чарлі Чапліном і з привижденою частотою кадрів...» [1, с.341].

«Кіношний» відтінок має чимало епізодів у романі Марини Гримич, зокрема в плані прямого чи видозміненого цитування екранних фраз, що пішли в народ, або ж згадок про нашумілі фільми та їх персонажі, що стали вже прозивними. Так, під час розмови про події в Чехії та про так званий «інтернаціональний обов'язок» радянських людей у генерала Борового виникла підозра, що Гарик Мороз орієнтується *«не в ту степь»* [1, с.338], тобто не в потрібному напрямку, а навпаки. Цей вираз пов'язується зі знаменитим кумедним танцем Яшки-артилериста й Гапусі зі спотвореною назвою «в ту степ» (від «тустеп», або «two step») із кінокомедії Андрія Тутишкіна «Весілля в Малинівці» (1967), знятої за російською оперетою Бориса Александрова (лібрето Леоніда Юхвіда й Віктора Тіпота), що була адаптацією однойменної української оперети Олексія Рябова (лібрето Леоніда Юхвіда й Михайла Аваха). Під час

розмови на високих тонах між Єлизаветою Прохоровою та Нелею Сіробабою про молоде покоління виникає асоціація з кіногероєм у виконанні Жана Марє: *«Ти чого розбушувалась, як Фантомас?»* [1, с.217].

У романі зустрічаємо прямі чи опосередковані згадки про художників та скульпторів різних епох Леонардо да Вінчі, Мікеланджело, Івана Гончара, Володимира Серова, кіномитців Ольгу Аросєву, Сергія Параджанова, Юрія Соковніна, Чарлі Чапліна, Валентину Шарикіну, композиторів Дмитра Бортнянського, Артема Веделя, Анатолія Кос-Анатольського, Вольфганга Амадея Моцарта, Надію Пахмутову, Ігоря Поклада, Антоніо Сальєрі, зірок естради Луї Армстронга, Юхима Березіна, Олександра Вертинського, Юрія Гуляєва, Людмилу Зикіну, Марі Лафоре, Робертіно Лоретті, Юлію Пашковську, Едиту П'єху, Юрія Тимошенка, Френка Сінатру, співаків-бардів Володимира Висоцького, Булата Окуджаву, групи «Бітлс», «Мрія» тощо.

Оцінюючи сучасність, взаємини в творчому середовищі, Прохорова і Баратинський бачать як позитивне, так і негатив:

«— Знаю, знаю... Так, я трохи ідеалізую. Я теж бачу, що діється в нашій спільноті: безконечне з'ясування стосунків і свого місця в ілюзорній ієрархії талантів, постійна гризня старших між собою, старших з молодшими. Заздрість лізе з усіх отворів.

— Якби ж то тільки це! — втрутився Баратинський. — Якщо Сальєрі Моцарта труїв, то зараз винайдено новий спосіб зводити рахунки: писати доноси» [1, с.222].

Легендарний приклад ролі заздрощів, узятий із історії конфліктів у світі музики, загострює сприйняття сучасних реалій у світі мистецтв, зокрема в царині літератури.

Звертаючись до портретопису персонажів, авторка послуговується матеріалом зі сфери малярства та скульптури. Усміх секретаря КПУ Олександра Бакланова у сприйнятті дружини Клавдії, а надалі й сина Юрія: *«Це була його фірмова посмішка, здригання кутиків губ, як у Мони Лізи»* [1, с.8]; *«Той посміхнувся своєю «моналізівською», за висловом мами, посмішкою, ледь смикнувши кутиком губ»* [1, с.113]; *«Баклановська «Мона Ліза» ще раз посміхнулася»* [1, с.116];

«Юра заплющився і спробував уявити собі дачу, сосни, першу травичку, мамин квітничок, татів шашилик, мамин салат зі свіжими тепличними огірками, зеленою цибулею упереміш із базарним сиром і базарною сметаною, татову моналізівську посмішку, мамину тоненьку фігурку у вовняному спортивному костюмі...» [1, с.121-122]. Але цей екскурс до мистецьких вершин епохи Відродження («Джоконда» Леонардо да Вінчі), що символізує людинолюбство, сусідить у романі з проєкцією на міфологію більшовицької доби: *«Бакланов, посміхаючись, як на картинах із серії «Ленін і діти», награно весело скомандував»* [1, с.7].

Зустрінемо в романі й автобіографічний епізод із живописним штрихом. Письменниця наводить його не без замилювання: *«Це ж так зворушливо: побачити, як за ручку з Маринкою Гримич, вдягнуеною в червоне платтячко в білий горох, гуляє Микола Лукаш і розповідає їй про пташині гнізда, про равликів, що мають голубу кров, про «Мадонну біля сходів» Мікеланджело. В його манері спілкуватися відчувалась якась театральність, від чого Маринчина мама постійно червоніла, супроводжуючи доньку, яка гуляла з віртуозом перекладу»* [1, с.171].

Зоя Борова з дитинства любила співати. Виконуючи улюблену пісню «Ах война, что ты, подлая, сделала!», вона випробовувала свій артистичний потенціал. *«...Доходячи до слів «До свидания, мальчики! Мальчики! Постарайтесь вернуться домой!»... обов'язково пускала сльозу»* [1, с.129].

Зоя обрала шлях оперної співачки, хоча *«успадкувала від батька генеральську статуру, яку зміцнила у спортивній секції з веслування (Боровий жартував про доньку, що «Дівчину з веслом» ліпили саме з неї)»* [1, с.7]. Уявлення про цей витвір радянського скульптурного псевдомистецтва, що прикрашав у міріадах одноманітних варіацій парки й сквери СРСР, доповнює сприйняття читачем постаті героїні, що серед «сердець чотирьох» *«була чи не найбільшим хлопчиськом»* [1, с.6]. Та коли якось Зоя захворіла й прийшла до Бакланових, то дуже здивувала Юрка своїм виглядом: *«Коли він відчинив двері, то остовпів: на порозі стояла не міцненька «дівчина з веслом», що нашіла здоров'ям, а кістлява «вішалка», на якій незугарно теліпалося плаття»* [1, с.266].

Оскільки Зоя комплексувала через свою зовнішність («Я – пожежна каланча»), то Рита взялася розрадити її, навівши приклади «крупних» артисток: *«Одного разу навіть принесла журнал з фотографією Монсеррат Кабальє, де ту, повнощокую, з модною зачіскою і великою родимкою біля носа, представляли як зірку світової величини. «Бач! Вона повненька, але підкорила світ! А ти ж навіть не повненька! У тебе атлетична фігура!» І це подіяло: Зойка змінила зачіску під «Монсеррат Кабальє» із зачесаним назад волоссям та закрученими назовні його кінчиками і якийсь час не доймала друзів своїми стражданнями»* [1, с.41].

Але незабаром Зойка знову зажурилась: *«Та я могла б Джульєтту співати! Але яка я Джульєтта з таким зростом? Тим більше, що всі наші тенори куці, як ті гноми!»* [1, с.41].

Та дівчині зрештою пощастило, її запросили на роль у випускному спектаклі – новій опері «Заграва» Анатолія Кос-Анатольського, де її партнером був баритон Роман Остафійчук із зростом під метр дев'яносто. На втіху всім вийшов шикарний дует, бо попередня партнерка співака була *«така маленька і пухкенька»*, що їх прозвали «Штепсель і Тарапунька» (гумористично-сатиричний проект артистів естради Юхима Березіна та Юрія Тимошенка, вже сама зовнішність яких під час виступів викликала сміх у глядачів – один низький та товстий, а інший високий та худий). Та згодом Романа арештовують за зв'язки з підпільною греко-католицькою церквою, а в Зої тимчасово пропадає голос, але Бакланов-старший все ж малює їй заманливу перспективу: *«Бережи голос для Ла Скала!»* [1, с.274].

У романі не раз проводиться паралель між любовними стосунками співаків Зої та Романа та взаєминами їх сценічних персонажів, чиї партії вони виконують в опері «Заграва». Особливе місце в творі належить романсові «Чорна троянда», що звучить і зі сцени, і в колі друзів. *«Зоя сіла за піаніно, пару разів пробігла пальцями по клавіатурі, розігрівуючи їх гамою, а тоді...*

...А тоді вона взяла перші акорди романсу «Чорна троянда» і, немов видобуваючи звук із самого нутра, почала: «Де синя мла...». Голос її також звучав синьо-імлісто, і вона виштовхувала його з грудей високо-високо: «над берегами моря»... звук, досягши білої хмаринки на небі, несподівано втратив вагу і став серпантинном кружляти, опускаючись униз,

до скелястого берега, де на верхівці скелі розкинувся квітник: «Трояндами казковими зацвів весняний сад». І знову трохи манірне: «Але бу-ла», а далі – постріл голосом угору: «одна троянда чорна», і знову кружляння-похитування над скелями і морем: «...що мала зачарований отруйний аромат» [1, с.59].

Авторка фіксує особливості сприйняття чарівливої Зойчиної гри та співу друзями, насамперед Юрієм Баклановим: «Юра слухав цей романс і дивувався: він був настільки далеким від гармонії і ритміки тих пісень, які оточували його в житті, лунали з радіоприймача, з телевізора, з платівок! А це була інакша, чужа, незрозуміла і навіть трохи отруйна гармонія. Але як же вона зачаровувала!» [1, с.59].

Перед друзями була не просто подруга Зойка, а обдарована артистка, яка вміло послуговувалася театральними ефектами. «Зоя, заспівавши томним, манірним голосом салонної панянки фразу «отруйний аромат», несподівано пришвидшивши темп, немовби попереджуючи про небезпеку: «Він вабив у сад прохожих, // Дурманив їх маревом втіх», – аж ось і сама небезпека: «та хто вдихнув», і ще раз: «аромат залятий», і розпоч: «...не повернувся навік!»

І тут наркотичний дурман оповив сад, і цей запах сформувався у чорно-фіолетову квітку. Квітку чорної троянди, що розпустила своє плаття з багатьма спідницями-пелюстками, і вони утримували її в повітрі, хитаючи, гойдаючи повільно, як пір'їну: «Лю-бий мій» – в один бік, «Про щастя дарма не мрій» – у другий. Але тут звідкись узялася зав'яз і підкинула чорно-фіолетову квітку вгору: «Хоч квітне май, сміється даль прозора»... Чорна троянда зраділа цьому злетові й повірила, що це назавжди: «Бо між мрій рожевих надій»... Але ні... Ось вона розуміє, що не потрібна садові з рожевими трояндами... і що то був прощальний злет, – і вона, скорившись долі, згортає свої пелюстки до купи і хилисть голову донизу: «росте», ще нижче: «росте», ще нижче «одна троянда...», ще нижче: «судьби троянда» і передсмертний крик: «чорна!» [1, с.59-60].

Романс так вплинув на слухачів, що ще не раз буде відлунювати в їх пам'яті в різних ситуаціях. Коли Юрій побачив у материній кімнаті на їхній дачі недужу Риту, вкриту покривалом із фіолетово-бузковими і рожево-малиновими

трояндами, то в його голові одразу промайнув рядок із співаного Зойкою твору: *«Трояндами казковими зацвів весняний сад»* [1, с.65]. В ході діалогу з дівчиною Юрій дізнається, як колись вона ледь не вмерла, дуже налякавши свого батька. І в хлопця мимоволі *«злетіло з язика»*:

– ...Але була одна троянда чорна, що мала зачарований отруйний аромат» [1, с.67].

Цей фатальний запах із романсу ніби матеріалізується, сплівшись із ароматом дівочого тіла та холодних сосен, змусивши героя втекти від спокуси на гравієву бігову доріжку: *«Юра ступив на неї й почав намотувати кола, намагаючись позбутися нав'язливого отруйного запаху...»* [1, с.72]. Та й пізніше асоціація з чорною квіткою буде його переслідувати: *«Юра відзначив, що темно-фіолетова, майже чорна кофтинка, яку він колись бачив на Зойці, їй (Риті – І. Н.) до лиця, дарма що трохи великувата. Вона впіймала на собі його погляд і блиснула чорними очиськами. Юра від несподіванки здригнувся. «Чорна троянда!» – різнуло його»* [1, с.135-136].

У цього ж героя з'являється характерна асоціація при погляді на Зою. *«На голові в неї був рушник, зав'язаний чалмою.*

– Ти як «шамаханська цариця»! – пожартував Юра, і Зойка у відповідь слабо посміхнулася» [1, с.271].

Порівняння з екзотичною героїнею твору Олександра Пушкіна «Казка про золотого півника» тут і чисто зовнішнє, ситуативне (східний головний убір цариці варіюється в опері «Золотий півник» Миколи Римського-Корсакова, однойменному балеті Михайла Фокіна та в мультфільмі 1967 року «Казка про золотого півника» режисерки Олександри Снежко-Блоцької), а водночас натякає й на подібність вдачі. Хоч і не в такій мірі, як хитра й підступна цариця, але й Зойка часом кривила душою.

Юрій є успішним комсомольським керівником фізичного факультету, і цьому відчутно посприяла його мати своїми порадами та несподіваними порівняннями. *«От слухаєш виступ партійного чи комсомольського діяча або читаєш передовицю у «Правді» чи в «Известиях» – і начебто кожне, окремо взяте слово тобі зрозуміле, а все вкупі заганняє тебе, навіть якщо ти філолог, у ступор. Ти – як пам'ятник Щорсу на бульварі Шевченка: вже й на коня сів, і за вуздечку взявся, і праву руку*

підняв, і кінь уже твоїй наготові – а ти чомусь ані руш! Стоїш на місці. Заціпенілий. Я довго думала над цим, а потім зрозуміла, що мова партійних документів – ритуальна. Її просто треба вивчити. Як іноземну...

Два Бакланових дивилися на Клавку, завмерши, як той пам'ятник Щорсу на бульварі Шевченка, який вона щойно згадувала» [1, с.112].

Асоціація з витвором скульптора підкреслює застиглість та одноманітність компартійно-комсомольського мислення, зашореність номенклатурних діячів.

А далі Клавдія продовжує ту ж крамольну лінію, вдавшись до цитування більшовицького гімну «Інтернаціонал», обіцянки якого виявилися мильними бульбашками. *«Коли наші батьки встановлювали радянську владу, то вірили: цілком можливо зруйнувати старий світ «до основания, а затем...» побудувати щось абсолютно нове: «мы наші, мы новый мир построим!»! А по суті змінився зміст, і навіть не стільки зміст, скільки наповнення форми, яка, наче каркас, лишилася тією самою!» [1, с.115].*

Письменниця детально описує прикмети побуту героїв роману, їх кулінарні смаки. Зокрема, й батьки, і діти з номенклатурно-сусідського загалу під час щорічних іменинних ритуалів полюбують вживати легкий торт «Анна Павлова», названий австралійськими та новозеландськими кондитерами на честь гастролей у їхніх краях знаменитої балерини 1926 року. А цукерки зі знаком якості «Пікова дама», які прихоплює в ірпінську поїздку Клавдія, мимоволі спонукають читача згадати однойменні повість Олександра Пушкіна та оперу Петра Чайковського, як і кінофільм режисера Романа Тихомирова 1960 року. Мистецькі асоціації викликає й сервіз «Мадонна», привезений секретарем ЦК КПУ Баклановим із Німеччини, що апелює до естетичного досвіду читацької аудиторії й воскрешає в пам'яті полотна художників та витвори скульпторів різних епох.

Поневіряння по дорогах ательє індопошиву за вказівкою книжки «Модели одежды за образцами кроя» викликали обурення та відразу в Єлизавети Прохорової: *«Це була ціла історія! Пошити плаття в ательє – це як «Марлезонський балет у шістнадцятьох актах» [1, с.185].* Екскурс до довжелезної та нудної музичної вистави при дворі французького короля

Людовіка XIII, в якій ішлося про полювання на дроздів, підсилює враження від тривалих митарств замовниці з метою всього лиш пошити собі одяг. *«І нарешті ти забираєш своє плаття, і ти ВЖЕ його ненавидиш. Але що поробиш: треба його «вигуляти». Виходиш на Хрещатик і розумієш, що ти в ньому – безнадійно старомодна»* [1, с.185]. А далі ця ж асоціація розпросторюється й на книгодрук. Прохорова заявляє співбесідниці: *«Ми ж з тобою знаємо, як довго книжки видаються...»*

Вона підморгнула Клавці:

– ...також у темпі «Марлезонського балета»!

Клавка залилася сміхом:

– Що правда, то правда!» [1, с.185].

Побутове тло, естетичні смаки й емоційні спалахи персонажів увиразнюються за допомогою пісенних вкраплень. До уваги беруться і мелодія, і текст. Наприклад, Клавдія на самоті ставить платівку на програвач і з насолодою слухає *«свою улюблену Юлію Пашковську. «Вже над містом вогні», – заповнив кімнату альт, що викликав в уяві нічне небо, всіяне зорями.*

Вже над містом вогні

Зацвіли, як у лузі ромашки.

Задрімали квартали,

А мені лиш спокою нема:

Я не знаю, чого

На душі так тривожно і важко...

Я не знаю, чому

Знову душу неспокій пройма.

Клавка прибирала зі столу рештки святкового сніданку і підспівувала» [1, с.34].

Але це не механічне підспівування шлягера 1960-х років «Неспокій» (музика В. Верменича, вірш Д. Луценка), а мимовільний аналіз змістового наповнення цього тексту. Як професійна звичка. *«Нарешті стали складати пісні про місто! А то все про село й село... А ось цей романс якось зовсім вдало ліг на її душевну хвилю.*

Може, серце твоє

Розтривожили чари весняні?

Може, стежку до мене

Ти у травах зелених згубив?

*Ти мені лиш одній...
І раптом почула за спиною:
...Я тобі лиш одній
Признавався на щастя в коханні»*

[1, с.34-35].

Це прийшов чоловік, і від несподіванки Клавка аж злякалась, бо Бакланов ходив, *«як кіт: тихенько приходив, коли хотів, нікого не турбуючи, тихенько виходив»* [1, с.35].

Пісня, що почалась із виконання відомою співачкою як тло для роздумів героїні, продовжилась у подружньому дуєті й стала прелюдією та імпульсом до любовних ігор.

*«Ти до мене прийди
У вінках чорнобривої ночі...
– Бакланов? Ти співаєш?
Пригорнися до серця,
Ніжною ласкою душу зігрій .*

І тут її пронизав здогад: Бакланов раптом згадав про свій «подружній обов'язок!» [1, с.35-36].

Епізоди твору, де виступає поет Василь Діденко, не обходяться як без цитування його віршів, так і без нагадування, що він творець хіта, який і до сьогодні не втрачає популярності.

«Музиканти презирнулися, кивнули і заграли таку рідну, таку щемливу мелодію:

*На долині туман,
На долині туман упав.
Мак червоний в росі,
Мак чер-во-ний в ро-сі ску-нав!»* [1, с.108].

Мистецькі уподобання, смаки, інтереси молодшого покоління певною мірою різняться. Роман і Зоя як студенти консерваторії часто вживали музичні терміни, сперечалися *«навколо терцій, гармоній, дисгармоній, високих і низьких нот, діапазонів, форте і фортіссімо, піано й піаніссімо»* [1, с.48]. Андрій Федченко традиційно *«слухав модні музичні записи, бренькав на гітарі «Бітлів» і французькі пісеньки»* [1, с.43] та був *«у курсі всіх музичних новинок»* [1, с.46]. Коли на квартирі Баратинських у нього з'явилась можливість послухати бітлівський альбом *«Sergeant Pepper's Lonely Hearts Club Band»*, то в хлопця, *«здавалося, затремтіли руки»* [1, с.142].

Письменниця звертає увагу, як по-різному сприймають цю платівку друзі: *«Бітли» виконували у якійсь, здавалося Юрі, зумисно небалій манері першу пісню. Вона на нього враження не справила. Андрій же слухав із заплющеними очима, і кожен м'яз на його худорлявому тілі вигравав. Ясно, що він не вперше слухає цей альбом»* [1, с.143]; *«...Андрій бурхливо і трохи манірно, але цілком природно реагував на кожен музичну фразу, на кожен новий музичний інструмент, який вступав у гру. Роман із Зоєю, навпаки, були аж надто зосереджені: так тренери однієї футбольної команди спостерігають за грою іншої, з якою мають змагатися. Зазвучали духові інструменти, назву яких Юра не знав, а Андрій просто завищав від задоволення і зобразив руками гру на трубі»* [1, с.143-144]. Разом із Романом Андрій підспівує британській групі та ще й вплітає в куплети пісень імена подруг Зої та Рити. Звучання з пластинки індійського інструмента тамбури в інтерпретації ліверпульської четвірки, а у виконанні Баратинського дрімби захоплює й веселить друзів. Але тільки не Юру. Він здригнувся і *«спостеріг у собі якусь внутрішню вібрацію, неначе всередині нього була натягнута струна, яка почала легенько тремтіти.*

І це вже була не просто струна. Це була дрімба, яка вивертала нутро. Стало незатишно і тривожно. Де він її чув?» [1, с.148].

Звук дрімби викликав у хлопця бентежний спогад про прем'єрний показ фільму Сергія Параджанова *«Тіні забутих предків»* 4 вересня 1965 року в київському кінотеатрі *«Україна»*. Як відомо, там зі сцени і просто з зали виступили Юрій Бадзьо, Іван Дзюба, Василь Стус, В'ячеслав Чорновіл із протестом проти арештів української інтелігенції по країні. Але ні підліток Юра Бакланов із матір'ю, ні чимало інших глядачів не зрозуміли, про що йдеться. *«І цей фільм, і все, що там відбувалося, лишило в його пам'яті якийсь тривожний сумбур, якийсь душевний розлад. Він пам'ятає лише, як мама тягнула його за собою з кінотеатру, й рука в неї була холодна й спітніла. І якийсь мамин знайомий кричав їй навздогін: «Клавко, ти куди?»*

«Клавко, ти куди?» – бреччала дрімба» [1, с.148].

Цей звук інструмента з фільму Сергія Параджанова ще не раз буде озиватися й полошити Юру (коли він зрозуміє, що

квартира керівника його курсової роботи Майстренка є прихистком для неблагонадійних осіб і що студент Мишко Неїжмак належить до них): *«Юрина дрімба всередині розривалася: «Клавко, ти куди? Клавко, ти куди?» [1, с.159]; «І ця дрімба репетує всередині.» [1, с.159]; «Серце його стислося. Всередині знову бренькнула дрімба» [1, с.163].*

Коли на власників «сердець чотирьох» налинула ностальгія по проминулому дитинству, *«під впливом цих спогадів Андрій зіграв на гітарі нову, дуже модну нині у Франції пісеньку, яку виконувала співачка Марі Лафоре, про компанію друзів, що виросли в одному дворі, вкритому вересом, – трьох хлопчиків і чотирьох дівчаток. У приспіві співалося: «Антуан, Іван, Борис і я, Ребекка, Пола, Жоанна і я». Роман і Зоя дуже швидко зловили мелодію і завчили приспів:*

Anton, Ivan, Boris et moi,

Rebecca, Paula, Johanna et moi» [1, с.45].

Молоді герої обговорюють літературно-мистецькі явища, послуговуючись часом ідеологічними схемами радянської доби, проєктують їх на сучасність. Ось уривок дискусії з приводу співвідношення мистецтва та життєвих реалій, особливостей суспільного розвитку. *«Про що може бути опера? – зраділа запитанню Зоя. – В усі часи всі опери – про любов!*

– Яка там любов! – заперечив Роман. – Про страйк!

– Фе! – скривився Андрій. – Класова боротьба і музика – речі несумісні.

Тут підняв голову, відірвавшись від шпигунського детектива, Гарик:

– Думаєш, твої «Бітлз» – не класова боротьба?

– Що? – вирячився Андрій. – Обізвався Пилип з конопель! Та що ти розумієш! «Бітлз» – це ж... «Бітлз»! – не знайшов він підходящого слова» [1, с.49].

Діапазон виконуваних у колі друзів музичних творів широкий: від арії Зосі Зборовської з опери «Заграва» Анатолія Кос-Анатольського до батярської пісні «Сяду си в буфеті». Але були й улюблені для всіх твори. *«Окуджавину «Виноградную косточку в теплую землю зарюю» вони всі любили, причому «А иначе зачем на земле этой вечной живу?» – не проспівували, а пафосно продекламували.*

Навіть Андрій, з його «імпортними» смаками, не цурався Окуджави і ніколи не відмовлявся акомпанувати на гітарі» [1, с.129].

А ще друзі полюбляли, особливо коли формат «сердець чотирьох» розширився до «сердець шістьох», *«танцювати на рипучому паркеті гарячі латиноамериканські танці або ж гойдатися в обнімочку під Френка Сінатру» [1, с.138-139].*

Справжньою знахідкою чи відкриттям для «сердець чотирьох» стало знайомство з помешканням Рити на вулиці Глібова, де на них чекала неабияка музична колекція. *«...Були платівки Ризького, Апелєвського, Ленінградського, Дніпропетровського, Ташкентського заводів грампластинок, а репертуар варіювався від опер «Аїда» і «Травіата» до Робертіно Лоретті, від «На долині туман» до Вертинського й Окуджави, від дитячої опери «Мойдодир», яку Рита знала напам'ять і завжди зі сміхом наспівувала, набурмосивши чоло («Ах ты гадкий, ах ты грязный, неумытый поросенок!»), до «Летки-єнки», від Луї Армстронга до Едіти П'єхи і до «Білого снігу на зеленому листі» [1, с.49]. Через призму спогадів Рити постає картина, як київські діти на всю горлянку співають незрозумілу їм «А я ріва я ріва!», тобто латиноамериканську пісню «La Bamba» з приспівом «A yarriba, arriba» [1, с.128].*

На Романів день народження Зоя дарує йому ноти нової пісні «Зоряна ніч». Її автор Анатолій Кос-Анатольський був улюбленим композитором іменинника, тож хлопець дуже зрадів і *«мало не задушив в обіймах Зойку.*

– «Зоряна ніч кличе мене...», – заспівав він з аркуша у джазовому стилі, поклачуючи пальцями в ритм.

– Чух-чух-чух-чух, – імітувала ударні Зойка.

– «Зоряна ніч поки мине...»

Він артистично підморгнув Зойці.

– «Тисяча дум, тисяча мрій серце бентежить моє...» [1, с.137-138].

А трохи пізніше Борис Баратинський прагне зацікавити молодь новинкою українського джазу й закликає послухати платівку. А з неї звучить усе та ж «Зоряна ніч».

Та Марина Гримич не стомлюється пропагувати цей хіт на сторінках свого роману. І ось уже через бачення Юри

«дзвінкоголосий Фарид-Федько» з макогоном у руці позамість мікрофона чарує учасників новорічного дійства в гуртожитку обсерваторії. *«Зоряну ніч» Фарид виконував тричі, на біс.*

Закутавшись тюлевою фіранкою, виклавши на голові «корону» з новорічного дощика, намастивши губи маминою помадою, він співав:

*Зоряна ніч кличе мене,
Зоряна ніч поки мине, –
Тисяча дум, тисяча мрій
Серце бентежить моє.*

Єдиним, що відрізняло його від грації дівчат ансамблю «Мрія» під керівництвом Ігоря Поклада, була його манера рухатися: замість цнотливих економних рухів жриць української естради – пристрасть східного танцю» [1, с.302].

Співав Фарид і хіт «Кохана» Ігоря Поклада й інші пісні, але про деталі історія змовчує, оскільки *«Бакланов-молодий уже їх не чув, бо їм з Андромедою вдалося непомітно зникнути й урвати шматочок космічно-зоряного щастя в тісній гуртожитківській кімнатці» [1, с.302-303].*

Не оминають персонажі твору народних пісень «Ой чий то кінь стоїть!», «Маруся – раз, два, три!» («Розпрягайте, хлопці, коней») тощо. На сторінках роману сусідять авторські пісні «Эх, хорошо в стране советской жить» (музика Ісаака Дунаєвського, текст Володимира Шмідтгофа-Лебедева) та «Знов зозулі голос чути в лісі...» («Черемшина», музика Василя Михайлюка, вірші Миколи Юрійчука), або ж «Білий сніг на зеленому листі» (музика Олександра Білаша, слова Михайла Ткача) чи «Ми дівчата з Києва» (музика Олександра Левицького, вірші Андрія Пашка. Вітаючи сусідку тьотю Тамару з Новим роком, Юрій спостеріг: *«Сьогодні ви демонструєте своїм зовнішнім виглядом, що ваша улюблена співачка – Людмила Зікіна, а улюблена пісня «Оренбургский пуховый платок» [1, с.305]. У новорічну ніч герої роману слухають пісні Ігоря Поклада, зокрема «Білі лебеді». Навіть генерал-кадебіст Боровий кумедно заспівав візитку ансамблю «Мрія» «Ми дівчата з Києва» [1, с.309] та процитував фразу з Тараса Шевченка [1, с.320] й пригадав гоголівського Тараса Бульбу [1, с.322]. А виконання «Черемшини» в колі друзів і сусідів за святковим столом*

перетворюється в артистичне дійство, розпочате тепер уже не студентом, а професійним співаком однієї з обласних філармоній Романом Остафійчуком:

«Він нарешті скинув з себе незугарний костюм Діда Мороза і, розцвівши в посмішці, почав:

Знов зозулі голос чути в лісі...

Зойка легенько підтягнула, неначе луною – «в лі-сі».

Всі обернулись до неї і посміхнулися: хоч тихенько, але співає!» [1, с.340].

Пісня почала єднати більшу кількість голосів і сердець. Як тут мовчати, коли душа співає.

«Клавка теж заспівала, швидше промуркотіла, щоб не заважати Романові:

Ластівки гніздечко звили в стрісі...

В стрісі... (це Зойка)

Тут додалися голоси Бакланова й Анюти:

А вівчар жене отару плаєм!

Плаєм (це Зойка)

Тьохнув пісню соловей за гаєм.

Тоді всі разом:

Всюди буйно квітне черемшина

Мов до шлюбу вбралася калина.

Вівчара в садочку,

В тихому куточку,

Жде дівчина, жде!» [1, с.340].

Як заспокійливе на героїв твору діють телепередачі типу «Кабачок 13 стільців». Юрій «клацнув вмикачем, і на екрані з'явилися пан Юрек, пані Зося, пані Моніка... Чуднуваті, як на нього, з дивним «дорослим» гумором... Як на молодь, то не дуже смішний. Але дивися – і потрапляєш у ту казку для дорослих... і твої клопоти самі собою кудись зникають...» [1, с.273]. А нуднуватий «Блакитний вогник» із Останкіно у новорічну ніч збудує. Відкривається концерт піснею «Голос Родины, голос России» у виконанні співака з Києва Юрія Гуляєва, продовжується виконанням «Русской зимы» солістом Двічі Червонопрапорного ансамблю пісні і танцю Радянської армії, а згодом завершується виступом російського шістдесятника Роберта Рождественського. Поет вільно

спілкувався через свої вірші з глядачами всього СРСР, бажаючи *«поэтам – великих строк, // удивленным пескам – голубой воды, // хлеборобам – хлеба, шоферам – дорог, молчаливым летчикам – высоты», «астрономам – созвездий», «геологу – руду», а «непростым подросткам – себя»...* [1, с.344]. Мимоволі у героїв роману виникла паралель із переслідуваними шістдесятниками-українцями, котрих у чому тільки не звинувачували. *«...І тоді Клавка сказала Боровому: от бачте, як у Москві ставляться до шістдесятників: навіть завершують ним «Новорічний вогник», а він, Боровий, українських ні за що має»* [1, с.344]. Адже було видно неозброєним оком, що російські шістдесятники всіляко підтримувалися й заохочувалися в радянському суспільстві, а українські – навпаки, цькувалися. Із давніших спостережень Клавдії: *«Конкуренція з боку Москви була шалена, її важко було побороти. Там – Євтушенко, Вознесенський, Белла Ахмадуліна, Рождественський, Висоцький, Окуджава. Вся країна слухає їх, читає, декламує їхні вірші, співає їхні пісні. Шістдесятники! Модно. На Україні – також поетичний бум. Драч, Вінграновський, Павличко, Ліна Костенко, Борис Олійник. Але стартові майданчики різні: у російських шістдесятників немає тієї гирі на ногах, що в українських: як тільки з'являється більш-менш хороша книжка українською – на неї відразу сипляться звинувачення в націоналізмі»* [1, с.175].

А проте у фінальній частині роману звучить текст поезії саме шістдесятника-українця Миколи Вінграновського. І він усіх зачаровує красою та єднає. Навіть пересічного генерала-кадебіста, викликавши у нього сентиментальні спомини: *«... І Боровий упізнав цього вірша. І попросив Баратинського прочитати початок, бо початок дуже красивий... нагадає йому велику любов усього його життя... і тоді Баратинський прочитав першу строфу:*

Цю жінку я люблю. Така моя печаль.

Така моя тривога і турбота.

У страхі скінчив ніч і в страхі день почав.

Від страху і до страху ця любовта» [1, с.345].

Коли генералові Боровому захотілося співати, то він виконує не очікувану «С чего начинается Родина» (музика Веніаміна Баснера, слова Михайла Матусовського; з фільму

«Щит і меч»), а романс «Дивлюсь я на небо» (музика Владислава Заремби на вірш Михайла Петренка). А ще запитує присутніх, хто з них пам'ятає, чим закінчується інтермедія у виконанні Штепселя й Тарапуньки «А давайте уявимо, що буде в 2017 році» з концертів 1968 року. *«І ніхто не пам'ятав, і тоді Боровий нагадав: коли Штепсель спитав Тарапуньку, а що буде в майбутньому, то Тарапунька відповів: «А буде син, і буде мати, і будуть люди на землі» [1, с.343].* Ця Шевченкова візія осягає своїм світлом та оптимістичною спрямованістю фінал твору письменниці.

Роман «Юра» Марини Гримич насичений, чи навіть перенасичений інтертекстуальними та інтермедіальними компонентами, що для епохи постмодерну є цілком звичною річчю. Письменниця вільно орієнтується в світі художньої літератури та різних мистецтв і запрошує й читача співпрацювати з нею, поглиблювати й розширювати свої уявлення про текст і підтекст, текст та інтертекст, текст і контекст.

Література

1. Гримич М. Юра : роман. Київ : Нора-Друк, 2020. 352 с.

Володимир Ідаятов

ДАВИД БУРЛЮК – УКРАЇНСЬКИЙ ХУДОЖНИК-НОВАТОР

Український художник-новатор Давид Давидович Бурлюк (1982-1967) є лідером вітчизняного авангарду ХХ століття і, безперечно, яскравою зіркою світового мистецтва. І все це завдяки українській ідентичності, яка його надихала і допомагала творчо, інноваційно проявляти себе у творчій площині.

Сам Давид Бурлюк так оцінював свою творчу особистість: «У моїй творчості, я мушу зазначити, Україна в моїй особі має найвірнішого сина. Мій колорит глибоко національний. Жовтогарячі, зелено-жовті, сині відтінки б'ють Ніагарами... Будучи уродженцем українських степів, із козацького запорізького роду, я завжди був схильним здебільшого до горизонтальних форматів... У своєму житті я написав безліч українських коней-скакунів, і мене можна було б назвати, перефразовуючи Геродота, «оспілувачем кобил» [1].

Уродженець Сумщини Давид Бурлюк був тісно пов'язаний із херсонською землею з 1899 по 1914 рік, де він зробив перші публікації про мистецтво в місцевій газеті «Юг», написав, як ні в одному регіоні, 350 пейзажних етюдів херсонського краю,

видавав футуристичні збірки поезій, зробив у 1904 році свою першу художню виставку разом із сестрою Людмилою, створив нову течію в мистецтві під час інтенсивних дискусій у фактично авангардній резиденції в Чорнянці, здійснив турне містами імперії, виїхав у 1920 році до Японії та звідти у 1922 році до США, де й оселився. Давид Бурлюк відновив зв'язки з Херсоном із початком відлиги, у 1964 році, через листування з доцентом Херсонського державного аграрного університету Олександром Гавриленком. А після смерті художника цей зв'язок продовжив його син Никифор у 1991 році своїм листом до херсонського журналіста Валерія Палія.

Переважна більшість художніх творів Давида Бурлюка, на жаль, знаходиться за межами України, тому до більш широкого знайомства з ними доводиться задовольнятися фоторепродукціями його картин. Цим ми й скористалися, виготовивши такі репродукції і запропонувавши їх для встановлення у деяких закладах сьогодишнього Херсона, де часто бувають відвідувачі.

Ми не давали вказівок, не вимагали від працівників закладів встановити у просторі їх приміщень авангардні фоторепродукції картин Давида Бурлюка. Це було б недостойно як по відношенню до авангардної спадщини, так і до людей, які працюють у цих закладах. Просто знайомили їх із підбором фото картин розміром 10х15 і питали, чи сприймають вони такі світлини, чи хотіли б їх розміщення у більшому форматі (20х30) у своєму закладі. Скажу зразу: ніхто не відмовився, люди були в захваті від фотознімків картин Давида Бурлюка, а працівники закладів, що мали свій щільний дизайн, попросили ще й часу, щоб прорахувати можливості поєднання фоторепродукцій із дизайном їх приміщень. Ось так і з'явилися у прифронтовому місті фоторепродукції картин зірки світового авангарду Давида Бурлюка.

Подаємо світлини, що репрезентують розміщення фоторепродукцій картин нашого славетного земляка у сьогодишньому Херсоні.

В одній із книгарень Херсона. Листопад 2025 р.

В одному з місць розміщення фоторепродукцій ми залишили зошит для відгуків. Найцікавішим, на мій погляд, є відгук херсонця Максима Півня від 25.06.2025 р.: «Бурлюк Давид був не тільки українським авангардистом, але і державотворцем України».

В одній із книгарень міста.
Ініціатор розміщення фоторепродукцій Володимир Ідаятов.

Література

1.Український художній авангард / упорядник Дмитро Горбачов за участі Сергія Палети та Олени Палети. Київ: Дух і літера, 2020. С.147-148.

Примітки: Для фоторепродукцій використані картини Давида Бурлюка: «Козак Мамай», 1912; «Українці»,1912; «Карусель»,1921; «Час»,1918; «Кінь Блискавка», 1907; «Прихід весни і літа»,1914; «Любов і мир»,1914.

Ніна Плакида

ДОМІНАНТНІ МОТИВИ ТА ОБРАЗИ ПОЕЗІЙ МИКОЛИ ВАСИЛЕНКА

До збірки віршів Миколи Олександровича Василенка «Архітектура планиди» увійшли твори високого поетичного звучання та цикл перекладів із європейських мов. Світ довкола представлений через призму сприйняття ліричного героя. Особливість цього осягнення в тому, що реальний світ персонажа інтерпретується через спогади і, навпаки, світ спогадів – через простір щоденної реальності. У своїх творах автор висвітлює актуальні теми сьогодення: історії, патріотизму, мистецтва, рідної мови, отчого дому, кохання. Лірика поета розмаїта: філософська, громадянська, пейзажна, автобіографічна та інтимна.

Символічною є й назва збірки «Архітектура планиди». Слово «планида» означає «доля» [10, с.115]. Життя Миколи Василенка, зображене в книжці, є віддзеркаленням долі України та українців у XX столітті.

«Архітектура планиди» – книжка, яка наświetлює й підсумовує життя талановитої, сповненої гідності й честі людини. Це архітектура долі, руйнованої зловорожими силами й обставинами, але все ж таки зведеної, збудованої в лініях, що їх проектував і виконував зодчий Микола Василенко. Його доля, взорована на великі ідеали, не може бути ні замовчаною, ні

забутою, бо вона частина долі нашого народу», – писав у передмові до збірки Дмитро Павличко.

Книжка складається з семи циклів: «Вулиця сонячних ліхтарів» (48 віршів); «Пісочний годинник» (34 вірші); «Напередодні» (54 вірші); «Високе небо» (13 віршів); «Спалахи за обрієм» (7 віршів); «У плетиві колючих дротів» (75 віршів); Переклади (18 імен, 34 вірші).

Поезії, написані митцем під час перебування в ГУЛазі, об'єднані в циклі «У плетиві колючих дротів». Виснажений щоденною працею, тортурами, жахливими умовами проживання, Микола Василенко не здається:

*Всі двері й вікна зачинили,
І жити залишилось мить, –
Боротися немає сили.
«Не здамся, ні!» – душа кричить [1, с.115].*

Микола Василенко (1924-2018)

Центральний образ збірки творів митця «Архітектура планиди» – Україна. Незважаючи на приниження тогочасною владою, заслання, катування, ліричний герой залишається непохитним, це борець за незалежне майбутнє нашої країни:

*Розір'яли йому душу,
вирвали горло і серце єдине,*

а він гукає:

– Хай живе Україна!

Скрутили йому руки,

голодом очі виїли,

а він про єдине:

– Хай живе Україна! [1, с.108]

Автор описує в поезіях жахливі наслідки панування тоталітарного режиму: голодомор («1933» [1, с.70]), знищення пам'яток української культури («Руйнували церкву» [1, с.71];, «Книгоспалення» [1, с.70]). Наскрізними образами збірки є українці-патріоти. Бо саме вони, не зважаючи на те, що їх переслідують, катують, арештовують, відбирають майно, житло, вбивають, залишаються незламними і не здаються ні перед якими перепонами. Українці ніколи не зрадять своєї батьківщини.

Микола Василенко звертається в циклі «Спалахи за обрієм» до сторінок козацтва («Князь Дмитро Вишневецький» [1, с.106], «Кошовий отаман Кость Гордієнко» [1, с.107], «Семен Гаркуша» [1, с.115]. Адже українці є нащадками славних лицарів, які відзначалися безстрашністю, незламністю, непохитністю в боротьбі проти ворогів нашої країни: «*Слава! Слава лицарю князю – козакові! / Будьте здорові!*» [1, с.106].

Образ людини – борця, патріота, який виступає в ролі «білої ворони» з «чужою» – «українською мовою» і «крилами чужими» – національною ідеєю, зображений у вірші «Біла ворона»:

За віщо? Для чого?

З яких ото прав

розумну ворону

сам Бог покарав?

Між чорними – біла,

біліє, мов ртуть;

свої і чужинці

злосливо скубуть;

горляють під лісом

на мокрій межі:

– Чужа твоя мова

і крила чужі!

*У білому пір'ї
немає окрас...
Геть з гурту,
бо білим замурзаєш нас!* [1, с.44]

Мотиви туги та страждань за невинно страченими душами в боротьбі за незалежну Україну звучать у поезіях: «Музей просто неба» [1, с.112], «Микола Кибальчич» [1, с.118], «Павло Грабовський» [1, с.103], «Григорій Кочур» [1, с.98], «Микола Вавилов» [1, с.97], «Микола Зеров» [1, с.94], «Микола Куліш» [1, с.92], «Дорога до мети» [1, с.42] та інших.

Автор закликає нас пам'ятати письменників, винахідників, політиків, науковців – вірних синів та дочок українського народу, які віддали життя за незалежність нашої країни. Микола Василенко вірить, що ми продовжимо справу борців за щасливе майбутнє нашого народу:

*Згадаймо всіх,
Хто не з нами,
і рушаймо далі
на світло національної ідеї.
Дорога далека...
...Отих слідів
дощам повік не змити
і не сховати ворогам під плити* [1, с.42].

У ряді поезій поєднуються пейзажні та громадянські мотиви («Тиша в тундрі» [1, с.123], «У сніговому полоні» [1, с.131], «Північна акварель» [1, с.134], «Полярна весна» [1, с.142] та інших. У Миколи Василенка значна частина поезій написана під час заслання. Тож природа зображена через погляд людини-невольника. Автор сумує за Україною:

*О де шпакі – весні посланці?!
Де рідні, теплі небокраї?
О де ти, сестро, де ти весно,
Моєї милої країни?!* [1, с.143].

У зовсім іншому настрої написані пейзажні вірші М. Василенка, створені після його звільнення з гулагівського полону та повернення в рідну країну. Наприклад, сповнена метафоричних образів «Весняна настроєвість» приваблює спокоєм, що гармонує зі станом душі героя:

*Ось вони –
золоті струни весни:
срібні хвилі водорий,
полів,
гаїв,
м'які тіні білявок босоногих –
учорашніх відзимованих днів [1, с.42].*

У творчості Миколи Василенка часто звучать мотиви любові до рідної землі, її краси та величі. Його поезія, сповнена патріотичної ніжності та глибокого замилювання природою України, є подорожжю мальовничими куточками Батьківщини. Автор згадує у творах гідроніми: Інгулець, Конка, Біле озеро, Дніпро; топоніми: Крим, Херсон, острів Козак, Карпати.

Микола Василенко майстерно зображує в поезіях «Полярна весна» [1, с.142], «Заполярний етюд» [1, с.139] історичні події через призму природи, створюючи зв'язок між сучасністю та минулим. Митець вірить, що, незважаючи на важкі часи, Україна розквітне:

*Аж ось побачив
За снігами,
За обрієм, Вкраїно, ти
На повний зріст під прапорами
Ідеш до власної мети [1, с.121].*

Часто митець звертається у творах до міфологеми води, образу дощу («Дощовий південь» [1, с.20], «Дощ» [1, с.16], «Чорний дощ твоїх кіс» [1, с.15], «Дощові луни» [1, с.10] та інші). Ці вірші характеризуються життєлюбністю, надією на краще майбутнє, зціленням від усього лихого:

*А на ставку плескають ляці!
А на багтанах дозрівають дині!
Я зцілений.
Я дякую тій днині ,
Коли цілющі падали дощі [1, с.20].*

Не оминув майстер слова й екологічних мотивів у поезії «Чорнобильське лихо» [1, с.69]. Ліричний герой митця переживає біль разом із постраждалими від катастрофи, показує страшні картини знищеної природи.

Цикл «Вулиця сонячних ліхтарів» – розповідь про інтимні почуття до рідного дому, яблуневого саду, глечика, карпатської церкви, українських пейзажів, народження поезії. З особливим трепетом ставиться Микола Василенко до рідного слова, до написання поезії, закликає письменників: *«Шукайте висоту – / дорогу непросту. / Шукайте Небо»* [1, с.23].

Поезії «Чорний дощ твоїх кіс» [1, с.15], «Щаслива весна» [1, с.15], «Ласкаві дні» [1, с.28], «Човни» [1, с.16] присвячені вічній темі кохання. Ліричний герой плекає найніжніші почуття до дівчини. Твір «Човни» присвячений дружині Ліні. Автор роздумує про спільно прожиті з нею роки.

У циклі «Пісочний годинник» зібрані поезії, у яких поет-філософ закликає пам'ятати тих, хто загинув за світле майбутнє нашої країни («Дорога до мети» [1, с.42], «Реквієм» [1, с.46]). Автор заохочує нас продовжувати справу попередників: боротися за незалежність та процвітання України:

Берімо з минулого

живий вогонь,

а не попів [1, с.36].

У поезії «Дорога» майстер слова ділиться глибокими спостереженнями за порухами людської душі:

Дорога додому

(У доброму здоров'ї бувши)

Стелилася рушниками...

Але камінь за пазухою

Ще муляв йому душу...

І двері не відчинялися [1, с.38].

В останньому циклі «Переклади» митець переклав ті твори і тих авторів (Д. Байрона, П. Шеллі, Д. Кітса, Г. Лонгфелло, Ю. Тувіма, А. Рамзея, Й. Гете, М. Танка), що співзвучні йому по духу. У його перекладах збережені зміст і форма оригіналу.

Микола Василенко підкреслює, що нема повернення до власної душі в того, у кого немає совісті. Сміливі і відверті рядки творів примушують читача переосмислити своє власне світосприйняття. Микола Василенко – майстер поезій, у яких продовжує кращі класичні традиції, розкриває актуальні проблеми сьогодення. Твори митця – своєрідна сповідь автора

перед земляками, прагнення осмислити неповторне і непередбачуване сьогодення.

Література

1. Василенко М. Архітектура планиди: поезії: вибране / передм. Д. Павличка. К. – Херсон: Просвіта, 2004. 187 с.

2. Василенко Микола Олександрович [1924-2018], письменник, перекладач (До 95-річчя від дня народження). URL: https://lib.kherson.ua/vasilenko-mikola-oleksandrovich_zd19.htm (дата звернення 10.11.2023 р.).

3. Василенко Микола Олександрович. «Жив як людина, не був я святим .» : пам'ятка читачеві : [буклет] / Херсон. обл. б-ка для юнацтва ім. Бориса Лавренюва ; підгот. Т. О. Березинська; ред. С. Д. Коваль ; худож. К. В. Гуляєва. Херсон : [б. в.], 2014. [1] арк. (склад. в 2 с.) : портр. (Краяни-ювіляри, 2014).

4. Василенко М. О. Курай для пожежі: у 2-х т. Т. 1. Щоденникові записи 1970-1985рр. К. – Херсон: Просвіта, 2007.

5. Василенко М. Тавровані зоряниці: поезії / передм. В. Загороднюка; А. Кичинського. Херсон, 2011. 351 с.

6. Гаражій Л. Віршоване літописання у творах Миколи Василенка. *Вісник Таврійської фундації (Осередку вивчення української діаспори): літературно-науковий збірник*. К. – Херсон: Просвіта, 2020. Вип.17. С.17-19.

7. Лексикон загального та порівняльного літературознавства. Чернівці: Золоті литаври, 2001. 636 с.

8. Літературознавча енциклопедія: у двох томах. Т.1 / Авт-уклад. Ю. І. Ковалів. К.: ВЦ «Академія», 2007. 608 с.

9. Літературознавча енциклопедія: у двох томах. Т.2 / Авт-уклад. Ю. І. Ковалів. К.: ВЦ «Академія», 2007. 624 с.

10. Міфи України. К. : Довіра, 2003. 383 с.

11. Немченко Г. В. Особливості художнього осмислення околу в ліриці Івана Златокудра та Миколи Василенка. *Вісник Таврійської фундації (Осередку вивчення української діаспори): літературно-науковий збірник*. К. – Херсон: Просвіта, 2020. Вип.17. С.130-134.

12. Немченко І. В. Василенко Микола Олександрович. *Енциклопедія Сучасної України*. URL: <https://esu.com.ua/article-33318> (дата звернення 18.11.2023 р.).

13. Немченко І. В. Строфіка і метрика лірики Миколи Василенка. *Вісник Таврійської фундації (Осередку вивчення української діаспори): літературно-науковий збірник*. К. – Херсон: Просвіта, 2020. Вип. 17. С. 20-27.

14. Немченко І. В. Тема геноциду в творчості Миколи Василенка і В'ячеслава Друзяки. *Вісник Таврійської фундації (Осередку вивчення української діаспори): літературно-науковий збірник*. Вип. 18. К. – Херсон: Просвіта, 2021. С. 50-55.

15. Параскевич П. К. Інтерв'ю з Миколою Василенком. *Параскевич П. К. Статті, тези, інтерв'ю*. Херсон: ХДУ, 2017. 248 с.

16. Словник символів культури України / За загальною редакцією В. П. Коцура, О. І. Потапенка, М. К. Дмитренка. К.: Міленіум, 2002. 260 с.

17. Федоровська Л. «Давноминулих днів пекуча рана». *Пузиренко В. В. Живі дощі. Василенко М. О. Небовий ключ. Давидов В. Д. Старі зірки*. Сімферополь: Таврія, 1990. С. 61-62.

18. Шестопалова Т. Кореляція понять «архетипний образ – міфологема – символ – міф» (на прикладі поезії П. Тичини). *Наукові записки НаУКМА*. Т. 17: Філологія. К., 1999. С. 37–41.

19. Щерба Т. М. Єдність душі з душею Батьківщини. *Вісник Таврійської фундації (Осередку вивчення української діаспори): літературно-науковий збірник*. К. – Херсон: Просвіта, 2017. Вип. 13. С. 323-326.

20. Щерба Т. М. Настав час збирати каміння (Про Миколу Василенка). URL: <https://krai.lib.kherson.ua/sherba-prichetni-do-slova-2-rozdil.htm>

Тетяна Бахтіарова

**ОБРАЗНО-ТРОПЕЇЧНІ ЗАСОБИ
ТА СТИЛІСТИЧНІ ФІГУРИ
ЗБІРКИ МИКОЛИ ВАСИЛЕНКА
«АРХІТЕКТУРА ПЛАНИДИ»**

Збірка «Архітектура планиди» М. Василенка за свідченням літературознавців є вишуканим, зрілим художнім явищем. У ній ліричний герой у кожному з семи циклів проходить своєрідну еволюцію. Його внутрішня міць, нескореність, патріотизм беруть наснагу у рідному краєві, у його пейзажах, деталях побуту, спогадах, заглибленні в історію. Збірка налічує 265 поезій, крім того тут є низка перекладів.

Дмитро Павличко у передмові до книжки найбільш оригінальним назвав цикл «Сонячні ліхтарі»: «... *Це щемлива сповідь поета про зустрічання з дивиною жіночої краси, рідної оселі, яблуневого саду, взагалі зі світом, що проминає*».

Поезія «Сад», якою відкривається збірка, занурює читача у вихор спогадів ліричного героя про рідну хату як персоніфіковану обитель добра, чарівне місце сили. Сонце-сонях під вікном – символ сонця, тепла. Саме такою осяйною є згадка про родинне тепло рідної оселі, яке живе в серці крізь роки. Міфологема «цар-дерево на подвір'ї» асоціюється з образом світового дерева, яке єднає минуле, теперішнє і

майбутнє. Дерево на подвір'ї свідчить про зв'язок поколінь, цілісність роду. Метафори уяскравлюють тональність аналізованого вірша, вони акцентують увагу на пам'яті, непроминальності минулого, яке ніби крізь фотокадри зринає перед очима, переносячи ліричного героя у далекий, затишний час, у світ дитинства. Поезія написана білим віршем, це їй додає легкості, ніжності звучання.

Вірш «Світ за вікном» продовжує філософську тему попереднього тексту про плинність життя, скороминущість усього сущого:

Час не збігає,

Це ми біжимо повз нього, сіємо тирлич-траву,

Піднімаємо лопотіючі віти дерев, –

Нехай густим і зеленим буде ліс! [1, с.12]

Персоніфікований образ літа, яке «клепле золоту косу, / гаптує квітами широкий пугівець» [1, с.12] підкреслює настрій радості, щастя ліричного героя, який переживає усю повноту буття. Метафора «світ кладе палітру на наші ниви» виражає життєлюбство, цілісність сприйняття себе у світі, сповненому щедрот. Вічну циклічність і неперервність життя ліричний герой усвідомлює, спостерігаючи гармонію довкола. Світ у поезії митця – динамічна метафора, яка умироутворює, надихає, чарує своєю злагодженою розміреністю: «зеленою заповоччю весна вишиватиме степи» – «ліс одягатиме золоту перуку» – «танцюватимуть журавлі».

Гармонійний простір дому, родини, зв'язку поколінь знаходить авторську інтерпретацію у вірші «Глечик». Звичайний глек – це не просто посуд, яким щодня користуються, набирають воду, молоко, миють. «Цей глечик ніколи не буває порожнім, / навіть тоді, / коли із нього виливають рідину / і сушать на осонні» [1, с.12]. Глек у поезії завжди наповнений, навіть коли порожній, адже зберігає запахи, тепло рук. Це своєрідний символ достатку, «наповненості» життя. Через синестезію вражень М. Василенко досягає великої ніжності, ліризму у зображенні деталей побуту, які створюють своєрідний мікрокосм сім'ї.

У поезії митця вода є одним із улюблених образів. Вона постає у різних формах і станах – дощ («Дощові луни», «Дощ», «Дощовий південь»), ріка («Поклич мене»), море («Зав'язь»), молода вода («Вода»), океан («Човни»). *«У стародавній Греції, Русі-Україні вода вважалася посередником між життям та смертю, потоком творення і водночас знищення. Слов'янськи-язичники мали подібні уявлення про воду»* [3, с.48]. Отже, вода – амбівалентний образ. Цю особливість яскраво підтверджують фольклорні тексти.

Поезія «Вода» є зразком пейзажної лірики. Міфологема води є втіленням жіночого начала, плодючості. Поняття міфологема – означає «уламок міфу», «його фрагмент», зокрема дослідниця Т. Шестопалова зауважує про те, що під час роботи з художнім твором, при дослідженні міфопоетики доречно користуватися саме цим визначенням, а не терміном «архетип» (позавербальне поняття.) Натомість архетипний образ – *«матеріалізований словесний образ, аспект його смислу»* [4, с.38]. У вірші «Вода» з перших рядків реалізується мотив народження «молодої води», яка пробудилася під кригою, а явилася світу, коли «скресла ріка»: *«Навесні, / коли скресне річка, / народиться молода вода / і довго соромитиметься своєї наготи.../ До літа ховатиметься у верболозах, / аж доки не вибухне цвітом лілея»* [1, с.13]. Усе живе у цій поезії ніби народжується із води, молоді води. Це і буяння зелені, і цвіт

лілеї, яка дивиться «... очима мадонни». Ці рядочки суголосні з міфологічним уявленням про походження світу з води. Відгомін цього міфу маємо й в українській міфології: *«Одного разу, коли не було ще на світі ні землі, нічого, а була сама тільки вода, ходив Бог по тій воді...»* [2, с.31]. У Василенка ж новий світ з молодой води з'являється навесні. У такий спосіб автор, напевно, хотів показати вічну циклічність буття та його оновлення.

Міфологема води (дощу) реалізується і в зразку інтимної лірики «Чорний дощ твоїх кіс». Образ коханої тут створений із художніх деталей – одна з яких – розкішні коси, які, мов дощ, спадають на плечі, прикривають тонкий стан. Ліричний герой, закоханий, ніби крізь марево, бачить образ коханої, мріє про майбутнє, родину, ці світлі візії надихають його. За своєю тональністю поезія М. Василенка «Чорний дощ твоїх кіс» суголосна із віршем М. Вінграновського «Чорна райдуга».

Дощ як стихія оновлення, пробудження розкривається в поезії «Дощовий південь». Персоніфікації наповнюють вірш динамікою, свіжістю, підсилюють емоційність вірша: *«Прийшли нарешті і до нас дощі / З'явилися потічки біля брами, / За шибами всміхаються куці / вологими, лискучими вустами»*. Персоніфікація *«(...) раює сад у сивому плащі»* [1, с.20] надає творові вишуканої оригінальності.

Надзвичайно цікавою є поезія «Яблука». Загалом у своєму циклі віршів М. Василенко звертається до основоположних образів, які формують мікросвіт ліричного героя. Розглянувши їх, стає більш зрозуміло, звідки він бере своє натхнення, силу духу, принциповість, до чого є надзвичайно чутливим.

У вірші «Яблука» автор знову апелює до мотиву народження. Через персоніфікований образ яблук митець ніби ще раз по-філософськи проживає: народження – зрілість – забуття: *«Тихо-тихенько, коли крайнеба / тендітна зоря з мінливими очима / заспіває свою першу пісню, / у саду народяться яблука», «Яблука ховатимуться у листі / від сорому червонітимуть, / у когось проситимуть про захист... / Але ніхто не почує, / навіть не запам'ятає / день їхнього народження»* [1, с.14].

За «Словником символів» В. Коцура, О. Потапенка, М. Дмитренка **Яблуко (яблуня)** – символ цілісності, земних бажань; попередження шкідливості перебільшення матеріальних бажань; символ початку всіх речей, плодючості; безсмертя та вічної молодості [3, с.249]. Яблука – образ, який часто використовується у різних міфологіях світу. В українській літературі яблуко – символ дівочої краси (гарна, мов яблучко), кохання, чистоти, добра, батьківщини [3, с. 249].

Отже, М. Василенко у своєму вірші інтерпретує символ яблука як першопочаток, першооснову. За допомогою нього розглядає філософську проблему життя.

Осмислення ліричним героєм своєї присутності у світі здійснюється у вірші «Камінь». Це « (...) *символ буття, означає міць і гармонійне примирення із самим собою; символ єдності і сили; у християнстві – один із символів Ісуса Христа; у фольклорі, літературі – символ непорушності, твердості, водночас жорстокості, суму, душевного болю і відчаю; основи світу*» [3, с.110]. У поезії М. Василенка камінь постає свідком перетворень, змін, усього того, що відбувається довкола, він говорить, а не німує. Уся поезія побудована на антитезі, за допомогою якої автор розкриває багатогранність цього символу: «*Це неправда, / що камінь німує / камінь говорить губами пірамід, / гуркотом гірських обвалів, / гомоном водних порогів, / дзвоном повені і надгробних промов*». Висхідна градація у наступній строфі демонструє сумний настрій ліричного героя, який посилюється роздумами про конечність життя, камінь тут асоціюється зі смутком і вічністю: « (...) *каменя не обійти, / не об'їхати, / не перестрибнути, / він не бачить, / не чує, не має теплих рук (...) / як сторожовий пес / вартуватиме ваш закопаний світ*» [1, с.14].

Особливою теплою сповнені поезії, у яких зринають образи родини: дружини, синів, онука. Це одна з основ шкали життєвих цінностей ліричного героя. Родина надихає, окрилює, спонукає до нових звершень, дарує радість і надію на майбутнє, посилює принциповість та незборимість. У поезії «Човни» за допомогою персоніфікації художньо осмислено стрімкий життєвий поступ від покоління до покоління, з подоланням життєвих труднощів, перепон, випробувань. Глісери-човни –

човни, які рухаються поверхнею води, ніби ковзаючи. Свій нестримний лет вони передадуть молодим поколінням: *«А запливем на мілину, – / Либонь, і це пізнати дано, – / Сини в подальшу далину / Помчать на хвилях океану. / На кращих глісерах вони / Полинуть швидше вітру й грому, / А наші злітані човни / Лежатимуть на дні морському»* [1, с.16].

Поезія «Онукові» сприймається як своєрідне послання. Ліричний герой звертається до нащадка з перших рядків у доволі іронічному тоні, далі вірш набуває пафосного забарвлення. Візія майбутнього такого сподіваного, світлого розкривається на фоні княжих часів, звияжних походів, героїки боротьби й перемоги: *«Ти військо хоробре своє поведеш / і шоломом з Дону води зачерпнеш...»*. Алюзія, вжита у наведених рядках, відсилає читача до «Слова о полку Ігоревім». Героїчний заклик означає здобути перемогу й повернутися додому. Своєрідною кодою вірша є рядки, які повертають ліричного героя до реальності, до родини, у *«тепле гніздечко»*. Ці образи споріднюють вірш із колисковою: *« (...) Згадаєш, що дома жде мама твоя / І батько, бабуня, і дід, тобто – я. / І хана розбивши, де сонце встає, / Прилинеш героєм в гніздечко своє»* [1, с.17].

Поезія «Пісочний годинник» дала назву наступному циклові. У творі йдеться про невідворотність і плинність життя, вірш написано верлібром. Ця вільна форма виразна та оригінальна. У тексті використана алітерація: *«Течії не зупинити / ні брехнею, / ні правдою / Течія пісочного годинника / це ми, брати, українці»* [1, с.37]. У циклі одним із провідних є символ дороги («Дорога до мети», «Дорога»). Так, *«дорога із дому крутизною бігла»*, дорога додому *«стелиться рушниками»* («Дорога»)[1, с.38]. Дорога – це шлях, який людина обирає в житті, він може бути повний випробувань, викликів, він нерівний, важкий для поступу. Але, напевно, для ліричного героя важливо усвідомлювати, що завжди легше йти по життю, коли усвідомлюєш, що є дорога додому. Вона *«стелиться рушниками»*, надихає, дарує впевненість. Ця дорога асоціюється з добром, миром, злагодою, любов'ю. Мотив повернення у вірші «Дорога» утруднюється душевним тягарем, ненавистю, злобою, які бентежать ліричного героя: *«Дорога додому / (у доброму*

здоров'ї були) / стелилася рушниками . / Але камінь за пазухою / ще муляв йому душу... / І двері не відчинялися» [1, с.38]. Совість не дозволяє йому ступити на священний шлях, поки він не здобуде потрібного балансу.

Вічною тривкою основою у житті ліричного героя є «Слово» (цикл «Пісочний годинник»). Епіграфом до тексту взято рядки з Євангелія від Іоанна. У вірші слово персоніфікується, ще більшої точності й оригінальності автор досягає через бінарні опозиції, які показують силу слова, його багатогранність і категоричність: *«Посеред найтемнішої тьми / (десь зовсім близько) / З'явилося Слово / і чорне поділилося на біле і чорне / солодке й гірке / гаряче й холодне / вродливе й негарне / рівне й горбате / корисне й шкідливе, / наше / і їхнє»* [1, с.47]. Тавтологія у першому рядку *«посеред найтемнішої тьми»* виражає настрій туги, смутку, який служить цілковитим контрастом до тих часів, коли явилось слово. Алітерація [р] увиразнює вірш, робить його чітким, посилює контрастність.

Важливими у шкалі цінностей ліричного героя є поняття пам'яті та свободи (розкрита у віршах «Дід Кузьма», «Меморіал» та «На майдані»). Вірш «Меморіал» про життєвий вибір, візія якого асоціюється з апокаліптичною картиною – *«тінню із магми»*, на краю якої ліричний герой залишить своє серце для України. Напевно, цим кордоцентричним образом автор хотів підкреслити значні випробування, які випадають на долю людини-патріота. Персоніфікації *«Вкраїна в своїх долонях зігрівала»*, *«(...) фортецю спорудила (...) з живих шматочків мого серця»* [1, с. 60] передають щире відданість життєвим принципам, патріотизму, які гартувалися у такий важкий час. Написано текст вільним віршем. Інверсія *« (...) отож залишу серце рідне на краю своєї тіні»* демонструє силу духу, рішучість і жертвовність ліричного героя в ім'я України.

Поетична збірка М. Василенка «Архітектура планиди» – художньо-досконале явище, цікаве й багатогранне. Образно-тропичні засоби, стилістичні фігури – інструменти, які дозволили автору вправно, оригінально зобразити історію і його сучасність, еволюцію ліричного героя на тлі перипетій доби.

Література

1. Василенко М. Архітектура планиди: поезії: вибране / передм. Д. Павличка. К. – Херсон : Просвіта, 2004. 187 с.

2. Міфи України. К. : Довіра, 2003. 383 с.

3. Словник символів культури України / за загальною редакцією В. П. Коцура, О. І. Потапенка, М. К. Дмитренка. К.: Міленіум, 2002. 260 с.

4. Шестопалова Т. Кореляція понять «архетипний образ – міфологема – символ – міф» (на прикладі поезії П. Тичини). *Наукові записки НаУКМА*. Т. 17: Філологія. 1999. С. 37–41.

Валентина Литвин

КОРСУНСЬКИЙ СЛІД ГРИГОРІЯ ЗЛЕНКА

*Мій Корсуню ясний! Росі вечірній подих
І солов'їні висвисти у ніч...
Ти знову постаєш мені навіч –
І знову мене поймає дитинно щирий подив.
Григорій Зленко*

Сьогодні ми звертаємось до життєвого та творчого шляху Григорія Дем'яновича Зленка – знаного українського письменника, журналіста, літературознавця, критика, бібліографа, науковця, красзнавця, одного з найавторитетніших дослідників історії літературного й культурного життя України.

За визначенням колег, зокрема академіка Івана Дзюби, Григорій Зленко мав незаперечне визнання «творця українського обличчя Одеси» та її патріота. Не будучи корінним одеситом, своїми дослідженнями історичного, літературного, культурного життя міста він зробив дуже вагомий внесок у розвиток одесіани. Окрім книжок, опублікував сотні статей у багатьох газетах і журналах, в яких відтворив неповторні особливості Одеси та видатних містян, розкрив багато забутих або незнаних раніше сторінок її історії.

Але була в житті Григорія Зленка не менш насичена подіями та відкриттями цікава сторінка життя – період його становлення як особистості, журналіста, літературознавця,

дослідника. Цей період, довжиною понад 10 років, тісно пов'язаний із Корсунь-Шевченківщиною.

Народився Григорій Зленко 7 листопада 1934 р. в багатодітній селянській родині у селі Потік, що біля Миронівки на Київщині. Батьки, крім Голодомору, пережили ще кілька сімейних трагедій. Усю молодість вони, істинні хлібороби, пустили на збирання статків та купування землі й у підсумку мали три десятини. Однак усе загинуло у веремії колективізації, а четверо середульших дітей померли від епідемії. Навіть за таких обставин старші брат Іван і сестра Люба все одно стали згодом учителями, а Григорій – *«ще у школі почав писати ...»*.

Батько – правдивий селянин – навчався колись у церковно-приходській школі, потім, на дозвіллі, займався самоосвітою. Для цього купував по ярмарках книжки. Найдорожчим і найціннішим вважався – «Кобзар». Оця-то бібліотечка й виховувала дітей аж до війни, робила з них інтелігентів. Та коли прийшли на українську землю фашисти, побоюючись репресій, книжки так заховали, що й забули куди. По закінченні Потіцької сільської семирічки Григорій Зленко вступив до Корсунь-Шевченківського педагогічного училища, яке й стало тією «школою», у якій юнак почав складати вірші, надсилати їх та різні замітки до районної газети. До речі, його старший брат Іван здобув педагогічну освіту в педучилищі ще в довоєнні роки.

Дуже цікавий матеріал про студентські роки Григорія Зленка міститься у його статті «Що в серці збереглося...», надрукованій у серпні 2008 року у газеті «Надросся». Потім ця стаття, з невеликими скороченнями, увійшла до книги Світлани Дремлюк «100 років поступу» – до 100-го ювілею нинішнього Корсунь-Шевченківського педагогічного фахового коледжу імені Т. Г. Шевченка, де на початку 50-х років минулого століття навчався Григорій Зленко. Згадка про незабутні дні юності збереглася в зошиті митця в запису від 16 жовтня 1953 року: *«Молодість моя! Скільки в тебе стежок і широких доріг, скільки в тобі радості і щастя, а іноді – горя і невимовного, жорстокого розчарування. Усього буває на нашому шляху. Все залежить від нас. Я йду назустріч життю з відкритим чолом, з чистим серцем, з вірою в нашу добру судьбу»*.

Йдучи на навчання до училища, Григорій «озброївся» списком літератури, яку мріяв прочитати. Включав цей список не мало і не багато, більше 400 назв. Якою ж величезною була жага до знань у сільського підлітка!!! Белла Яківна Бейліс, викладачка української мови та літератури, познайомившись із списком, сказала: «А знаєте... цікаво, тільки добирати книжки треба уважніше». Щедрим постачальником книг для читання став однокласник Григорія Василь Хмельовський. Завдяки йому до рук потрапили такі книги, як «Знедолені» та «Дев'яносто третій рік» Віктора Гюґо, «Шхуна «Колумб» Миколи Трубляїні, «Син рибалки» Віліса Лаціса та інші цікаві твори.

Директор училища Іван Олександрович Костенко, історик за фахом, був закоханий у рідний край і цю любов плекав у своїх майбутніх вихованців. Він підтримував літературний гурток у своєму закладі і особливо вирізняв талановитого Григорія. Згодом, уже працюючи в газеті, Григорій Дем'янович згадував: *«...розишукав у старій підшивці «Леніновим шляхом» кілька розповідей Костенка про давнину Корсунщини і запропонував йому підготувати історичний нарис про місто від днів Ярослава Мудрого до сучасності. Іван Олександрович зголосився – і текст з'явився у багатьох числах газети».*

Крім того, для виступів на засіданнях гуртка директор училища запрошував пишучих людей, що опинялися неподалік Корсуня. Скажімо, завітав Петро Жур до рідного Гарбузина з Ленінграда, щоб записати спогади земляків про Тараса Шевченка. Або на тодішній околиці Корсуня під назвою Тартак осінньо-зимову пору проводив Дмитро Бедзик, працюючи над романом про Корсунь-Шевченківську битву «Сильний помсти не жадає». Учня Зленка посилали кликати метрів і вони знаходили час для зустрічей із літераторами-початківцями.

Відтоді літературний пошук Зленка вийшов на перше місце. Дружні творчі стосунки з письменником-шевченкознавцем Корсунщини Петром Журом Григорій Зленко підтримував довгий час. В архіві Петра Жура, що зберігається в Корсунь-Шевченківському Заповіднику, є їхнє листування. Як і в Петра Жура, вагоме місце в наукових доробках, розвідках і публікаціях Григорія Зленка займає постать Тараса Шевченка. Ним написано понад 160 статей, пов'язаних із біографією

Тараса Шевченка, де знайшли відображення невідомі сторінки з життя поета, його оточення, географія біографії та доля книжок Тараса Григоровича (їх друк, історія рукописів). У першій книжці Григорія Зленка «Нетлінне» – вміщено невелику новелу «Поет – небіж Кобзаря», де автор знайомить із корсунцем Йосипом Шевченком – сином троюрідного Кобзарєвого брата Варфоломія Григоровича Шевченка, помічника управителя маєтком князя Лопухіна-Демидова. Гостюючи в Корсуні влітку 1859 року, Тарас Григорович щиро полюбив Йосипка, брав його з собою на етюди, залишивши на все життя слід у його серці. Можливо, те знайомство згодом підштовхнуло Йосипа Шевченка взятися за перо. Саме Григорію Зленку вдалося встановити, що Йосип Шевченко – автор поетичної збірки під псевдонімом І. Грінєнко, а відтак письменник, перекладач, який вийшов із рідного Кобзарєвого оточення.

Потім були нові знайомства у Корсуні з іменитими митцями. Як згадував Григорій Зленко в інтерв'ю одеситові й колезі Володимиру Кудлачу, члену Національної спілки журналістів України, *«Я був також знайомий з Павлом Архиповичем Загребельним ще з Корсуня-Шевченківського, де колись відбулася презентація журналу «Вітчизна». Йому я присвятив один із віршів у збірці «Пізня лірика» – «Дороги ведуть із забуття» (Із спогадів Володимира Кудлача, головного бібліотекаря ОНБ ім. М. Горького).*

Витоки літературної діяльності, за словами самого Григорія Дем'яновича, розпочались на Корсунщині *«...в журналістській роботі в районній газеті, коли, після зустрічей з людьми Корсунь-Шевченківщини, в моєму блокноті росли записи історії сіл, долі людей. Ці нотатки хвилювали мене. І я знаходив час, щоб перевірити дещо по газетах, архівних документах».* Творчий шлях Григорія Зленка має точну дату відліку: 1 травня 1952 року, коли ще в студентські роки на сторінках районної газети було оприлюднено його перший вірш. Далі була робота та заочне навчання на факультеті журналістики Київського університету імені Т. Г. Шевченка, який він закінчив із відзнакою у 1961 році. У 1954–1961 роках Григорій працював завідувачем відділу та відповідальним секретарем районної газети Корсунщини «Леніновим шляхом» (від червня 1962 року

– «Ленінським шляхом») та керував літературним об'єднанням при редакції, був членом літературного об'єднання при редакції обласної газети «Черкаська правда», писав вірші, оповідання. Нарис «Тиждень над Россю» про перебування Т. Шевченка в Корсуні влітку 1859 року було відзначено премією журналу «Україна». Оповідку про подорож І. Буніна з Полтави і далі по Дніпру до могили Кобзаря в Каневі схвально оцінив Б. Антоненко-Давидович.

Григорій Зленко ніколи не поривав зв'язків із нашим краєм. В інтерв'ю з Віталієм Прошиним, надрукованому в газеті «Ленінським шляхом» від 19 липня 1986 року, він говорив: *«Можливо, з'являться сторінки про пору мого життя на Корсунь-Шевченківщині з 1950 по 1961 рік. 17 років не був у вас. А як згадується!.. Це і юність, кохання, Рось, золоті люди, яких згадую, їх доброзичливість, приятель. Я в боргу перед Корсунщиною, можливо, цього літа знову зустрінемося з нею».*

Проживаючи у місті у студентські роки, а потім працюючи в газеті «Ленінським шляхом», Григорій Зленко винаймав житло в родині корсунців. Він згадує, що у студентську пору проживав два роки на Червоному хуторі на вулиці Артема. «Корсунська лектура – то цікава сторінка моєї минувшини... У теплій хаті Мотрони Коваленко провів я два роки, перечитавши купи книжок, що знайшлися на чистому й світлому горищі», – згадував Григорій Зленко. Все життя він жалкував, що вмовив господиню викинути старі газети, які видавались на Корсунщині за окупації міста фашистами. На той час ці газети вже були рідкістю та розшукувались працівниками музею Корсунь-Шевченківської битви. На вулиці Щорса Зленко проживав у Марії Іванівни та Сави Григоровича. Не обійшлося без прикростей: на цій квартирі, якимось чином, у Григорія Зленка щез груповий знімок викладачів педучилища періоду навчання його в педучилищі. Ця подія не затьмарила приємні спогади про людей, у яких квартирував: *«Я жив у Корсуні, на Росьовій, / В Побірченків – Павла і тьоті Фросі./ Їх незабутні образи так просто / Встають у вдячній пам'яті моїй».*

Жителька нашого міста Віра Луківна Завертайло згадувала, як Григорій, будучи студентом, приходив у гості до однокурсниць, яким родина здавала кімнату у їхньому

помешканні на Червоному хуторі. Поважна містянка говорила, що вже тоді було видно, що юнак не такий, як всі – відрізнявся від ровесників невловимою аурую творчо обдарованої людини. Навколишні говорили, що з цього хлопця будуть люде. А ще, він був завжди у гуморі й з усіма жартував. Якось зайшов готуватись до екзамену, а одна з дівчат заснула з книжкою, тоді Гриць залишив записку на столі: «Так Маруся готується до екзамену». Але судячи з замітки Григорія Зленка «Екзамени у педучилищі» у газеті «Леніновим шляхом» за 19 червня 1952 року, Марія та її подруга Галина склали екзамени на відмінно.

За спогадами очевидців, місцем зустрічей творчої інтелігенції міста в 50-х роках минулого століття була районна бібліотека. Тут Григорій Зленко познайомився з її тодішнім директором Григорієм Жирним. Саме Григорій Дем'янович надихнув Григорія Івановича зібрати у книгу його оповідання, легенди, нариси, які друкувались у газеті «Ленінським шляхом», а згодом у «Надроссі». «...Я давно збирався написати Вам, аби висловити прихильністьдо Вашого літературного хисту, що відкрився, можливо, трохи запізно, та все ж щедро й помітно... Гадаю, що при певних зусиллях могла б народитися ціла книжка, яку залюбки вітав би» – писав Г. Зленко Г. Жирному 1 вересня 1990 року. З добрих побажань Григорія Дем'яновича книга «Корсунські історії і легенди» Григорія Жирного побачила світ у 1999 році. Передмову до неї написав Григорій Зленко.

У 1961 році, 26-річним юнаком, Григорій Дем'янович переселяється до Одеси. Але у Корсуні-Шевченківському у нього залишилось багато друзів та знайомих, друкувався в місцевій газеті, листувався з колективом Заповідника, вчителями педагогічного училища, з журналістом Віталієм Прошиним, корсунцем Григорієм Жирним, іншими краєзнавцями, періодично відвідував місто своєї юності. Про це свідчать листи із сімейного архіву відомого корсунця, журналіста Віталія Прошина, з яким вони працювали в редакції районки, але в різні періоди. А познайомились вони влітку 1984 року в Одесі, куди Віталій Прошин їздив на лікування. Телефон Григорія Зленка йому дав їх спільний колега та наставник, журналіст районної газети Петро Іллєч Фішбейн. У листах до Віталія Прошина

Григорій Дем'янович просить передати вітання Петру Іллічу. А ще, при нагоді, він просить передати вітання та найкращі побажання своєму вчителю й класному керівникові Юрію Іллічу Літвінському та його дружині Антоніні Григорівні з Новим роком та з приводу 60-річчя подружнього життя. Не забуває передавати вітання своїм кумам Анатолію Івановичу та Галині Василівні Бортнічукам. У листі від 16 липня 1985 року Григорій Дем'янович ділиться з Віталієм Несторовичем новиною: *«В Ірпені трохи писав: завершив нарис про юнацькі роки конструктора ракетних двигунів академіка Валентина Петровича Глушка («правої руки» С. П. Корольова)»*.

У листі від 18 жовтня 1996 року Григорій Зленко добрим словом згадує директора Заповідника П. Я. Степенькіну за надіслані три номери «Корсунського часопису». У листі від 8 січня 2001 року він хвилюється за долю своєї замітки «Флейта Василя Хіміченка» (чи вийшла?), а також ділиться бажанням отримати черговий номер «Корсунського часопису», де йдеться про бібліотеку князів Лопухіних-Демидових: *«...я про це колись також писав у «Надроссі»*. З Корсунщиною пов'язана і трагічна сторінка у житті Григорія Дем'яновича. Тут померла його дружина Інна...

З-під пера Григорія Зленка вийшло одинадцять книг. Він автор більше трьох тисяч літературознавчих і краєзнавчих розвідок, нарисів у збірниках, журналах України та закордоння, сприяючи цим розвитку вітчизняного науково-популярного літературознавства. До багатотомної «Шевченківської енциклопедії» Г. Зленком надіслано понад 400 статей. «Українська літературна енциклопедія у трьох надрукованих томах помістила 84 статті Г. Зленка, а у першому томі «Мистецтво України» міститься 20 його статей. За вагомі досягнення на дослідницькій ниві Г. Зленко удостоєний звання «Заслужений діяч мистецтв України» (1996), премії імені Павла Тичини (1991), нагороджений орденом «За заслуги» III ступеня та іншими не менш престижними та вагомими нагородами. Григорій Дем'янович Зленко входив до складу Національної спілки письменників України, Національної спілки журналістів України, Всеукраїнської спілки краєзнавців. Був членом

Міжнародної асоціації українців, Наукового товариства імені Т. Шевченка.

І ось у 2003 році світ побачила поетична збірка «Пізня лірика» Григорія Зленка. У ліричних, філософських віршах знайшло вираження його душевно сокровенне, думки і почуття. Більшість поезій репрезентують вічно юний і нестаріючий сонет. У цих творах багато скепсису, розчарування, життєвої втоми, схильності до фаталізму й, однак, зберігається віра в Людину. Частина з них, на зламі XX-XXI століть, явно навіяна читанням Євангелія та Апокаліпсису. Разом із тим, його поезія свідчить про те, що серце його б'ється палко й живе любов'ю до коханої, до людей, до України, до складного і прекрасного світу. У нашому краї лише декілька примірників цього видання, які знаходяться у приватних бібліотеках. Є така книга і в родині Прошиних. Книга має дарчий напис. Її розділи у назвах відкривають зміст кожного: «Читаймо знову книгу з книг», «На тлі Одеси», «Потік», «Держава слова», «Україна», «Повернуло на осінь». Два цикли сонетів «Я жив у Корсуні» та «Стеблівські візії» – присвячені нашому краю, спогадам про дні й роки проживання поета в Надроссі.

Цикл сонетів «Я жив у Корсуні» включає 7 поезій. На згадку про Корсунь Зленко залишив присвяту місту: *«Ясніє тут хода великого народу, / Хмельницького й Шевченка чую річ./ Тут ворог навісний тікає пріч / І зорі весняні у тихі зорять води.../ На світі є багато гарних міст, / У кожного із них високий зріст і зміст, / Та кращого за тебе я не знаю».*

Вірш «У Нечуєвій оселі» увійшов до циклу «Стеблівські візії».

*Нечуїв дім Максим одвідав Рильський...
Я йшов слідком – і раптом спостеріг:
Поет не враз переступив поріг,
А перше хаті уклонився низько.*

*Хто був тоді до нього зовсім близько,
Почуть із вуст поетових той зміг,
Що дім – колиска рідна для усіх,
Кому земля стеблівська не чужинська.*

*Собі з тих пір узяв я за урок:
Не поспішай вперед зробити крок,
А гарно зваж, куди ввійдиш нині.*

*Дідизни честь і славу берегти
Повсюди маєш неухильно ти –
То старожитня заповідь людині.*

Григорій Дем'янович високо цінував книгу. Любив її, вивчав, знав і збирав усе своє життя. *«Я вважаю себе книгоїдом, тобто, скільки себе пам'ятаю, весь час щось читаю, запам'ятовую, записую»,* – говорив письменник. Домашня книгозбірня літератора мала близько десяти тисяч видань: художніх творів, літературознавчих праць, енциклопедій, словників тощо. *«Його бібліотека й архів вражають, – свого часу писав Віталій Прошин. – Чимало листів від відомих зарубіжних та українських письменників, вчених, діячів мистецтва і культури [...]. Нема такого митця, особливо з півдня України, творчість якого не дослідив би Зленко».*

Доля відміряла митцеві майже 81 рік. 25 серпня 2015 р. Григорій Зленко відійшов у засвіти. Він назавжди залишиться у пам'яті корсунців. Ми пишаємось тим, що у житті та різноманітні літературно-дослідницької та поетичної творчості Григорія Дем'яновича Зленка знайшлося місце і для нашого славного Шевченкового краю.

Література

1. «А ми живемо, думаємо, сперечаємось, боремось, утверджуємось» – Григорій Зленко 06.11.2019 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.facebook.com/KorsunZapovidnyk/posts/> (дата звернення 14 жовтня 2024 р.).

2. Григорій Дем'янович Зленко: біобібліографічний покажч. / упоряд. Т. В. Тющенко; ред. М. Л. Десенко. Одеса, 2014. 70 с. (Серія «Письменники Одеси»; вип. 36). [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://biography.nbuv.gov.ua/data/data/bibliogr/1801.pdf> (дата звернення: 18 жовтня 2024 р.).

3. Григорій Зленко. Українська бібліотечна енциклопедія. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://ube.nlu.org.ua/article/%D0%97%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%93%D1%80%D0%B8%D0%B3%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%B9%20%D0%94%D0%B5%D0%BC%E2%80%99%D1%8F%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87> (дата звернення 16 жовтня 2024).

4. Заповітне Григорія Зленка [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://chornomorka.com/archive/21650/a-6355.html> (дата звернення 16 жовтня 2024 р.).

5. Зленко Григорій Дем'янович [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%97%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE_%D0%93%D1%80%D0%B8%D0%B3%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%B9_%D0%94%D0%B5%D0%BC%27%D1%8F%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87 (дата звернення 14 жовтня 2024).

6. Зленко Г. Екзамен в педучилищі. *Леніновим шляхом*. 1952. 19 червня. С.2.

7. Зленко Г. Пізня лірика [Текст]: [поезії]. Одеса: Астропринт, 2003. 164 с.

8. Зленко Г. Що в серці збереглося...[Текст]: [спогади Зленка Г. Д.]. *Надросся*. 2008. 19 серпня. (№64). С.4.

9. Зленко Г. Що в серці збереглося...[Текст]: [спогади Зленка Г. Д.]. *Надросся*. 2008. 26 серпня. (№66). С.4.

10. Зленко Г. Що в серці збереглося...[Текст]: [спогади Зленка Г. Д.]. *Надросся*. 2008. 29 серпня. (№67). С.8.

11. Марчик О. Невтомний шукач скарбів духовних [Текст] : [Пам'ять про Григорія Зленка увічнили у книзі, назві вулиці в Одесі та новозаснованій літературній премії]. *Надросся*. 2024. 14 листопада. С.3.

12. Некролог (співчуття) [Текст]: [помер Зленко Григорій Дем'янович]. *Надросся*. 2015. 22 вересня. С.4.

13. Пилипчук Р. Я. Зленко Григорій Дем'янович. *Енциклопедія Сучасної України* / Редкол. : І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.]; НАН України, НТШ. К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2010.

[Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-16318> (дата звернення: 14 жовтня 2024 р.).

14. Про нагородження почесним званням «Заслуженого діяча мистецтв України» Григорія Зленка. *Надросся*. 1986. 26 жовтня. С.2.

15. Про присвоєння літературної премії ім. П. Г. Тичини Григорію Зленку. *Надросся*. 1991. 2 лютого. С.2.

16. Прошин В. З пропискою Корсунською в серці [Текст]: [до 70-річчя від дня народження Григорія Зленка]. *Надросся*. 2004. 6 листопада. С.2.

17. Прошин В. Із джерел любові і пошуку [Текст]: [про Григорія Зленка]. *Надросся*. 2006. 9 вересня. С.2.

18. Прошин В. Літа в поезію вернули [Текст]: [вийшла в світ поетична збірка Григорія Зленка «Пізня лірика»]. *Надросся*. 2009. 1 серпня. С.2.

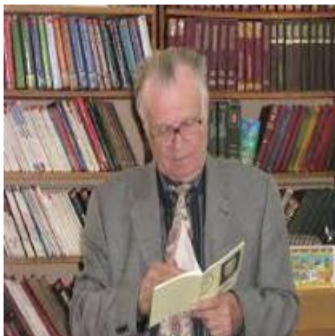
19. Прошин В. Сперечаюсь, думаю, утверджую [Текст] : [про Григорія Зленка]. *Ленінським шляхом*. 1986. 19 липня. С.2.

20. Шлях крізь час і слово 01.11.2024 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.facebook.com/OdesaNatLibrary/posts/pfbid02uvocChckM9yBZSWTHLJBsHGAttp7dLSagrBJjP39gDfvQZNXZUoVLALP8XfFBZLZl> (дата звернення 05.11.2024).

Таврійська фундація інформує

Вітаємо херсонського письменника
Валерія Павловича Кулика
з отриманням звання лауреата
Всеукраїнської літературної премії імені Івана Багряного
2025 року
за збірку «Дніпро рятує Україну»

Микола Братан

**ВІРШ
ВІД СОНЦЯ ДО СОНЦЯ**

Від сонця до сонця і прадід, і дід,
І тато в степу парували.
І нас поучали, щоб так, як і рід,
В житті свою нивку орали.

Нехай не судилось за плугом іти.
Хай інші підняв перелоги.
Від сонця до сонця, мій брате, і ти
Не раз парував до знемоги.

Покинув поетам звияжний жниввар –
Славетне імення згадаєм,
Що маєм, нівроку, однаковий дар,
Що ділим тривоги навзаєм.

Ночами не спиш, як чогось не стача,
Коли виколошує нива.
А слово – це теж і відрада, й печаль:
Тож зичив нам щасного жнива.

Від сонця до сонця – і праця, й любов
І то не твоя лиш потреба.
Ти в божий цей світ не на грища прийшов,
Неповним він буде без тебе.

Додбай на віку заповітне в роду,
Не втраť ні зеренця, ні гронця.
Тож тільки отак – причащатись труду,
Як робот – від сонця до сонця.
12.VIII.2009 р.

МАМИНІ КВІТНИКИ

У снах і у мріях вертаю до рідної хати,
Хай нишкнуть палаци, що гордо встають в небеса,
Таж там, де росли ми, чаклує над квітами мати,
І нас там чарує земна веселкова краса.

Життя нас водило, було, що й шляхами курними,
Журба оступала й надалі оступить не раз,
А мамині квіти – оті, що святкуємо ними, –
Крізь бурі і горе вертали до радості нас.

До рідної хати веди нас, знайома дорого,
І серце прониже печального болю стріла.
Ми квіти в безмов'ї несе́м до горбочка святого,
Де спокій довічний квіткарочка люба знайшла.

ДО ЖАЙВОРОНКА

І знову ти, як в інші літа,
Над смутком каменю й хрестів,
Щоб нам життя не розлюбити,
Затріпотів, зажебонів.

Непроминально і воскресно
Бринить мелодія жива.
Твоє джерелечко небесне
Не завмира, не вибува.

Ба навіть змовкнеш ненароком,
Напевне знаю – не біда.
Це ж з володінь своїх високих
Ти припадаєш до гнізда.
25.IV.2009 р. с. Семенівка.

НАД ДНІПРОМ

Моріжком до Дніпра спускаюся.
Ходить гуска із гусенятами.
Молодиця пере білизну,
вудлять коропа хлопчаки.
Хвиля хлюпає, озивається
то сонетами, то сонатами,
Вітер лагідний доторкається,
притуляється до щоки.

Разом з вербами предковічними
дим вітчизни солодкий всотую.
Тут і віти мої і корені,
і не тільки між рідних скель.
Це ж моє таки розпросторення:
реактивні снують висотами.
Я так само, крута доба нова,
твій розкрилений менестрель.

Поміж спогадами і мріями
заблукати душі не велено,
Де блакить із землею сестриться,
сонце – соколом на плече.

Відчуваєшся крапельиною
в безбережжі народу-велета,
Над Дніпром, що, глибин не мірявши,
в океани віків тече.
1965, 2009

БІЛЯ МОСТУ

Знов зимові світанки встають, як тоді,
З туманцем, з морозцем біля мосту камінного,
Що крізь клекіт життя із обновами й змінами
Пам'ята, як ішли ми удвох, молоді.

Як – рука у руці, як – зоря на лиці,
І сама ти цвіла в тій речистій безмовності.
Крізь примерхлість сивин – переіскрює молодість:
Через балку – місток і рука у руці.

Хай зимові світанки стрічаєм не ми
На каміннім отім, віковім, з допотопності,
Але вірю, що наше безмов'я – повториться
На каміннім містку в сповиточку зими.

ПІВДЕННИЙ ХРЕСТ

Від українських рушників і страв –
І від проблем, які і в нас і з нами,
Коли Народний дім відклекотав,
Ми вийшли в ніч подихати зірками.

Південний хрест водій нам показав,
Сіяв-бринів над головою прямо.
І хтось про Віз Чумацький спогадав –
Там, за морями, за материками.

Кого з нас не приваблює підтекст,
Я теж ним хворий, ніде правди діти.
Однаке тут не будемо темнити:
Не одному в уяві ж бо воскрес
Далекий край, кому вони є діти,
Хто в чужині несе Південний Хрест.
Сідней, 1989

З ОМАРА ХАЙЯМА

Відійдемо. Для світу – все одно.
Зітреться слід. Для світу – все одно.
Нас не було, а він сіяв і буде!
Ми зникнемо. Для світу – все одно.

СТУСОВА КРИНИЦЯ

Травневий день. На царині травиця
Залита теплим сонечком була.
І зустрічала нас його криниця,
Жива, студенна, на краю села.

Ледь не з усього світу менестрелі,
Ми припадали до її води.
Його краянці зникшли, невеселі
Неквапливо приходили туди.

Могли б, нівроку, порадіти гостям, –
І їм судьба поета не чужа, –
Та ж і донині голова колгоспу
Його антирадянщиком вважа.

До того ще ж на диво незникомі
В райкомі ревні вистужні були,
Воліли, їй же право, щоб ніколи
Крамольної води ми не пили.

А час уже до інших віянь чалив,
Пріч відступала кривда навісна.
І нам вода з криниці смакувала,
Тепліла людям Стусова весна.
23.02.2009

ЕЛЕГІЙНЕ

У засвіти відходять тут і там
Рідня, знайомі, друзі з ворогами.
Дозвольте щиро порадіти вам,
З ким топчем ряст ще певними ногами.

Всього було на ниві життєвій.
Чого там, упивався й самотою.
Та навіть в далечизні світовій
Я відчував, хто при мені, зі мною.

Протупотіли долею роки,
Аж страх бере, по правді вам сказавши.
У ріднім полі журяться стежки,
Краянцями полишені назавше.

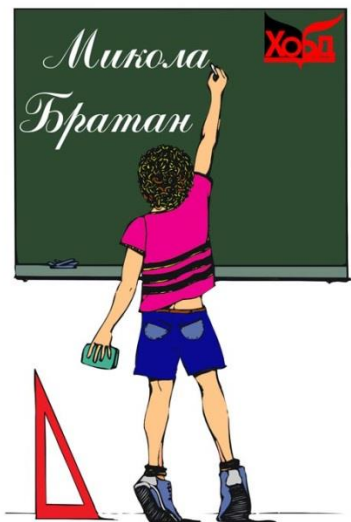
Нівроку, відробили, віджили.
Душа затерпне, палена відчаєм.
Бракує друзів тих, що відійшли,
І навіть ворогів не вистачає.
30.03.2007

ВОСКРЕСНИ, МАМО

Крізь терни йшов на волі і в неволі,
До України-матері й до нас,
Згасавши над студеною Невою,
Вчував Дніпрові клекоти Тарас.

Понад журбу останньої дороги
Крізь віщі сльози ятрили слова,
«Воскресни, мамо!» – чулося, як стогін,
Як мрія, що не вигасла, жива.

Той віщий клич лунає і донині,
По всій землі, ви чуєте, по всій,
У світі бути, бути Україні,
Якщо Шевченко народився в ній.
Доволі, браття, нам ходить навзгінці,
Не відлунав священний «Заповіт»,
Ідімо до Шевченка, українці,
І Україну привітає світ.

І БУЛА ВОНА НЕБОМ ОЛЕСЯ

*В щоденникових записах Олесь Гончар сповідається,
що в останні хвилини життя хотів би знати:
Україна є, Україна буде.*

Як злюбили орли піднебесся,
Так і Він Україну любив.
І була вона небом Олесья
Між трудів і священних боїв.

Хто не відає нині, не знає, –
Тільки той, хто сліпить себе сам, –
Як у пеклі війни з-за Дунаю
Він листи Україні писав.

А коли повернувся з походу, –
Все те в книги забаг перелить,
Бо ж судилося болем народу
До останнього часу болить.

Поставали супроти Солдата
І донині, їдкі, постають
Байстрюки – Лобода й лободята,
Хоч зазвичай інакше їх звуть.

Мріють: прийде жадана година.
Возсіяє продажна мета,
Щоб імення само Україна
Не гірчило їх тлусті вуста.

Все жило, клекотіло у Ньому,
Все доходило в слові основ.
Непохитний – ні зламу, ні злому! –
Стягоносець, а стяг той – Любов!

Не схилити його, не зганьбити –
Над роздоли, дороги й мости

Майорітиме, поки і світу,
Поки є кому прапор нести!

...І як виб'є меженна година,
Хвилюватиме дума одна:
Тільки знати б, що є Україна,
Тільки знати б, що буде вона!

Юрій Гаврилюк

ВІРШІ З ПОРОГА ТРЕТЬОГО ТИСЯЧОЛІТТЯ

*Гаврилюк – поет-мислитель,
який шукає за змістом і значенням речей і явищ.
Богдан Бойчук*

ВОСКЛИКАННЯ ДО ЧИТАЧІВ:

Ось переживань моїх колосся,
– на словесному тоці –
Ціпом натхнення для Вас обмолочене!

Ось зерно слів
– на літературну кашу –
Товчене думками в черепа ступі!

* * *

Коли йдемо додому
Стежка нас веде
Коли йдемо спати
Веде нас сон
Що ж веде нас

Коли забуваємо дорогу
Коли життя як сон?
Більськ, 24.05.2001 р.

* * *

Хто має вуші.
Б. Бойчук

Коли хата має вікна
Ти через них виглядай
Або до хати заглядай
Коли ти надворі

Коли хата має двері
Ти через них виходь
Або до хати заходь
Коли ти надворі

Коли в хаті є ліжко
Ти на ньому лягай
Або й не лягай на ньому
Коли ти надворі

Коли в хаті є піч
Ти в ній напали
Або й не пали в ній
Коли це не зима

Коли в садові є дерева
Ти з них яблука зривай
Або купи їх у крамниці
Коли ти не на селі

Коли в хлівові є корова
Ти молоко з її дої
Або купи його в крамниці
Коли ти не на селі

Коли в хлівові є свиня
Ти її заколи
Або й не коли
Коли не маєш коли
Більськ, 24.05.2001 р.

* * *

Роздер грім небо?
Потекли краплини дощової крові?
Це просто я сидів зляканий в міських кущах
Сховавши голову в комір плаща
Й цитував ці поетичні трафарети
Не мавши у руках монети
Щоб подзвонити по таксі
Яке відвезло б мене в сухі
Та затишні домашні пелеші

Сьогодні й справді була буря, але описане тут це моя вигадка,
бо хотілося щось «мудрого» написати. Хоч би ще й таке:

У Парижі
По пероні у вагоні
Походили коні рижі
Рижі коні
Жерли сіно у батоні
Більськ, 11.07.2001 р.

* * *

І що з того
Що я хочу
Коли приходжу опівночі
А ти просто спиш
І що з того
Що пишу я
Верзу на паперові дурницю
А хтось читає-поглинає
І каже що це вірш
Більськ місто славне, 04.08.2001 р., год. 23.58

* * *

Мокра хвоїна
Сумна країна моя
Біль очей
Мало ночей
Коли ти і я
І любов моя
Коли ріжемо ягня
Без дати, але на цій самій картці

* * *

Жив
Палало вогнем
Серце
Любов
Страждання
Співчуття
Схаменувся
Коли замість
Серця
Була грудка попелу
Зволожена сльозою
Більськ, 23.01.2002 р.

* * *

Хрустять
Кришталеві сфери
Сиплються друзки –
Зорі на місячному небі
Видиво таємне
Для людських очей
Своє жниво пожинає час
Очі попеліють
Сфери все хрустять
Більськ, 23.01.2002 р.

* * *

Дош небо полоще
Вологе око блакиті
Колір надії
А в надії спокій
Нафта тьмяно
Коптить в лихтареві
Вік електричності й пари
Гряде через вічність
Більськ, 17.03.2002 р.

* * *

Зачепилося слово
За проміння зорі
Що ти верзеш
В космічній пустоті
Не почувеш слова
Небо це злуда
Повітря над нами
А вище безодня
Глуха і німа
Більськ, 23.03.2002 р.

* * *

Ходить думка
По дорозі
А дорога вузька
Обиває собі боки
Об черепа тісного
Вирватися на світ хоче
Та немає чого
Бо це думка нова
І для світа не годиться
Він мінятися не хоче
Добре йому спиться
Більськ, 30.03.2002 р.

* * *

Життя в тіні смерті
Радість життя в тіні смерті
Світло життя в тіні смерті
Великопісні роздуми в очікуванні Воскресіння
Святуємо його кожний рік
Доки не помремо
Померти мусимо бо як би інакш
Очікувати Воскресіння мертвих?
Більськ, 07.04.2002 р.

* * *

Великодні писанки
Мальовані традицією
Освячені ніччю
Коли Христос воскрес
У вірлянській церкві
Над якою Михаїл Архистратиг
Возносить свій захисний меч
Перед злом-демоном
Кожного року від завжди
До кінця вічності
Кожний рік інший
І такий сам
Більськ, 05.05.2002 р.

* * *

Це було року
Ну саме – якого?
З Сонця сипався попіл
Пилука вкривала Місяць
Півні співали під зорями
Зимою і ніччю
Більськ, 07.06.2002 р.

* * *

Метафора часу?
Це годинник піщаний

Обернеш
Й він сиплеться знова
Метафора життя?
Січкаря –
Відрізує січку
Проминулих днів
Від стеблин
(Ще) майбутнього
Більськ, 07.10.2002 р.

ГЕОГРАФІЯ ЛЮДСЬКА

По щоденності
Меридіані
Хай то чорт
Підкрадається від полюса
Зневіри
Чорний вовк

Побіч хребта носа
Поглядають скося
Озера очей
Більськ, 13.03.2003 р.

* * *

Хтось іде додому
А вдома
Жде на нього втома
Прожитого життя
Дім домівка домовина
Філології це вина
Чи схожість випадкова?
Більськ, 16.03.2003 р.

* * *

Чи справді цього хоче
Щоб я вас знелюбив
І перед іконою святою

Свічечку воскову
За горе ваше крутив?
Більськ, 18.03.2003 р.

* * *

Людські задуми і починання
Сподівань житейський театр
Римування днів з ночами
Фальшування старих дат
Що це буде взавтра
Якщо нічого вчора не було
Пронесло мене над часом
Років стежку замело
Більськ, 20.03.2003 р.

* * *

Час
Безногий мандрівник
Як Сізіф
У вічній всеповторності
Годинника
Не приходить
День до ночі
В гості
А ніч ніколи
Не йде з ним
Спати
Пасе рогатий місяць
Незчисленні зірок
Небесні отари
А земля всіх кормить
Сама ніколи
Не просивши їсти
Камінь без коріння
Росте
На воді сліду
Не лишиш
Книжка без язика

А до всіх
Промовляє
Народ все це
Знає
Й загадку мудру тобі
Загадає

*Той, што зробів то продав – той, што купів то не мієв –
той, што мієв то не бачив. (Труна)*

Загадка з Видова, села моїх предків по плугові.

Більськ, 24.03.2003 р.

* * *

Весняна повінь
Омиває світ
Осквернений
Зимовою дрімотою
Землі скованої льодом
Сльози
Змивають з душі
Гріх твердості серця
Весна на пустині –
В очах пече пісок
В зубах хрустить пісок
Кров всякає у пісок .

Більськ, 29.03.2003 р.

* * *

Під'їхало трьох вершників
Під – може й Золотую – браму
А там іде весілля
Дорогою до храму
Дитя несуть хрестити
Нагода всяка добра
Щоб здоров'я пити
І щоб лузати насіння
Під зір мерехтінням
Місяць серед неба
Чого ще небу треба?

Більськ, 30.03.2003 р.

* * *

Тихесенько
По-під тином
Ішов голод в Україну
Тихесенько
І щоночі
Виїдають воші очі
Вже готовий
Міцний дротик
Зашивати дітям ротик
Губи ж вже давно зігнуті
Де зернятко
В землю впало
Мільйон людей конало
На безкровні землі рани
Посадити час тюльпани
Червоненькі
Гарнесенькі

Більськ, 01.04.2003 р.

* * *

*Вірш про офіційний захід
перед пам'ятником Шевченка
у Львові:*

Упала зірка вогняна
На кам'яний цоколь
Її тінь випалює очі
Попелить сльозоточиву душу
В маківках голів покладаючих квіти
Шелестять зернятка граду
Львів, 22-23.05.2003 р.

* * *

Коли б ти йшов впоперек ями
Нитку павутиння намагаючи ногами
Це б була
Дуже мистецька алегорія життя

Бо не вульгаристи
Й не артисти
Не секретарки особисті
А ця нитка не дуже видка
Хоч тривка
Рятує тебе від
Смерті хижого вовка
Більськ, 29.05.2003 р.

* * *

Родиться дитина
Біла як маргарина
Якою шмаруватиме
Свій насущний хліб
Кусати його буде
І жувати
Аж положать
В гріб
Більськ, 04.07.2003 р.

* * *

«Я»
А що ж я?
Трохи тіла
На згниття
Та
Безсмертна
Боже дай!
Душа
Львів, 10.09.2003 р.

* * *

Поглянь у небо
Місяць у ньому
Чухає своє лице
Об хмари
Хоч серед зір незчисленних
А немає пари

От і не голиться
Подобатися не має кому
Людських захоплень
Над своїм свічадом
Він не чує ж
Більськ, 21.12.2003 р.

* * *

Моя надія не вгавас
Що загавкає ще
Натхнення літературне моє
Може поїду до якогось
Дуже екзотичного краю
Де музу якусь духм'яну запізнаю
А то й пегазу віршистокрилого
Обротькою майстерності своєї
Загнуздаю
Але зараз не про це думати
До крамниці пора гнатись
Молоко ж тут щоб купувати
В тарілку з пластівцями
Кукурузяними наливати
Та дітей рідних
У школу по науку відправляти
Ото пробую братися до цього діла
А тут на вулиці автомашина
Мене збила
Душу від тіла на час деякий
Відокремила
А то й на постійно відділила
Отже і рим в творчості моїй з'явився
Коли лицем до асфальту приложився
Бо в житті то так буває
Що натхнення – чорт сам знає
Де воно блукає
Більськ, 24.05.2005 р.

* * *

Знаємо з історії
Чого вимагала антична
Римська товпа
А ти
Людино
Для товпи сьогодення
Хлібом
Чи ігрищем
Більськ, 24.05.2006 р.

* * *

Я від тебе
Спраглий
Я від тебе
Напоєний
Сіллю моєю
Ти
Й водою
Більськ, 25.05.2006 р.

(ГАЙКУ, А МОЖЕ ТАНКУ?)

Свою жінку я
На фоні хмар сфотографував
Донька глянула й сказала –
Мама на небі була
Більськ, 29.05.2006 р.

* * *

Ребриста
Порода анорексії
І аноректики ж
Сегмент людства
Вірля, 25.06.2006 р.

* * *

Людське життя
Чекання
На радісну хвилину
Дитини
На дорослість
Дорослого
На щастя
Життя –
Чекання і надія
Вірля, 25.06.2006 р.

* * *

За християнським плотом
Цвинтар гебрейський
Трава і самотність
Лише букви гомонять
У тиші
Нам і так незрозуміло
Цвинтар – селище людей
Яких немає
А це
Людей яких й не буде
Вірля, 25.06.2006 р.

*Написане на подвір'ї, яке по-сусідськи зі старим єврейським
цвинтарем*

* * *

На небі сонце
Термічний терорист
Плаксиві хмари
За обрієм припишкли
Холод дригучий
Десь у затінках
Із вітерцем гуляє
Літо ж
Вірля, 25.06.2006 р.

* * *

Залізний півник
На хресті
Нечисть він всяку
Відганяє
Але про це
Не пам'ятає
Вже ніхто
Не скаже й він
Лише побрязкує
На вітрі
Вірля, 25.06.2006 р.

* * *

Вечір був то
І я був
Неначе все було
І водночас
Нічого не було
Сенсу ж я
Шукав в житті
Життя
Жувало мене
Так щодня
А в свято
Я горілку пив
І блукав
Посеред цих хвилин
Які в житті
Лежали десь на дні
На моря дні
Моря днів
(Поет писав
та аж упрів)
Більськ, 14.07.2006 р.

* * *

Ось знаю
Що чекає на мене
Дорога
Одягну на серце
Шкіру носорога
Від сторонніх зазіхань
Жінок чужих
Стільки же зустріну
На бензозаправках
І міст чужинських вулицях
Жінки ж ніякі не чужі
Буйне волосся притягає зір
Ший вигин білий
Домагання шле –
– Цілуй
Пружні перса і все-все
Що літо показує на світ
Десь – кажуть – ще є і душа
Але вона ж не намисто
Ні амулетний оберіг
Й при першій зустрічі
Її не побачиш

Почав писати у Більську, 07.08.2006 р.
Завершив у Голуні, селі на Кашубщині, 15.08.2006 р.

* * *

Музика вітру
На підхмарному поверсі
Замкової башти
Погляд у небо –
Недосяжність
Крок за мур –
Незворотність
Всі ж ми в лабетах
Земного тяжіння
Хоч і в зірки
Задивлені

Більськ, 11.08.2006 р.

* * *

У полум'ї горить оса
У полум'ї горить життя
А людина – довершений це твір
Дем'юрга-Вседержителя
Чи просто блудить манівцями
Генотип заведений в еволюції тупик
Чи ці запитання-сумніви із душі
Ізгорне круглоперса жінка із гнучким станом
Яка у сні із пристрастю
Лиже твої очі й стопи?
Голунь, 15.08.2006 р.

* * *

В лабіринті тиші і думок
По слів манівцях блукаю
Аж загорілась зірка-провідниця
Блиск очей які вірші оці читають
Голунь, 16.08.2006 р.

* * *

Сидимо при свічах
Очі Ваші так світять
І перфуми пахнуть
Ну а згодом що?
Може буде секс
Голунь, 16.08.2006 р.

* * *

Хрест лише один
І як смерть білий
Над вами вартує
Довкола сойм пташиний
У зелених нетрях
Гомонить заупокійну молитву

Липи й тополі
Виросли із крові й кости
Але це ж не діти

І не тріумфальна тут арка героям
Залізна брама в чистилище
А то й пекла безодню
Вириту в чорноземі

Серце холоне як крига
Бо ж страждання незгасле
Печаль самотність і туга
Виповзають із трави сонної
Простягають лабеті із звіробою

Жах!
Жах!!
Жах!!!

Тікаю!

Відчуте та записане на – оточеному бетонною огороженню,
буряків полем і стернею – зарослому цвинтарищі, на якому у
1919-1923 роках лягли тисячі солдатів армій УНР і ЗУНР із
табору для полонених і інтернованих у Стшалкові коло Познаня
у Великопольщі, 19.08.2006 р. Б., на Спаса

* * *

Не кажіть
Що не зайдемо ніде
Бо не вирушили у дорогу
Ми ж у своїх ліжках
І кріслах м'якеньких
Разом із землею
Несемося
В її орбітальному марші
Більськ, 22.08.2006 р.

* * *

Розбив я свої
Рожеві окуляри
Вид світу

Став мені нестерпним
Немило дивитися
На родичів і друзів
Та й не голюсь
Вже три тижні
Адже лячно
Перед дзеркалом
Станути
Більськ, 04.09.2006 р.

* * *

Чи можлива любов
Без часу віку і особи
Екстаз душі і тіла
Від цілування каменів
Які колись топтали
Босі стопи
Красуні з праісторії
А може руської княжни
Очі її –
Відбиті у вітром розвіяних хмарах
І досі дивляться
Із небесної виші
Вуста вирізані
В мармурній фатаморгані
Античного міфу
Мрії до вуха мого
Шепочуть
Ти далеко
Глянь вгору
Хай хоч побачу очі твої
У дзеркалі неба
Більськ, 07.09.2006 р.

* * *

Постарайся добре
А все забути зможеш
За тобою

Лише спогади
Життя ж –
Ще попереду
Більськ, 20.09.2006 р.

* * *

Великі міста
Напухлі від поглинутих
Людських доль
Малі містечка
Але історичні
Як зачахлі ембріони
Завмерлі в утробі
Примхливого
Демографічного прогресу

Усі ж люди самі такі
Вітають світ криком
Опарених киснем легенів
Прощають стогоном
Або і знов криком

Усі ж люди самі такі
Перса округлі
І засмоктливі уста
Лікті тверді
І болячі ребра
Тіла котяться
Із дня у день
Бетонними кущами
Ночі
Коли самотні
Як тріщини в життеписі
Через які стрибаємо
Із вечора у ранок
Ночі
Коли в них жах
Як чорні леза

Що ріжуть
Наше життя на дні

У великих містах
В яких ніколи випадково
Не зустрічаємо знайомих
У малих містечках
Але історичних
Де нас каміння
Очима щупає
А цеглини тисячолітні
Перемелюють наші життя
Більськ, 22.09.2006 р.

* * *

Ось сиджу я
При столі
А й ти сидиш
Місяць вгорі
І свіча з ним
Змагається за першість
Серця наші
До себе шепочуть
Очі вдивляються
У фотографії
Бо де ж
Правду сховаєш
Що ти сидиш
При столі
І при столі сиджу я
У містах двох різних
А між ними
Нездоланий простір
Більськ, 23.09.2006 р.

* * *

[Ранком]
Змивши росою досвітів
Липке павутиння снів
Напружено ставили вітрила надій
Щоб пливати
До незвіданих берегів вечора

[Вечір]
Так –
Я просто є
Бо коли б мене не було
Як міг би думати?
Як міг би мріяти?
Про Тебе!
Більськ, 25.06.2008 р.

* * *

День смерк
Запалала темінь ночі
Поет снує павутиння
Ловити враження минулого дня
Та замикати у віршах
Прочитаєте їх взавтра
Або і через сто років
Отже вони –
Писані в майбутнє
Більськ, 27.09.2008 р.

Євгенія Жабінська

МОВО

Мово простого народу
ти мене колишеш
льогкім повівом
літнього вітру
над руодною землею
несподівано вітаєш
в чужих сторонах
учиш познавати
серця люди
кажеш вірити
в могутність слова
що змінює історію народув
розліваєшся гордимі звуками
на все наше Пудляшше
1986

ЯК ТЕБЕ

Як тебе назвати
муой народе
як назвати вас
люде з добрим поглядом
сумних очи

як тебе назвати
моя мово
як назвати тебе
музико мого дитинства
материнська пісню
як назвати тебе
моя пушанська країно
як простори над землею
моїх батькув
як назвати вас
найдорожши скарби
мого життя
1986

ЛЮБОВ

Любов це неспокій чекання
між відкритими дверима
і биттям серця
це тривога слів не сказаних
в думках закритих
це подарована усмішка
1986

МАМО, КІМ МИ Є?

— Мамо, кім ми є?
Дитяче запитання.
Зклопотано усміхаєшся?
Кажеш:
— Дурниця!?
А може, пробуєш одказати?
— Мамо, кім ми є?
Ехо мого дитинства.
Хтось зклопотано усміхнувся.
Хтось сказав:
— Дурниця!
Хтось пробував одказати:
— От, кажут, що якісь хахли.

– Мамо, кім ми є?!
Росло запитання й росла я.
Вдома казали: – Руські.
Знакоми казали:
– Поляци.
В школі казали:
– Беларуси.
Заклопотано усміхалася.
Казала:
– Дурниця!
Пробувала одказати.
Одказала
і туолькі тепер перестала
заклопотано усміхатися,
казати:
– Дурниця!
Вже знаю, що не вчую:
– Мамо, кім ми є?!
6 червня 1987 р.

ХОЧУ ВВІЙТИ

Хочу ввійти
в саму себе
босими ногами
переміряти
куточки душі
прогнати
горде зло
підняти
з болота
чиюсь віру
зруйнувати
мур тривоги пізнання
вийти
з чистими думками
знавши
як почати новий день
VIII 1986

НА ВЕРШИНИ

На вершини не входи
знай з гори все побачиш малим
за кордони не йди
знай все близьке віднайдеши чужим
про кінець не питай
знай початку не зможеш поняти
як прожити повір
перестанеш блудити шукати
ІІ 1987 р.

РЕАЛЬНА ДІЙСНОСТЕ

Реальна дійсносте
куди ведеш?
чи знову
мрії надії
здійснені нездійснені
відійдуть проминуть
чи знову
неспокій остане
чи знову
так мало бути?
вчора –
– нереальне недійсне
сьогодні –
відоме
і знову не так
і знову не те
де знайти
мрію на міру МРІЇ?
04 ХІ 1987

ПРИСНИВСЯ

Приснився мені сон сон
сумно-прикрий страшний
Приємно-кольорові сновидіння
не кривдили і не лякали
а проснувшись
попала в розпач
що зі мною зробили?
кому вдалося так?
чому веселі сонні з'яви
забули рідну мову
чужі стали?
Клялась у постелі
знищу свідомістю підсвідоме рабство
і нова з'ява новий привид ночі
вже відізветься гордо
у сні по-нашому
25 I 1988

У КОЖНОГО

У кожного своя Вітчизна
у кожного свої боги
а я без неї і без них

ДОРОГАМИ

Дорогами калікими
снуються
тіні підляшуків
не приписаних
до батьківщини
незнаної з дитинства
дорогами калікими
снуються
тіні тіней
21 XI 1988

ОДЯГНЕНІ

Одягнені
у вишивані сорочки
сидимо на курганах слави
заслухані в пісню бандуриста
що величає минуле
я не проти
але чому
коли всі народи
шукають майбутнього?
І. 1989

Я СТОЮ

Я стою осторонь,
Ти говори!
мовчати буду.
Я вже покірна,
вчив мене
і розумію я,
Що Ти мене створив
і цю облуду,
що біля мене.
Знаю, я Твоя раба,
Ти Бог мій
мій Творитель,
душу мені дарив
і серце, що в мені
було колись живе;
тепер чуже, потоптане і вбите,
і Боже мій
хоч поясни чому?!

НЕ ЖАЛІЙ

Не жалій мене,
я – щаслива.
Усміхаюся
і спокій у мене в душі,
і не має значення,
що бурхливе минуле проминуло,
не повернеться,
(зрозуміла,
пояснив!)
Не жалій мене,
я – забуду,
знов піду в життя,
піднесу голову і чоло,
і не має значення,
що бурхливе минуле проминуло,
потоптало,
покалічило,
як скло.

ЗІРКИ

Зірки розкинув,
та забув навіщо.
Не нам до них летіти
в кораблях.
Бажання дав,
та забуваєш часто,
що люди тільки ми,
не рівні ВАМ, БОГАМ!
Уміння дав
молитви шепотати
і віру, що
гірські порушує хребти!
і мрії, вірність,
здібність, щоб КОХАТИ,
і СТРАХ,
щоб від кохання УТЕКТИ!

ДУША

Душа розколота
роздерта
розірвана
блукає десь роздвоєна
і хвора
буття і забуття
реальність – мрії
не знати
де початок
де кінець
а мо' існують
паралельні світи
де стануть
совість
і бажання
під вінець?!

ЧОМУ

Чому покинула нас, Батьківщино,
серед знайомих та чужих людей,
на тій землі, пустелі без ідей,
загубленій під Більським краєм?
Чому залишила нас, Батьківщино,
як байстрюків народжених на сміх?
зробили що? який же смертний гріх
вчинили, що усе життя Тебе шукаєм?
А мо', Ти тут блукаєш поміж нас,
без пам'яті, без честі, без надії,
бажаєш, щоб Тебе Твоїм ім'ям назвати,
а ми цього уже не вмієм.

МРІЯ ПРО ВОЛЮ

Чекаючи голосу твого –
не дихати, завмерти,
змінитися вмить уміть,
а після знов
злетіти в ніч,
зірвати гріх неволі
і полетіти так, як птах,
назустріч важній долі.

ТОНЕНЬКУ СТРУНУ

Тоненьку струну зрушив щастя подих,
туга понесла біль на хвилях почуття,
давно не чули співу тих мелодій,
давно не грали руки мого скрипаля.

Солодка музика розбіглася, розлилася,
нестерпні губи ніжно шепотять,
я чую прибій розкоші, я – злодій!
краду краплинки щастя у життя.

Валерій Кулик

СОНЕТИ

ВЕРШИНА ЛІТА

Яка нагода бездоганна
Послати вам вервечку слів!
У світлім імені Світлана
Небесна синь і цвіт полів...

Прекрасний час – вершина літа,
Коли дозріли кавуни,
А нива щедро перегріта
Крізь полудневі марить сни...

Ходім до саду, я благаю –
Там стільки радощів земних...
Ти вже наслухана про них,

Оце я достеменно знаю...
З соломи капелюх знімаю –
Вітаю ваш ранковий сміх...
20 липня 2025р.

ВІЙНА УСІХ НАС ДОКОНАЛА...

Щоранку сонцю я радію –
Вселяє віру в добрі дні...
То як хотілося б мені,
Щоб мрії наші йшли до дії...

Війна усіх нас доконала –
Без краю сльози й гіркота...
Куди летить земля свята
Яка розради ще не мала?

О, Боже! Лихо зупини,
Не дай позбутися любові!
Ще гинуть дочки та сини,

Хіба іще замало крові?
Журюся так при цьому слові –
Реальність то, чи може сни?
31 липня 2025р.

ДУМОК МОЇХ ПРОЗОРЕ СКЛО

У «Здибанці» з тобою ми зустрілись,
Коли на вечір вже хилився день.
Я знав кохання відчайдушні стріли –
Від них не міг сховатися ніде...

Жадане диво швидко промайнуло,
Відмайоріло, квітом відгуло...
Лишився спогад, як місток в минуле,
Де все було... Але ж таки було...

Тому напевне зовсім не шкодую,
Що це видіння маревом сплигло...
У пам'яті завжди прозоре скло –

Дивлюсь крізь нього і таки сумую...
Ходжу один в травневому саду я,
Де вже усе оквітло-оцвіло...
22 травня 2025р.

І НІЧ, І РАНОК...

Нічного неба зоряне роздолля,
Чумацький шлях до обрію лежить...
Так, випала мені щаслива доля
В краю просторів неповторних жить...

Я знову йду до батьківського поля,
Де пахне степом ранішня блакить,
Де край дороги сестронька-тополя
В блакитній льолі на зорі стоїть...

Люблю гуляти в ці години ранні,
Як прозрівають сині небеса,
Як навкруги виспіває краса

Ковильним сріблом вранці на кургані...
Хвилини ці, напевне, Богом дані –
Такі цілющі, мов сама роса...

КОХАННЯ КВІТКА РОЗЦВІЛА

Олександр Пономарьову

Яка мелодія чудова!
Лечу по ній без вороття...
І не додати навіть слова –
То квінтесенція життя...

І завмирає навіть мова,
Земні думки, мов каяття...
А може це буття основа,
В якій раптове відкриття?

Сонет мій в радості пружніє,
Угледівши дзвінку зорю...
На першій ноті вже горю –

Душа лукавити не вміє,
Вона про ніжність коху мріє –
Я знову вкотре повторю...
28 липня 2025р.

КОРІННЯ РОДУ

За землю я захопився і росту –
Вона коріння міцно так тримає...
Утямте, друзі, істину просту:
Без рідних слів майбутнього немає...

Крізь товщу скверни тлусту і густу
Нарешті пагін правди проростає ...
А козаки пильнують на посту,
Де небо над курганами світає...

Не похитнеться віронька моя
У незрадливості та почерствіюють світу,
Бо воля наша – твердість моноліту –

Гранітним блиском зоряно сія...
А час пливе... То вічна течія
У дзеркалі немерклого зеніту.
30 липня 2025р.

ЗАЦВІВ ЖАСМИН

Зустрілись ми, коли зацвів жасмин
І розливались ніжні аромати...
Нас дивував нещадний часу плин,
Як же вдалося почуття тримати?

Ой не солодкий пам'яті полин,
Та довелось його нам скуштувати...
Хоч з лабіринта вихід є один –
Побачення колишні пригадати...

Красується на сонці білий цвіт,
Купається в ранковій голубині...
Під ним легкі, та ще й прозорі тіні

Нам двом з тобою шлють земний привіт...
Злотиться бджілка між духмяних віт,
Як радість наша в райдужнім промінні
3 червня 2025р.

МАЯК ДИТИНСТВА

Тетяні Машенковій

Черговий комплімент я надсилаю,
Художниці, що з мамою стоїть...
Яка насправді урочиста мить –
Нам розділити радість цю безкраю!

Я вас, рідненькі, з успіхом вітаю,
Нова робота – потрясінь яка!
Вітаннячко прийміть від земляка,
А разом з ним захоплення безкрає...

Маяк це наш, напевне, на лимані,
Він морякам дорогу подає...
У дівчинки уявлення своє

Про дальні мандри в ніжному тумані...
Ці прояви таланту надто ранні
Завжди бентежать бачення моє...
30 травня 2025р.

Н. Л.

З тобою бігли ми проспектом
Стояв травневий гожий день...
Я прагнув так твоїх пісень,
А сонце грало в дивнім спектрі...

Пригадую ті дні минулі,
Переосмислюю життя,
Але немає вороття
Туди, де линув гук зозулі...

Роки спливли, одмерехтіли –
Примарний той калейдоскоп.
А бігти дуже ми хотіли,

Напевне, швидше антилоп...
То після нас – нехай потоп,
Ось тільки б вистачило сили...
1 серпня 2025 р.

НАМ ТРЕБА БІЛЬШЕ ПОЗИТИВУ...

Ользі Куракіній

Як сонце у душі вирує,
І хвиля б'є у береги,
То у долоні цвіт беру я –
І все квітує навкруги...

Світанки осені озонні
Надію в день новий несуть...
І це не де-небудь, в Херсоні –
І тут вже криється вся суть...

Нам треба більше позитиву,
Морально всіх війна вбива...
Думки нас ранять та слова,

Але ми радуємось диву,
Як мить стрічаємо щасливу...
Бо мрія наша ще жива...
15 листопада 2023р.

НІЧНА ДОРОГА

Просіваю крізь пам'ять пережиті дороги,
А вони пролітають через долю мою –
То чарівним зелом, то сигналом тривоги,
То ромашковим квітом на узбіччі в маю!

Дальня зоре ясна, не губися із виду,
Я не встиг ще напитись весняних вітрів...
З цього дивного лету певне скоро не вийду,
Бо улюблену мрію іще не зустрів...

А поля в піднебесся усе пропливають –
І минають печалі, зникають в імлі...
Та не гасне надія на грішній землі,

Де простори нові над степами світають...
Версти дальні вогні наближають –
То життя озоріння великі й малі...
2 червня 2025 р.

НАШ ПРАВИЙ БЕРЕГ

Херсон стоїть...Стоятиме він вічно,
Його не знищить дикунів орда...
Дніпро тече, струмить свята вода,
Козацький рід воює героїчно...

Наш правий берег постає велично
Нуртує в герці сила молода.
Попереду внадійлива хода,
То ж зволікати на путі не звично...

Білобережжя... Дальні острови –
Не буде ворог більше їх топтати,
Бо не підніме навіть голови...

Пошезнуть всі прокляті супостати...
Сильнішими, мій брате, варто стати,
Щоб з нами розмовляли всі на Ви...
3 липня 2025р.

ПОСВЯТА ДРУГОВІ

Дмитру Гриню

Шановний пане Дмитре, вам привіт
Сам пан поет з Херсона надсилає...
Бо справжня дружба відстані не знає,
Тому послання рветься у політ.

Я твердо вірю, що широкий світ,
Помножений на прагнення безкрає,
Вам допоможе... Й кожен вас пізнає –
І бізнес розцвіте на много літ...

Бажаю вам безмірної снаги,
Щоб всі бар'єри вправно подолати...
Ще сонце вкриє наші береги

І промінь завітає знов до хати...
Пораджу, друже: тільки так тримати...
Інакше не повернемо борги...
26 травня 2025р.

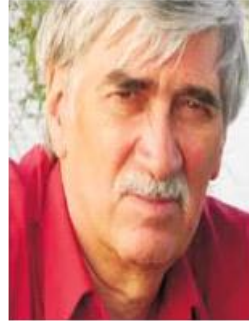
* * *

Листочком кожним знов затріпочу –
Краса твоя завжди мене хвилює.
Уява буйна образ твій малює,
Не можу надивитись досхочу...

В розкриленій фантазії лечу –
Вона чуттями скрито владарює...
І хто мені ту радість подарує,
Щоб я знічев'я не згасив свічу?

Вже поміж нас зруйновано мости,
Бурхлива та стрімка вода печалі...
Чекати не настанить моготи –

Життя ж бо закрутилось по спіралі,
Готуючи неznані магістралі
У вареві земної дрімоти...
22 квітня 2024 р.

Анатолій Качан

ВІРШІ

ДАЛЕКА РОДИЧКА

«Шипшина важко віддає плоди...»

Ліна Костенко

Зі степу у долину навідалась бджола,
Троянді від шипшини привіт передала:

– Тебе з початком літа, з вінком Зелених свят
Колюча сеньйорита просила привітатъ.

З усмішкою, недбало красуня квітника
Медунку запитала: – А хто вона така?

– Від нашого лелеки недавно чула я,
Що це хоч і далека, все ж родичка твоя.

Вона в степу над яром живе із юних літ,
Частує бджіл нектаром, щоб зав'язали цвіт.

Коли ж вітри осінні ганяють, як зайців,
Курай, – тоді шипшина аж гнеться від плодів...

Росою вмила очі панянка квітника:
– А що від мене хоче далека родичка?

– Нічого їй не треба, бо степ – це інший світ
Із жайвором у небі, що славить Сонця схід.

Колючу степовичку шанують, та не всі,
Бо має горду звичку ні в кого не просить.

Та може аж до крові подряпати вона
За гронку пурпурову прибуду-шастуна.

Шипшина любить волю, тому живе в степу
І квітне так, що бджоли це чують за версту.

Троянда на прощання сказала: – Ну, бувай!
А родичці вітання від мене передай.

Жаль, що зв'язок з ріднею я втратила давно
І прикро, що із нею зустрітись не дано.
Напередодні літа 2025 р.

БІЛІ НОЧІ В ОДЕСІ

Щороку по Одесі в святковому вбранні
Акації-принцеси гуляють навесні.
У травні всю Одесу беруть вони в полон:
Лузанівку, Пересип, Фонтан і Ланжерон.

Під спів цикад надвечір в міський заходять сад,
Накинувши на плечі південний аромат.
Йдемо до Дюка містом – акації вже тут,
По сходах кам'янистих до моря нас ведуть.

Ось ми вже на причалі, де з сином на руках
Морячка зустрічає із рейсу моряка.
Ген біля небокраю з'явився, мов міраж,
У супроводі чайок морський суховантаж.
Як лоцмани бувалі, ті чайки кожен раз
Ведуть аж до причалів то яхту, то баркас.

А ген на косогорі, на схилах, як салют
Весні, Одесі, морю, – акації цвітуть!
З Приморського бульвару, мов сивий капітан,
Пронизаний вітрами, вітає їх платан.
А з гавані Нептуна, як дівчині моряк,
Акаціям-красуням підморгує м а я к .

Мигають їм і зорі – вогні на кораблях,
Які на рейді в морі стоять на якорях.
Коли у білій тиші акації цвітуть,
Стає вночі світліше і в місті, і в порту.
Шепоче хвиля хвилі: «На берег подивись –
Це знову н о ч і б і л і в Одесі почались».

*Хата батьків М. Вінграновського в с. Кумари на Миколаївщині,
за якою починався степ*

ОБРАНЕЦЬ СТЕПУ

*Скрізь, куди не глянь, –
степ, степ і степ....
Микола Вінграновський*

Знов на окраїні села
В саду кує зозуля.
І хату білу повела
До днів давно минулих.

Згадалися роки війни,
Сніги, морози люті,
Через які дітей вони
Виводили у люди.

Казала мати навесні
Допитливому сину:
«Не тільки світу, що в вікні
Видніється з хатини».

Та хата й досі ще стоїть
З вікном на степ без краю
І на д о р о г у в білий світ,
Що в небокрай впадає. . .

* * *

В тих замінованих степах
Під жайворонка пісню
Розпочинав свій творчий шлях
Земляк наш славнозвісний.

Його з дитинства степ манив,
А там – рябі баштани,
Грайливе марево степів,
Сторожові кургани.
В тих п і р а м і д а х степових
Заснула наша воля

І жде будителів нових,
Нових обранців долі.

Той степ, де дрохви ще велись
І перепілок зграї,
Наш степовик сходив колись
Від краю і до краю.

Сходив з Первінкою, а ще
З чотирилапим другом,
Блукав із вихором, з дощем
Степами біля Бугу.

Там половчанка кам'яна
В степу сторожувала,
Весною жайворів вона
Із дітьми зустрічала:

*«З далекого краю
Пташок викликаю:
Летіть, жайворонки,
До рідної сторонки
Весну зустрічати,
Зиму проводити!»*

Одному хлопцю баба та
Відкрила по секрету,
Передала із вуст в уста
Всі таємниці степу.

Така химерна дивина
Лиш раз на рік буває,
Коли в день Жайвора весна
І камінь оживляє.

* * *

І знов на марево в степах
Бабуня задивилась,
А в хлопця с я й в о у очах
Яскраво засвітилось.

Усе це бачили полин
І тирса на кургані:
Тим хлопцем був Степана син
І матері з Лиману.

Ще не одна весна мине
Над степом ковиловим,
Коли те саяво спалахне
Вогнем в одежі С л о в а.

Жаль, що ті весни відцвітуть.
Та пам'ятні картинки
У «Сіроманці» оживуть,
На сторінках «Первінки»...

ДО СХОДУ СОНЦЯ

*До нас прийшов лелека з косою на плечі.
То мене несуть, ще й коня ведуть.
Микола Вінграновський*

До сходу сонця вітер спить,
А на траві роса тремтить.
Траві приснилася к о с а,
Тому й тремтить на ній роса.

Ой недарма цей сон страшний
Розхвилював зелену кров:
Над лугом місяць молодий,
Як гострий серп, уже зійшов.

Тремтить трава і ледь жива
Жаліється шипшині:
«Сьогодні я іще трава,
А завтра стану сіном.

Ген понад степом – подивись –
Уже стоїть Великий Віз,
Аби мене в нові світи
Із сіножаті відвезти.

А я ж іще на білий світ,
На вишень цвіт і яблунь цвіт,
На повінь у квітневі дні
Не надивилась навесні.

Не надивилася на луг,
На річку Бога – рідний Буг,
Що між гранітних берегів
До моря шлях собі пробив.

Чому ж оцей козацький край,
Де ряст колись топтав Мамай,
Свою квітучу сіножать
Тепер я мушу покидати
І вік за ними сумувать?»

До третіх півнів вітер спить,
Ніхто ніде не гомонить.
Лиш на порогах Буг шумить
Та на траві роса тремтить.

Траві приснилася коса,
А в косаря в очах – вогонь.
Тому й тремтить на ній роса,
Бо це, на жаль, був віщий сон.

Але журитися не слід:
І до коси іржаві дні
Нагрянуть через кілька літ,
А луг і трави щ о в е с н и
Так само будуть зеленіть.
с. Мигія – м. Київ, 2024.

Валерій Кулик і Анатолій Качан. Асканія-Нова

КУМАНЕЦЬ З ОПІШНІ

Через річку навпростець їхала зівака
І впустила куманець із човна до раків.

З того часу, хай їм грець, жаби в жабуринні
Все про кума-куманець кумкають щоднини.

Ну а раки молоді в куманці з Опішні
Дружно справили тоді новосілля пишне.

На квітчастий куманець, звабливу приманку,
Задивляються рибець, окунець, таранька.

Вчить таранька окунця: «Будьмо обережні,
Адже вхід до куманця стережуть дві л е ш н і ».

Що ж, тепер серед зими не лише зіваки,
Знати будемо і ми, де зимують раки.

Хто цей витвір розписав щедрою рукою?
Де квітучі фарби взяв для краси такої?
Це питання до майстрів зі столиці гончарів.

ВАТАЖОК ОТАРИ, АБО ОВЕЧА МОВА

Протаранивши паркан лобом у кошарі,
На прийом прибіг баран до ветеринара.

Він спросоння ухопив снігу замість сіна
І горлянку застудив, мабуть, це ангіна.

Лікар просить барана: – Покажіть горлянку
І скажіть протяжно: А–а–а, ніби це співанка.

Звівши очі до небес, ватажок отари
Затягнув щосили: Бе–е–е! аж під самі хмари.

Знову лікар молодий просить А–а–а сказати,
Та баран, як заводний, бекає завзято.

Здивував і насмішив він ветеринара:
– Ви з таким запасом слів в о д и т е о т а р у ? . .

Тут баран покалатав мідним калаталом:
Не моя вина, мовляв, що мене обрали.

А чия ж тоді вина? Та овець, звичайно,
Бо обрали барана майже одностайно.

Добровільно барану вівці підкорились,
Наче зілля дурману у степу об'їлись.

А тепер пішли чутки про с л у г у отари,
Що здає на шашлики він овець з кошари.

Відведе їх у загін, на поталу зграї
Здасть довірливих тварин, сам назад вертає.

Як же цей баран тоді й досі верховодить?
Як щоразу із води він сухим виходить?

Врешті-решт ветеринар у халаті білім.
Дав йому якийсь відвар і цілюще зілля:

– Від простуди, зняти жар це допомагає,
А від б е к а н н я, на жаль, ліків я не маю.

Вже й прощатися пора, тож рятівникові
Бе–е–е! – подякував баран на овечій мові.

Альона Мовчан

ВІРШІ

2025

4 СІЧНЯ

Пам'яті Павла Матвійця

Свічка не згасне, якщо її захистити –
Вітер не в силах прорватися крізь обійми.
Як би довкола він не ревів, не віяв –
Міцно тримай і без меж люби ти.
Віра не зникне, якщо її осягнути –
Тлінне життя, та небо не має краю.
Кажуть, з-за хмари душі спостерігають
Як на землі не можуть про них забути.

2 ЛЮТОГО

Пахне мокрим асфальтом і порохом місто,
Посірілі від вибухів хмари застигли.
Зі снарядів дівча одягає намисто
І рушає по вулицях мрійно і тихо.
В неї скоро побачення в сукні зім'ятій –
Без електрики праска усе ж не працює.
Очі кольору неба, тіні кольору м'яти.

Темінь впертих зіниць попри острах вальсує.
Її вихід не перший, та може останній, –
Це не скажуть вуста, але думку не спиниш.
Та втопити життя у німому чеканні
Не для неї.
Йде твердо, трима рівно спину.

14 БЕРЕЗНЯ

Три хвилини – тривалість та цінність життя,
Поки КАБ пролітає до цілі над містом
І лягає із болем, зі спалахом, свистом.
Перетворює побут у гори сміття.
Трошить мрії у друзки – здійсмається пил
І приглушує стогін та змучені схлипи.
І спадають лавини зруйнованих брил,
Десь кухонні дверцята не стишують рипів.
Отака тепер безцінь й надмірна ціна
За життя, що здається на диво рандомним,
І за дім, що у мить вже не буде тим домом.
Не сховає! Накрис ця третя стіна.
З-під завалів лиш тіло дістануть сире.
Ні, про це певно вірші поети не пишуть.
Але завуальоване горе ще більше –
Бо беззвучність і горло, і душу дере.

22 ТРАВНЯ

Коли життя розділилось на до і після,
Коли боїшся, та кажеш собі: «Не бійся».
Коли забула, а як то – відчути спокій –
Вже більше від трьох років.
Коли тривога – єдина твоя стабільність,
Коли вже віри немає, та шкалить вірність.
Коли усе видається таким недійсним –
У скроні думка тисне.
Наступний крок відчуваєш як перепону.
Дніпро було місцем сили, стає кордоном.

Повік-віків у твої не заглиблюсь води –
Ти річка болю тепер,
а була – свободи.
Змиваєш спогади – цвіт від терпкої вишні –
І вже ніколи не будемо ми колишні.

10 ЛИПНЯ

Місто споминів і печалі
Нічним мороком оповите.
Тут лютує спекотне літо,
А на стінах тріщать скрижалі.
Тяжко їм від імен безмежжя –
Йдуть у засвіти, склавши зброю,
З віковичним званням Героя,
Що тримав праве узбережжя.

12 ЛИПНЯ

Сиджу на дієті – тепер п'ю лиш біле сухе.
Каже коханий: вага мені зайва не личить,
А я щоранку на зморшки дивлюсь на обличчі –
В них кожен вибух і кожне страждання глухе.
Дрони тримають Херсон у смертельнім страху,
І кожен день сповіщає про зболені стрічі –
Є тут поранені. Є, що скінчили трагічно.
Ми ж ще тримаємо стрій на буденнім шляху.
Віра у перемогу крізь темряву кличе.
Віра освітлює стежку добра крізь сторіччя.

Іван Немченко

НА КРУЧАХ РОСІ, АБО ОДВІЧНІСТЬ

На кручах Росі
Ми співали пісні
Зимовій красі
І чаклунці-весні,
Барвистості літа
Й осінній печалі,
Де сірі граніти –
Одвічні скрижалі.

Тут витoki княжої слави –
Сліди золоті Ярослава.
Тут квітнуть Богданові стяги
Козацьких звияг та одваги.
Вкраїна підносила гордо,
Московські змітаючи орди.
Весь світ подивовано зочив –
Вкраїні звиягу пророчив.

На кручах Росі
Ми співаєм пісні
Зимовій красі
І чаклунці-весні,

Барвистості літа
Й осінній печалі,
Де сірі граніти –
Одвічні скрижалі.

Тут дух гайдамацький палає,
Зоріє від краю до краю.
В серцях озивається яро
Потуга Холодного Яру.
Вкраїна підноситься гордо,
Московські змітаючи орди.
Весь світ подивовано зочить –
Вкраїні звияту пророчить.

ВЕЛИКИЙ ТА МОГУТНІЙ ЯЗИК, АБО СИНОНІМІЯ ПО-МОСКОВСЬКИ

великий та могутній кажуть цей язик
бо до синонімів аж міriadних звик
візьміть хоча би слово терорист
чи великодержавний шовініст
або словечко лагідне брехун
до них синонімічним є тайфун
словесний чи таке ж цунамі
що сіє мореслів'я до нестями
синонімічно щедро по-московськи
це знають на москві усі слони та моськи
цей ряд синонімічний пребагатий
його й за рік не перерахувати
ось це гніздо на заздрість сотень мов
небензя путін медведєв лавров
скабєєва газманов міхалков
гундяєв жириновський соловйов
і ще таких же слів до ста мільйонів
синонімів немов пшона вагонів
оце так язичище ну й дива
всіх клята переплюнула москва

ЄРЗЯНСЬКИЙ ПОРТРЕТ

Москалі як москалі.
Хижі задираки.
Завше мало їм землі
Для своїх бараків.
Споконвічні брехуни.
Усіх перебрешуть.
До всього довкіл вони
Простягають клешні.
Москалі як москалі.
Дикі канібали.
Хочуть, щоб на всій Землі
Лиш вони zostались.
Москалі як москалі.
Єрзянського роду.
Із єрзянщини прийшли
Всім робити шкоду.
Агресивні та презлі.
Вбивці окаянні.
Москалі як москалі.
Іншими не стануть.

ОСТАННЯ ІМПЕРІЯ ЗАДОВГО ЗДИХА

Остання імперія задовго здыха,
Тому і в Херсона доля переважка.
Бо хочуть ратиці московської свині
І потоптять, і знищить за три дні
І Україну, і Прибалтику, й Молдову,
І Польщу, і Фінляндію чудову,
Кавказ, Середню Азію й Аляску,
Вдягнувши миротворця брехомаску.
Оце такий російський псевдомир –
Всесвітній руйнівник і дебошир.
Та тільки здохне біснுவате московиння,
Відродяться й Херсон, і Україна.

МОСКОВСЬКА КОЛОМИЙКА

занебензився небензя до самого краю
бреше сам брехнею їде брехню підганяє

поряд з ним лаврова морда то рже кобилячо
то загавкає-забреше здуру по-собачи

а парсуна у пескова хоч би й на ікону
та придивишся поближче то видно мамону

тільки путін трохи виграв на тлі зграї тої
тим що з трапом подружився для мети святої

та мета і не погана як з кремля дивитись
омосковити планету або ж подавитись

ВІРШОВАНІ ПРОЧУХАНИ ВІД ДОЙЧЕНКА ІВАНА

* * *

Хай московія запекла
Пропарадиться до пекла.

* * *

Тоді почне нам всім щастить,
Як заберуть русню чорти.

* * *

Хай згине московська орда,
А з нею вся наша біда.

* * *

Чекають кацапню ждуни –
Всі клепки втратили вони.

* * *

Небензя здурів та ще й остаточно –
Небензяє він і денно і нічно.

* * *

Образивсь кінь, бо порівняли із лавровим.
Лавров хай здохне, а коню – снаги й здоров'я.

ІЗ АКРОВІРШІВ

ТАДЕЙ КАРАБОВИЧ

Тут Холмська Україна. Назавжди.
А хтось хотів змести її сліди.
Даремна праця. Крапелька Вкраїни
Енергії позиче у води
Й відродиться і з гілочки калини.

Куди не йди, куди не полети,
А з серця проростає рідне слово.
Ромашково. Бузково. Фіалково.
А з ним сягнеш найвищої мети.
Бо слово процвіте на зло забродам,
Огромом волі зможе їх перемогти.
Великий роде, рідний мій народе,
Исній, буай, зернята правди сій,
Чаруй планету в силі та красі.

ЮРІЙ ГАВРИЛЮК

Югнеш чи підростеш до зір, а знаєш, що усяк умре.
Розмиє час-бігун життєву скелю.
І журавля чи гусеня останнє невеселе
Його а чи тебе неждано в ирій забере.

Гойдаються у пралісі дерева,
А час шука горлянку – вовкулака –
Втекти від нього – справа це даремна.
– Радуймося! – кажуть. Як є з ким балакати.
Ирієм чи снами Саят-Нова ходить,
Любовної пісні тихенько заводить.

**Юністю-казкою хата усміхається,
Коли в снах чи в серцях увижається.**

СЕРГІЙ КАЛІНІЧЕНКО

**Співає він про Яна і Наталку,
Еге ж, пісні про зоряну Янталку.
Римує несподівані слова,
Грайливі ритми з Росі добува,
І ось уже й народжується хіт –
Його душі нестриманий політ.**

**Коли до серця горнеться природа,
А ще є визнання серед народу,
Любов, захоплення, підтримка зусібч,
І жити, і творити магайбі!
Натхнення додадуть жіночі співи
І діточок пісенні переливи.
Чоловіки-манжарівці, як з міха,
Енергією сповнять, щедрим сміхом
На кожен Богом визначений день.
Красо, вилунюй із його пісень,
Одраду нам даруючи та втіху.**

БРАТАН, АБО ЩАСЛИВЕЦЬ

**Бринить-гуде таврійська сторона –
Розвідує Братан словесні надра,
А звідти скарб за скарбом вирина:
Такому сам Тичина би позаздрив.
А що ж, хіба не диво це чудове –
Натрапити на жилу злота-слова?**

БУКЕТ ПРИСВЯТ

МИКОЛІ ВАСИЛЕНКУ

Планиди всю архітектуру
Він оприявнив аж до дна.
Тепер вона звучить-луна,
Як налаштована струна.

СТЕПАНОВІ ПУШИКУ

Читаймо Пушика Степана.
У нього творчість незрівнянна.
І кожна книжка – подарунок
І вічності палкий цілунок.

МАРІЇ ПЕНТИЛЮК

Пентилюк Марія,
Як сонце, нам зоріє
Мовою барвистою
І душею чистою.
Хай ще багато літ
Дарують Вам привіт,
Володарко наук,
Маріє Пентилюк.

ЄВГЕНОВІ БАРАНУ

Все верлібриться в Євгені.
Кинь і нам верлібрів жменю.
Хай верлібриста дорога
Наближає Перемогу.

СТЕПАНОВІ ПРОЦЮКУ

Ну й Процюк, той, що Степан.
Ну й Степан! Сам собі пан!

Тож хай доля не туманиться.
Хай романами романиться.

ГАЛИНІ СОЛОМАХІНІЙ

Вірить вчитель і школяр:
Скоро звільниться земля.
Процвітання Україні
І Михайлівні Галині.

ВАСИЛЕВІ ЗАГОРОДНЮКУ, ЛАУРЕАТОВІ ФРАНКОВОЇ ПРЕМІЇ

Світиться світла 100 тонн висота
Зовсім не марно та ще й неспроста.
Вийшов Василь із низин до вершин.
Навіть Франкові сподобався він.

ВОЛОДИМИРОВІ ПОЛІЩУКУ ТА ЙОГО СЛАВНІЙ «ЛІТЕРАТУРНІЙ ЕНЦИКЛОПЕДІЇ ЧЕРКАЩИНІ»

Ну та й пан, ну й Володимир!
Енциклопедичний вимір!
Таке навіть не насниться –
Не трикнижжя, а скарбниця!

ОЛЕКСАНДРОВІ СПРИНЮ

Хай Сприневі завше сприниться
На всіх життєвих дорогах.
Жага до діянь хай не спиниться.
Хай прийде ясна Перемога.

ШКОЛІ ПРОФРОЗВИТКУ ХДУ

З п'ятирічним ювілеєм, ШПРівські спудеї.
Ще не вмер ШПР, ні слава, ні воля.
Ще нам, браття-ШПРці, усміхнеться доля.
Підказав це не сват, і не плагіат.
Підказав це в момент штучний інтелект.
І спитати попросив, скільки в ШІ є кінських сил?

ВАСИЛЕВІ ГАЙДАМАЦІ

У Гайдамаки Василя
Співає віршами земля,
І море віршами співа
Та всяку нечисть геть змива.

КОЛЮЧІ РЕП'ЯШКИ ВІД ДЯДЕЧКА ЛУКИ

ДИВНА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ

«Новоцвіт»! Чи це один
Маркет незалежних цін?
Вартість гарна, як у віршах,
А на касі вдвічі більша...
Мабуть, ціни, що на бірках,
Незалежні від касирки.
Отакий ось лохотрон
А чи маркет ваш, пардон.

ІННОВАЦІЯ НА РИНКУ

Бабця яйця продає.
Як домашні віддає.
(Всі печатки позмивала
Та й домашніми назвала.
Ну то й що як із крамниці?
Любо-мило подивиться).
«Це не з магазину?» – «Ні!

Я кажу вам без брехні.
І чого б це я брехала?!..»
«А не тухлі?» – «Запашні!
Ранком від курей зібрала! »
(Вже й жовтки порозпливались...).

МЕДИЧНА РЕФОРМА

Ой як радісно мені.
Так боявся я лікарні.
А тепер страхи всі марні.
Я щасливий день при дні.
Є сімейна медицина.
Порадіти є причина.
Запишись – і жди три тижні,
Або місяць – о Пречиста! –
Щоб направлення розкішне
Мати до спеціаліста.
Поки дійство це триває,
Вже й хвороба утікає.

WHEAT FIELDS

*Peace within the Storm,
Past's haunting presence;
Dreams within the war,
Adolescence.*

Your dad picks up speed, he takes a familiar road,
The same one you looked at through the back of the car.
You're only ten, miles intertwined with hope.
You're twice that age, you're going twice as far.

You recall heated driveway, a long-awaited summer;
In February as we speak there's also burning tarmac,
And the ears of wheat that used to tickle gentle palm
Are soaked in blood of calloused hands that did no harm.

And that's how you know it's not a journey, but a runaway;
You're neither coming back in fortnight, nor any other day.
But before regrets hit you for not saying a goodbye,
Your childhood memories in awe are starting to flash by:

*First uncostly cradle, mother's lullaby –
You're old enough to do it, but childish to deny.
Washed out yellow blanket embroidered with tears;
Its messy stitches tell you you're second to your peers.*

*Grandma's potato pies, the inflatable pool;
They've found cigarettes, you're playing the fool.
You've made mistakes for decades, but lovers never learn;
Eighth grade, weed, prideful face – the innocence is gone.*

*First heartbreak, imprinted reddish neck;
In olive walls of college you seek a temporal escape;
A cosmic pupil, a disappearing iris;
You chose domestic violence, you're suffering in silence.*

Kherson is for the saddest, and so the world beyond,
But childhood home despair is written in a different font.
Our life there was a bad dream, but don't you ever dare
To have the audacity in soul to call it a nightmare.

Vestal holy ground, scorched graveyard for the fiends.
Our ancestors will never leave their precious wheat fields.
War joints generations with hope, fear and hatred;
And we're forever guilty for leaving once we've reunited.

To watch the steps and never fall you have to look down.
But a search for skiey prospects will cost you a hometown.
It will forgive you, that's the purpose of motherlike homeland;
Your new home is declared to be where we from now on stand.

The wrenching guilt will fade at the first dawn of spring.
Where you settle, you'll grow – we're so much like grain.
But don't forget the cradle, pies, the first summer fling;
Don't let go of the roots, they'll guide you to Ukraine.

Look back for the last time, remember road view:
Salt air, watermelon – that's what defines Khersón.
Hold on to memories, and they'll hold on to you;
The spirit of Ukraine is planted in your soul.

ПШЕНИЧНІ ПОЛЯ

*Мир у Штормі,
Минуле, що переслідує;
Мрії у війні,
Юність.*

Твій тато набирає швидкість, їде знайомою дорогою,
Тією ж, на яку ти дивився через заднє сидіння машини.
Тобі лише десять, кілометри переплітаються з надією.
Тобі вдвічі більше, ти їдеш удвічі далі.

Згадуєш палаюче шосе, довгоочікуване літо;
А в лютому, прямо зараз, палаючий асфальт,

І колоски пшениці, що колись лоскотали ніжну долоню,
Просочені кров'ю мозолистих рук, що не заподіяли шкоди.

І ось так ти розумієш, що це не подорож, а втеча;
Ти не повернешся ні за два тижні, ні в будь-який інший день.
Але перед тим, як жалість зачепить тебе за те, що ти не
попрощався,
Дитячі спогади з трепетом починають миготіти повз:

*Перша незаплямована колиска, материнська колискова.
Ти достатньо дорослий, щоб нашкодити, але ще занадто
молодий, щоб заперечити
Запрана жовта ковдра, вишита сльозами;
Її брудні стібки говорять про те, що ти поступаєшся своїм
одноліткам.*

*Бабусині піріжки з картоплею, надувний басейн;
Сигарети знайшли, а ти прикидаєшся дурнем.
Ти наробив помилок на десятиріччя, але закохані ніколи не
вчаться;
Восьмий клас, тютюн, гордовите обличчя – невинність зникла.*

*Перше розбите серце, закарбована червонувата шия;
В оливкових стінах коледжу шукаєш тимчасової втечі;
Космічна зіниця, зникаюча райдужка;
Ти обираєш домашнє насильство, ти страждаєш у тиші.*

Херсон – для найсумніших, а отже, і світ поза ним,
Але відчай дому написаний іншим шрифтом.
Наше життя там було поганим сном, але не смій ніколи
Мати нахабство в душі назвати його кошмаром.
Невинна чиста земля, випалений цвинтар для чортів.
Наші предки ніколи не покинуть своїх дорогоцінних пшеничних
полів.
Війна з'єднує покоління надією, страхом і ненавистю;
І ми назавжди винні, що пішли, коли час возз'єднатись.

Щоб стежити за кроками і ніколи не падати, треба дивитися вниз.
Але пошук перспектив коштуватиме тобі рідного міста.
Воно пробачить, у цьому сенс материнської батьківщини;
Твій новий дім оголошено тим, де ми відтепер стоятимемо.

З першою весняною зорею вина, що роздирає, зникне.
Де оселишся, там і виростеш – ми так схожі на зерно.
Але не забувай колиску, піріжки, перший літній роман;
Не відпускай коріння, колись воно доведе тебе до України.

Озирнися востаннє, запам'ятай дорожні краєвиди:
Солоне повітря, кавун – ось, що таке Херсон.
Тримайся за спогади, і вони триматимуться за тебе;
Дух України засаджений в твоїй душі.

QUIET, THE WINTER HARBOR

*You've got a harbor close to the shore,
And the ship is safe there, but it's not what it's for.*

Here comes a blue hour in the quiet of harbor,
The glimpsing of snow you called sugar powder,
Your frost-covered hair and the warmth I exhale –
Here drowns the childhood dropped over the rail.

A part of me is left in the provincial Arcadia,
Where we sang carols along to my grandfather's radio.
In the snowballs pitching, in the whisper of preaching,
In the cinnamon sprinkled all over the kitchen.

I'm wistfully leaning out of the window,
You lift me up almost as high as the ceiling;
I see the skyline blending with the pine forest,
And snowflakes taste as good as you promised.

You wouldn't like me in this frozen place,
'Cause I'm the gasping for air, I'm the fleeting of days.
You know I'm late December stuck in February,
Beholding the ferry, handcuffed to a memory.

I'm not used to a wall clock measuring distance,
To not watching you read in the silence of Christmas,
To not watching myself through your eyeglasses lens,
To talk about happiness in the past tense.

The winter chill that woke me up, the teardrops on telegraph,
I write down poems on the parchment you used for some baking stuff,
Just know I'm freezing over here, barefoot right after New Year,
Just know, I can see red bricks twinkling from the snowbound pier.

'Bloom in the spring, live in the summer, come back home in the winter.

To the carols, and warmth, and the cinnamon sprinkled'.

The ship's getting farther when I cry about them,
And the Winter Harbor goes quiet again.

ТИХА, ЗИМОВА ГАВАНЬ

*Є гавань недалеко від берега,
І корабель там у безпеці, але це не те, для чого він був
створений.*

Настає блакитна година в тиші гавані,
Коли сніг, який ти назвав цукровою пудрою, з'являється на
горизонті,
Твоє вкрите інеєм волосся і тепло, яке я видихаю.
Тут тоне дитинство, кинуте через перила.
Частинка мене залишилася в провінційній Аркадії,
Де ми співали колядки під дідове радіо.
У киданні сніжків, у шепоті проповідей,
У кориці, посипаній по всій кухні.

Я з тугою схиляюся у вікно,
Ти піднімаєш мене майже до самої стелі;
Я бачу, як небосхил зливається з сосновим лісом,
І сніжинки смакують так, як ти обіцяв.

У цьому замерзлому місці я б тобі не сподобався,
Бо я – збите дихання, я – швидкоплинність днів.

Ти знаєш, що я – кінець грудня, застрягле у лютому,
Споглядаю за пором, прикутий наручниками до спогадів.

Я не звик до настінного годинника, що вимірює відстань,
Не встиг не дивитися, як ти читаєш у різдвяній тиші,
Не спостерігати за собою крізь лінзу твоїх окулярів,
Говорити про щастя в минулому часі.

Зимовий холод, що розбудив мене, сльози на телеграмі,
Я записую вірші на пергаменті, який ти використовувала для
випічки,
Просто знай, що я замерзаю тут, босоніж одразу після Нового
року,
Просто знаю, що бачу, як червона цегла мерехтить з засніженого
пірсу.

«Квітни навесні, живи влітку, а взимку повертайся додому.
Під колядки, і тепло, і посипану корицю».
Корабль йде далі, я плачу за ними
Та в Зимній Гавані знову настає тиша.

FRANK

Loading Colt revolver, smoking a pipe,
Making my cowboy boots prepared for a ride;
I'm a homeless wanderer in a Wild-Western land,
But by my side there's always a dun horse named Frank.

Holding on tightly, crossing deserts and fields,
Only lead by the clatter of hooves in my ears;
You often run away, but hear me out, Frank,
That's such a wild journey of being your friend.

Throwing a lasso, falling out of the saddle,
Leaving wild Texas for cultivated Seattle;
I'm the only one here wearing a rusty horseshoe.
I guess I'm trying too hard to hold on to you.

Finding a country saloon, hiding there from the rain,
Carving a new comb for your bronze tail and mane;
Despite your free nature, I knew you'd return, Frank,
I always have some apples for you in a backpack.

Keeping up with the wind, curbing a fearless force,
That's why I've always been attached to this horse.
I'd confess it to the night sky, when it's just me and Frank,
And I swear sometimes I hear him saying it back.

ФРЕНК

Заряджаю револьвер «Кольт», курю люльку,
Взуваю ковбойські чоботи;
Я бездомний мандрівник на Дикому Заході,
Але поруч зі мною завжди їде гнідий кінь на ім'я Френк.

Міцно тримаючись, перетинаю пустелі і поля,
Лише стукіт копит у вухах;
Ти часто тікаєш, але вислухай мене, Френку,
Це така дика подорож – бути твоїм другом.

Кидаю ласо, падаю з сідла,
Залишаю дикий Техас заради культурного Сіетла;
Я тут єдиний, хто носить іржаву підкову.
Мабуть, я занадто сильно намагаюся втримати тебе.

Знайти заміський салун, сховатися там від дощу,
Вирізати новий гребінець для твого бронзового хвоста і гриви;
Незважаючи на твою вільну натуру, я знаю, що ти повернешся,
Френку,
У мене завжди є кілька яблук для тебе в рюкзаку.

Не відставати від вітру, приборкувати безстрашну силу,
Ось чому я завжди був прив'язаний до цього коня.
Я зізнаюся в цьому нічному небу, коли ми з Френком удвох,
І присягаюся, іноді я чую, як він відповідає мені тим же.

FAIRY RING

*Oh youthful soul, beware the evergreen;
Enchanted by the whims of a Midsummer Dream.
When one kneels and murmurs 'Will you marry me?',
Don't nod, or get bewitched by a fairy.*

Since Andersen's tales she's yearned to explore
The forested hillside behind Scottish folklore;
Where mushrooms and daisies drew a fairy ring –
What a whimsical trap for a girl to fall in.

All the crows and bread crumbs have lead to this circle,
She would've surely been stopped had anyone heard her;
Whispering a farewell to the mundane past life,
Spreading arms to embrace the forested hillside.

Chiming bells in every hollow, toes drowning in dew,
The rabbit hole becomes Elfame after she falls through,
Tears of joy dapple on her pale nightgown,
Old life burns in ashes as she turns around.

Homesickness' worth the bloom in her torn lungs,
Skin became soft moss, breathing smelled like grass;
Dreams she's had since childhood are finally fulfilled:
New fairy has joined round dances on the field.

Yet she often recalls distant lands afar,
Tinker Bell becomes a glowworm in a jar.
She claws the scorched soil with her fingernails...
Life in the Magic Kingdom mismatches the told tales.

Silky dress is embroidered with poisoned ivy,
Its branches hissing, kissing her throat lively.
Moss went from bandages for lungs to the new air,
And the fug of this greenhouse is all she can inhale.

If you see a fairy ring, tiptoe down the curve;
Don't trap yourself into a dream – take for it my word.
Run hastily from the mushroom glade where fairies spawn,
Leave me caged in a forest where I frolicked once upon;

She got iridescent wings in return for her freedom,
Forest dances went down to the circle of meadow;
Elders laugh at generations that haven't learnt a thing:
Where the tale ends and real life starts you'll always find a ring.

КІЛЬЦЕ ФЕЙ

*О, юна душе, стережися вічнозеленого
Зачарована примхами літньої мрії.
Коли на коліна стають і шепочуть: «Вийдеш за мене?»,
Не кивай, інакше фея тебе зачарує.*

З часів казок Андерсена вона прагнула дослідити
Лісистий схил пагорба шотландського фольклору;
Де гриби та маргаритки малюють казкове кільце –
Яка химерна пастка для дівчини, що потрапила в неї.

Всі ворони і хлібні крихти вели до цього кола,
Якби її хтось почув, її б неодмінно зупинили;
Прошепотіла прощання з буденним минулим життям,
Розкинувши руки, щоб прийняти лісистий схил пагорба.

Дзвіночки дзвенять у кожнім дуплі, пальці ніг тонуть у росі,
Кроляча нора стає Ельфійським королівством після того, як вона
провалиться крізь неї,
Сльози радості падають на її бліду нічну сорочку,
Колишнє життя згорає в попелі

Туга за домівкою варта квітів в її розірваних легенях,
Шкіра стала м'яким мохом, дихання пахне травою;
Нарешті здійснилися мрії, які вона плекала з дитинства:
До хороводів на полі приєдналася нова фея.

Та все ж вона часто згадує далекі країни,
Дінь-Дінь стає світлячком у банці.
Вона дряпає нігтями випалену землю .
Життя в Чарівному Королівстві не відповідає розказаним казкам.

Шовковиста сукня розшита отруйним плющем,
Його гілки шиплять, жваво цілуючи її в горло.
Мох перетворився з пов'язки для легенів на нове повітря,
І сморід цієї оранжереї – це все, що вона може вдихнути.

Якщо побачиш казкове кільце, навшпиньки спускайся вниз по кривій;
Не заманой себе в пастку мрії, повір мені на слово.
Тікай поспіхом з грибної галявини, де нерестяться феї,
Залиш мене в клітці в лісі, де я колись пустувала;

Натомість за свободу отримала райдужні крила,
Лісові танці спустилися до кола лугу;
Старші сміються з поколінь, які нічому не навчилися:
Там, де закінчується казка і починається реальне життя, ти завжди знайдеш кільце.

LEMONADE SEASON

*If life's a garden, I'll be a sour lime;
And if it is the year, then summer is long gone.
Our daydreams – that's what made it prime,
And hope grew ripe in fall.*

As fabric becomes loose in the updated wardrobe,
As drinks get colder, life always gets better.
You're entering the summer full of hope,
Cause when it comes, the other months don't matter.

At every dinner you'll order lemonade,
Emphasizing that you are here for summer.
At the first dawn you'll wave lemons in your braid,
Its sourness will dye your hair the sunniest color.

With flip flops in your hand you're eyeing down every shirtless stranger,
Get winter wounds to go barefoot with the seasons changing;
You kept scars glued, today you wear a new swimsuit,
and bruises fade into a tan like time soaks in the fruit.

Embrace the transience of the last June sunset,
Spread your arms to the sky, welcoming the solstice;
And realize – this whole year you were lead
To the relieving moment of all this.

Summer is a symphony, a gentle blissful song,
You've just thawed, but time invokes July.
Like the cricket, it's only three months long,
But joyful chirping offsets hedonic life.

The stand says 'It's the lemonade season',
And suddenly you're ten, thirsty at summer break.
The citrus youth breaks in and paints cheeks crimson,
But you never get tired from the taste of lemonade.

It's refreshing essence resembles melting ice;
Just a few sips – and the soda's gone.
The passing sweetness' considered in the price,
But the aftertaste is something to hold on.

Shiny lemons in your glass are now covered in mold;
Ripening for months they end up on a dusty shelf.
Diamonds glistened on your skin turned out to be just salt;
I see us dreaming about summer we once thought we'd have;

The hope you held for months was worth emphasizing;
Now you're dancing a farewell to the heated promenade.
August fades, drowns in the horizon;
Instead of a letter in the bottle you'll send a lemonade.

СЕЗОН ЛИМОНАДУ

*Якщо життя – це сад, я буду кислим лаймом;
А якщо це рік, то літо давно минуло.
Наші мрії – ось що робило його найкращим,
І надія дозріла восени.*

Як в оновленому гардеробі стає вільною тканина,
Коли напої стають холоднішими, життя завжди стає кращим.
Ти входиш у літо, сповнений надії,
Бо коли воно приходить, інші місяці не мають значення.

Зажною вечерею ти замовлятимеш лимонад,
Підкреслюючи, що ти тут заради літа.
З першим світанком ти будеш заплітати лимони в косу,
І кислінка їх пофарбує твоє волосся в найсонячніший колір.

З в'єтнамками в руці ти дивитимешся на кожного незнайомця
без сорочки,
Зі зміною сезонів, прожени зимові рани босоніж,
Ти заклеювала шрами, а сьогодні вдягаєш новий купальник,
І синці в засмагу зникають, як фрукт вбирає в себе час.

Прийми швидкоплинність останнього червневого заходу сонця,
Простягни руки до неба, вітаючи сонцестояння;
І усвідом – весь цей рік тебе вели
До цього полегшення.

Літо – це симфонія, ніжна блаженна пісня,
Ти щойно відтанув, але час кличе липень.
Як і цвіркун, воно живе лише три місяці,
Але радісне цвірінкання компенсує гедоністичне життя.

На стенді написано: «Сезон лимонаду»,
І раптом тобі десять, і тебе мучить спрага на літніх канікулах.
Цитрусова молодість вривається і розмальовує щоки багрянцем,
Але ти ніколи не втомлюєшся від смаку лимонаду.

Його освіжаюча есенція нагадує кригу, що тане;
Лише кілька ковтків – і газованої води вже немає.

Швидкоплинна солодкість врахована в ціні,
Аде післясмак – це те, за що варто триматися.

Блискучі лимони у тебе в склянці тепер вкриті пліснявою;
Дозріваючи місяцями, вони опиняються на запиленій полиці.
Діаманти, що виблискували на твоїй шкірі, виявилися просто
сіллю;
Я бачу, як ми мріємо про літо, яке колись хотіли;

Надія, яку ти плекала місяцями, була варта підкреслення;
Тепер ти танцюєш прощальний танець на розпеченій
набережній.
Серпень блякне, тане в горизонті;
Замість листа в пляшці ти надішлеш лимонад.

A LITTLE DOT IN THE SKY

*You told me I was an amateur,
Now people die for my signature.
But the curved lines of my autograph
Jump and fall exactly how you laugh.*

Did you know that there's more stars up there, than grains of sand on
Earth?

Do you think they altogether could've changed the world?
Mine is limited to the dirty pane and windowsill,
But somehow the distant star understands how I feel.

Standing on the open balcony, I know I can confess:
Sometimes, instead of doing, I overthink or cry.
Compared to you, oh divine Star, I'm some chaotic mess.
After all, I'm just a girl aiming to reach the sky.

Oh Star, people point out to us only when we fall.
In those moments, I, in fact, feel like I'm too small.
But on an August starfall night, I know you can relate,
And if we are indeed too small, then our power is in faith.

When wishing stars turned out to be satellites,
My frustrative touches aligned in the ellipsis.
I gave all up and started over maybe once or twice,
Thanks to the real ones who said 'I am loving this'.

Wish judges and bystanders to carry their own service,
In hope to relish validation without chasing purpose.
The world is closer to a stage than it is to welkin;
You have to deserve a right to the art you're making.

When you're on a pedestal, it's not them you remember.
But don't hesitate to thank your first ever offender.
They are a passing dot in the azure of stadiums,
But they will be the first in line to soak a bit of radiance

Don't blame the star for being small, invent a telescope.
And keep in mind that some of us want to remain a dot.
Learn how to cherish word and stroke, as much as ball and note –
Every soulful craft is imbued with the creator's hope.

Let go of orbit, hurry up, we have the world to change!
Long live our dreams, but you're so much more than a dreamer.
And if they want us to perform, we'll alter the stage
Let life itself teach us the hardest art of living.

The dusty window now reflects a real wishing star;
It will guide you to success through the strings of your guitar.
You have so much in common with that little dot in sky:
Both of you united worlds within a lullaby.

МАЛЕНЬКА КРАПКА В НЕБІ

*Ти казав мені, що я дилетант,
А тепер люди вмирають за мій підпис.
Але криві лінії мого автографа
Стрибають і падають саме так, як ти смієшся.*

Чи знаєте ви, що там, нагорі, більше зірок, ніж піщинок на
Землі?

Як ви думаєте, чи могли б вони разом змінити світ?

Мій обмежується брудною шибкою та підвіконням,
Але якимось чином далека зірка розуміє, що я відчуваю.

Стоячи на відкритому балконі, я знаю, що можу зізнатися:
Іноді, замість того, щоб працювати, я думаю забагато або плачу.
У порівнянні з тобою, о божественна Зірко, я – хаотичний
безлад.
Зрештою, я всього лише дівчинка, яка прагне досягти неба.

О Зірко, люди звертають на нас увагу лише тоді, коли ми
падаємо.
У такі моменти мені здається, що я надто мала.
Але в серпневий зорепад я знаю, що ти мене розумієш,
і якщо ми справді занадто малі, то наша сила – у вірі.

Коли зірки, про які я мріяла, виявилися супутниками,
Мої розчаровані дотики вирівнялися в еліпсис.
Я все кидала й починала спочатку, можливо, раз чи два,
Дякуючи справжнім людям, які сказали: «Я люблю це».

Бажаю суддям і перехожим нести своє служіння,
В надії насолодитися схваленням, не переслідуючи мету.
Світ ближче до сцени, ніж до неба;
Ти маєш заслужити право на мистецтво, яке твориш.

Коли ти на п'єдесталі, ти згадаєш не про них.
Але не соромтеся подякувати своєму першому кривднику.
Вони – мимохідь у лазурі стадіонів,
Але вони будуть першими в черзі, щоб ввібрати в себе трохи
твого саява.

Не звинувачуйте зірку в тому, що вона маленька, винайдіть
телескоп.
І пам'ятайте, що дехто з нас хоче залишитися крапкою.
Навчіться цінувати слово і штрих так само, як і ноту
Кожен душевний витвір пронизаний надією творця.

Зійди з орбіти, поспішай, нам треба змінювати світ!
Хай живуть наші мрії, але ти набагато більше, ніж мрійник.
І якщо вони хочуть, щоб ми виступали, ми змінимо сцену.
Нехай саме життя навчить нас найважчому мистецтву жити.

У запиленому вікні тепер віддзеркалюється справжня зірка
бажань;
Вона поведе тебе до успіху через струни твоєї гітари.
У тебе так багато спільного з цією маленькою крапкою на небі:
Ви обидва об'єднали світи в колисковій пісні.

Іван Немченко

УРОКИ МИКОЛИ БРАТАНА

З Миколою Івановичем Братаном доля мене звела в студентські роки, у другій половині 1970-х років. Це були заняття з навчальної дисципліни «Лінгвістичний аналіз тексту». Вони проводилися в тому корпусі нашого Херсонського державного педагогічного інституту, котрий знаходився на вулиці Морській. Приміщення було напіваварійним, принаймні коли ми знаходились на лекціях чи практичних заняттях на другому поверсі, то бачили й чули через великі діри в підлозі те, що робиться на першому поверсі. І навпаки, під час занять унизу мали уявлення, що одночасно відбувається угорі над нами. Не раз мені уявлялось, як я провалююсь крізь підлогу й надовго зависаю разом зі стільцем десь посередині між поверхами, майже як Білий чорт, що застряг між небом і землею в однойменному творі Дніпрової Чайки, чи вже з вершин майбутнього як персонаж оповідання нашого сучасника Макса Кідрука «Я полечу!» Степан Ревун. Так чи інакше, але і від студентів, і від наших викладачів вимагалась неабияка сміливість, чи принаймні акробатична вмілість, щоб тижнями і місяцями ходити по підлозі з розкішними дірками, котрі нам іноді здавались космічно чорними. Коли був землетрус, то ми всі виходили геть із будинку, щоб не полетіти разом із тими

дірками в останній свій політ десь до іншої галактики. Тож серед сміливців-викладачів, які не тільки ділили з нами цей напіваварійний простір, а ще й навчали нас корисним речам, був і Микола Іванович Братан, котрий проводив заняття зі згаданого «Лінгвістичного аналізу тексту».

Наші заняття часто минали не за шаблонною схемою, передбаченою планом лекції чи практичного заняття, а переходили в розмови про літературу, про нові імена, що спалахували на письменницькому небокраї. У нас на курсі було кілька поетів-аматорів, зокрема Віктор Андрєєв, Микола Бригар, Олександр Гунько, тож нерідко виникали ліричні діалоги й полілоги. Та й узагалі, оскільки ми були студентами-філологами, то наші викладачі постійно спонукали нас до творчості. Заходить, скажімо, Павло Кіндратович Параскевич до аудиторії на тій же вулиці Морській і замість традиційного заняття з історії літератури пропонує нам написати твір на вільну тему. А ми й раді. Чого тільки там не нафантазуємо та ще й гарну оцінку за те отримаємо. Або Надія Михайлівна Лебедева турбувалася про наші перекладацькі здібності, тож ми залюбки пробували передати українською світ думок і переживань англійських класиків.

Заняття з «Лінгвістичного аналізу тексту» під орудою Миколи Івановича могли нагадувати й уроки з медицини чи

анатомії, оскільки ми намагалися найглибше проникнути в тканину твору, не минаючи поза увагою й найдрібнішої клітинки чи кровоносної судини. Але це свято дуже швидко минуло, й на обрії з'яснило страшнувате слово ЗАЛІК. І яке ж було наше подивування, коли для такого контрольного заходу Микола Іванович запросив нас у свята святих – у приміщення Херсонського обласного осередку СПУ по вулиці Горького, 5 (тепер Театральній, 5). Це вже пізніше спілчани переберуться в будинок по проспекту Ушакова, 16. А в часи наших залікових баталій вони господарювали у згаданому приміщенні, яке багатьом відоме як Відділ природи краєзнавчого музею. Тож нам, студентам, було там і цікаво, і затишно. Та ще ж до того ми як поети-початківці надавали Миколі Братанові не лише як нашому викладачеві, а й як відомому письменникові, публіцисту, критикові, перекладачеві купу своїх зшитків із віршованими чи прозовими або й ще якимись іншими «нетлінками». І як не дивно, Микола Іванович усі ті велемудрі скарби думки людської та серця студентського не тільки поперечитував, а ще й розклав кожному з нас по полицках: це гарно, це не дуже, а це й узагалі нікуди не годиться. Щодо мого поетичного зошита, то він одразу зазначив: надмірне захоплення раннім Павлом Тичиною. Такий вердикт був точним і цілком справедливим, оскільки ще школярем, навчаючись у старших класах, я був просто закоханий у поетові «Соняшні кларнети», знав і їх напам'ять, і ще чимало інших текстів із доктларнетного періоду. Хоча в моїх друзів-перевесників до тичининських творінь була скоріше антипатія, ніж захоплення. А коли вже студентом-практикантом подавав якоесь урок літератури за творчістю Павла Тичини в Херсонській ЗОШ № 15, то вчителька-методистка аж руками сплеснула, поглядаючи то на мою натхненну парсуну, то на портрет молодого поета на дошці. Схожі, каже, як дві краплі води. Звісно, я прислухався до порад Миколи Івановича і намагався звільнитися від впливу Павла Григоровича, але все одно навіть мій дебютний вірш, опублікований у 1982 році на сторінках «Наддніпрянської правди» не обійшовся без барв і музики тичининських соняхів. Публікація мала назву «Твоя краса», була репрезентована й відредагована Аллою Тютюнник: «Соняхова пісня стелиться за

вікнами, / Задзвенить бджолою – погука в поля. / Скільки б не дивились – все ніяк не звикнемо / До краси твоєї, матінко-земля. // Соняхова стежка, де і пил, мов золото, / І співуче диво – жайвір угорі... / Це не відібрати, і не приневолити, / Як не пригасити полум'я зорі».

Пам'ятаючи уроки та демократизм Миколи Братана, ставши членами молодіжного літературного об'єднання під керівництвом Анатолія Кичинського, ми дружно навалою чи ордою часто набігали на спілчанський будинок і кидалися в гущу письменницьких суперечок, обговорень рукописів тощо. «Ну та й язикаті нахаби!» – сказав би про нас хто інший на місці Миколи Івановича, який на своїх по-таврійськи кремезних плечах тримав та ще й не одне десятиліття місцевий осередок літераторів та був модератором таких зустрічей. А він, навпаки, навіть заохочував нашу присутність як молодії та перспективної зміни для старших товаришів. Ми – це й Віктор Андрєєв, і Олена Бондарєва, і Ярослав Голобородько, й Олександр Гунько, і Марина Гурман, і Василь Жураківський, і Василь Загороднюк, і Володимир Нагорняк, і Аз Многогрішний і чимало інших. А небожителі з тодішнього Херсонського Олімпу – так це й Леонід Бондарчук, і Марко Боянжу, й Микола Братан, і Микола Василенко, й Алевтина Дрозд, й Іван Гайдай, і Юрій Голобородько, й Микола Каляка, й Анатолій Кичинський, і Валерій Кулик, і Леонід Куліш, і Василь Мелешенко, й Іван Плахтін, і Володимир та Ізабелла Плоткіни, й Іван Стариков, і Алла Тютюнник, і Лада Федоровська, й Василь Шаройко.. Гадаю, що особливого протиставлення чи протистояння між генераціями не було. Замість зверхнього чи поблажливого ставлення до нас як трохи авантюрних претендентів на осідлання конячки на ймення Пегас, поважне товариство виявляло й увагу, й повагу, й підтримку.

Мої подальші життєві дороги часто перетинались із діяльністю Миколи Братана в різних царинах: по лінії міської та обласної організацій Всеукраїнського Товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка, Конгресу української інтелігенції, Товариства «Україна», Херсонського куреня гумористів і сатириків, літературно-мистецького об'єднання «Малючок-Степовичок», а особливо під час заходів Українського

культурного центру при Херсонському державному університеті. А це назагал безліч різноманітних засідань, маніфестацій, мітингів, конференцій, ювілейних вечорів, «круглих столів», виступів на радіо й телебаченні... І завжди спілкування з Миколою Івановичем привносило якусь родзинку, надихало й окриляло. Оскільки в 1990-2000-х роках я традиційно викладав у виші курс «Літературного краєзнавства», то дуже часто запрошував на заняття місцевих авторів. Адже одна справа, коли біографії письменників та їх доробок розглядаються без участі цих митців, і зовсім інша ситуація, коли студенти бачать перед собою творця аналізованих ними текстів, можуть невимушено поспілкуватися з ним, вияснити для себе якісь моменти, отримати автограф. І Микола Братан, і Анатолій Кичинський, і Валерій Кулик, і Микола Василенко, й Микола Каляка, й інші майстри літературного цеху завжди радо відгукувались на такі запрошення, тож наші заняття перетворювались на справжні свята. Особливо запам'яталися неповторні відкриті засідання нашого Херсонського куреня гумористів і сатириків під орудою отамана Любосола (Любомира Солецького), що проводились у стінах державного університету. Окрасою виступів, які викликали нестримний сміх, були гумористично-сатиричні знахідки Прудивуса (Анатолія Кичинського), Уальдшнепа (Валерія Кулика), Футболістки-Молодички (Валентини Нижегородки), Василька (Миколи Василенка), Марка Тузлука (Леоніда Марченка), Говорунчика (Миколи Каляки), Натошача (Анатолія Марущака), Крихітки (Анатолія Кордюка), Дачника-Тинолома (Василя Загороднюка), Панкрата (Анатолія Крата), Кузі (Олесь Кузьменко), Коляндри (Олега Олексюка) і звісно ж Дружбана (Миколи Братана). Він, здається, дихав гумористичним повітрям, і пародії чи епіграми, або ж численні експромти просто випромінював довкола себе. І ці промінці гріють нас і до сьогодні.

Як багаторічний викладач «Літературного краєзнавства» я опублікував чимало статей про митців Херсонщини на допомогу студентам, зокрема кілька з них присвятив і життю та творчій діяльності Миколи Братана, що розглядались і лекційно, і на практичних заняттях у рамках теми-персоналії. А тут, як кажуть,

є де розпросторитись: і поезія, і проза, і драматургія, і публіцистика, і літературна критика, і переклади. Тож досить об'ємний мій матеріал про письменника було подано в університетському журналі «Друковане слово». Коли Микола Іванович перечитав ту довжелезну статтю, то при зустрічі зі мною аж вигукнув: «Ну, так ще ніхто не писав про мене!» Я так і не зрозумів тоді, чи це означало позитивне враження, чи навпаки – прикромі або й обурення.

Так уже сталося, що саме з подачі Миколи Братана вперше з'явилося словосполучення «письменник Іван Немченко» в одному з матеріалів, уміщених в обласній періодиці. Це відбулося ще за кілька років до того, як я почав публікувати свої перші окремі книжки. Тож це словосполучення не виявилось перебільшенням, спонукало до творчих пошукань у різних жанроформах, до виходу на ширші обрії наукової та літературної діяльності.

Коли Миколи Івановича не стало, це була болюча втрата для багатьох. Парадоксально, але щира скорбота від цього сумного повідомлення охопила як тих, що його шанували та любили, так і тих, що нещадно критикували. Колись, на тлі шістдесятих, Микола Братан написав: «Ні з якою у світі країною / Не зрівняю Шевченківський край. / Захлюпнуло мене Україною, / І як хочеш мене називай!» Назвемо його просто – гідним сином України.

Григорій Сковорода / Grigoriy Skovoroda

**САД БОЖЕСТВЕННИХ ПІСЕНЬ (11-30)/
ALLAAGIMNALARIN BAŞÇAS (11-30)
*Закінчення. Початок у 19 випуску***

11-CI GİMNI

Bunun bitkisinä:

*Dipsiz dipsizi çaarêr, adika: Allaa kanonunda muhleti onun.
Verärdin sän diri suyu. Terbiyä – azat hem dipsizinä senin
dipsizimi benim.*

Okean dipsizini yok nicä kumnan kaplamaa,
Ateşi argın damnaylan hiç yok nasıl suultmaa.
Var nasıl mı kartal kara laamda uçsun?
Sebepä görä, ki gökä buradan uçtu,
Can doyunmacêk hiç sıradan.

Insanda dipsiz o can, ki suylan göklerdän geniş.
Dayma doyuramacan sän ne gözlerini çarpmış.
Bundan kefsizlik, sıkıntı, hem kahırlan keder,
Kıtlık da bundan, damnadan alif taa beter.
Bil: can doyunmacêk hiç sıradan.

Tenin soyu! Cayıllar! Nezmanadan fena olacan?
Göz kapaklarını kaldır! Sän yukarı bak topraktan,

Da neçin istämeersin bilmää – nedir Allaa?
Hem da açıklamêêrsın – onu sıradan görmää?
Dipsizi uçurumu çaarêr.

12-CI GIMNI

Bu tenedän:
«*Mutluydular ruhuylan düşkün*»,
adika «Kiyatçının üüreenmesi hayırlı kutulamakta,
nezaman sa yaptıklarında küçülder,
üürenmeyä üürettirer» (Sirah)
«*Azalttınız hem annayınız...*».

Gitmeycam kasabaya hiç. Kırlarda bän yaşaycam,
Nerdä saat gider oya, günnerini bän sayacam.
Meşelik! Heptän eşil! Anacıysın sän bana!
Sendä şen yaşamaşı, hem sessizliklän da tehna!

Üsek kasabalar da denizdä gücü dürter.
Tokatlar geniş gözäl da, esirliyä getirer.
Meşelik! Heptän eşil! Anacıysın sän bana!
Sendä şen yaşamaşı, hem sessizliklän da tehna!

Denizä istämeerim, gözäl giyim diil lääzım:
Saklanêrlar altında gücenik, dert hem da tılsım.
Meşelik! Heptän eşil! Anacıysın sän bana!
Sendä şen yaşamaşı, hem sessizliklän da tehna!

Daul ardı istämeerim, çok kasaba plenä almaa,
Vatandaşlı sannan hiç istämeerim dar korkutmaa.
Meşelik! Heptän eşil! Anacıysın sän bana!
Sendä şen yaşamaşı, hem sessizliklän da tehna!

Hem eni bilgi istämeerim bilinçtän kaare,
Hristosun fikirlerindän, onun fikiri tatlı sade.
Meşelik! Heptän eşil! Anacıysın sän bana!
Sendä şen yaşamaşı, hem sessizliklän da tehna!

Bän istämeerim bişey suylan ekmektän kaare
Fakirlik bana kardaş – anidän svatu baare.
Meşelik! Heptän eşil! Anacıysın sän bana!
Sendä şen yaşamaşı, hem sessizliklän da tehna!

Düneelik varlıktan raatlıklan azat ayozlu,
Gökün daymalarlan salt yaşamak bu ayozlu.
Meşelik! Heptän eşil! Anacıysın sän bana!
Sendä şen yaşamaşı, hem sessizliklän da tehna!

Eer bu sırada bundan kaare günaa ensemää,
Bän bilmeerim, bu kârdan var nicä olsun taa islää.
Meşelik! Heptän eşil! Anacıysın sän bana!
Sendä şen yaşamaşı, hem sessizliklän da tehna!

Raadım ayol, saa ol! Diveç olacan benim.
Olmaa seninnän hayır: olacam diveç bän senin!
Meşelik! Sän serbestlik! Sendän aariflendim,
Hem özüm sendä, geçinmää sendä özendim.

13-CÜ GIMNI

Bundan:

«Onnarın ortasından çıkınız...
«Gidiniz o küüyä, ani onünüzdä...».
«Ana seni orada duudurdu...».
(türkülerin türküsü)

Hey, eşil kır kırlarınnan!
Kır alaca çiçeklerinnän!
Çayırılar, tepä ak,
Üüklär yuvarlak!

Sular pak sellerinnän!
Boylar gür otlarınnan!
Sizin da saçları – pürçekli daaları!

Cıvırlıga kırlarda da,
Bülbülcääz başçalarda da;
Göktä bir cıvıldêêr,
Dalda obürü çalêr.

Salt sabaa da yıldızınnan
Herbir kuş çalmasınnan
Muzikaylan erimiş hava dolay baarêr.

Hem güneş salt duuarkan,
Koyunnarı da çıkarkan
Çoban çırtmasına titereklän çevirtmä.

Aar fikirleri, yok edin,
Kasabalar zeedeylän.
Bän ekmeklän dilimnän cennettä yaşayacam.

14-CÜ GİMNI

Evelki ukrain türküsü kaçınmak için hem aldatmak için.
Bu kuvedinä:
«*Ko korumumda bän durêrim, ko dolaylamaanda duracam*»
(Avakum).
Enilendi 1782 yılda.

1

Şindi nam o nasıl-nasıl?
Kalabalına bakasın!
Memleket! Ya kim bizimnän,
Gidrada büyük terezi mi,
Lääzım bilmää da.

2

Şindi bastonu topuzlan,
Çıkarêrlar salt sabaaylen,
Ürää onun raatsızlıklan,
Baalı ellär ayaklan
Süzmedän kaçmaa da nasıl?

3

Büün sarfoş azat sıçrêr da,
Boşuna – sabaa kalkêr da.
Su dihaniya, öz erlân,
Getirer amaç o nerey?
Lääzım görâsin.

4

Büük suyun görülerin da,
Aldanıp tatlı sesinnân,
Zavallı şüpelener can,
Uykuya neetlenârkân,
Boyuna hiç çıkmayıp ta.

5

Güüdaylân şafk! Cendemsin!
Zehirli dolay da hepsi!
Çenâ dayma çiinersin,
Hepsi sayısız yudêrsın.
Kurtulmaa da nasıl?

6

Hepsini dipsiz yudêr da,
Hepsilerini iiyer da,
Izrail, havezlerin da,
Maana neetlerinnân,
Hiç doyunmaycan da!

7

Elkeni boşandırasin,
Aklısını kolverâsin,
Denizdâ azgın üzârkân,
Gözlerini kaldırarkan –
Hak yolu bulcan sän.

8

Taa ii çollukta durmaa da,
Laamda kâr saklanmaa da,
Yaşamaa susuzlukta da,
Ses tatlı işitmeyärkän.

9

Kısmetli, Gerakl, olasin,
Sän, Iona, çok göräysin,
Yılannarı yaktırasın,
Havezlerin içindän da,
Kayıya pinmää da.

15-I GİMNI

Büük cumaertesi gününä.

Bu tenedän:

«Hem o dinnendi edinci günü».

«Taa gireceklär benim raatluma».

Hem sandıkta cumártesi kutlêêrsın
Çalışmaktan, kannı terdä kalêrsın.
Hem bir da iş rıcalda yok seninnän,
Kim saabi eder hepsilerinnän.
O minunat nışannarlan!
Hem eni enseyişlärlän!
Davidın oolunnan!

Oolu, ki Lazarlan gelmişti
Dünneelik arıflän taa gökâ pinmişti,
Tenin işi bendä da öldürsäna!
Cumártesi kutulamaa versäna,
Gezmäâ nerdä nışanmıştı,
Eni ver, ki enseyişti,
Davidın oolu!

16-I GİMNI

Bu kuvedinâ:

«Gök Kuşaamı buluda verdiğim»

Bulut tä geçti. Şen gök kuşaa aydınnanêr da.
Gam ayıkırıldı. Dünnää şılêêr da.
An sevinmesi var pak aydınnın pek ziyalârlân,
Eer karannık geçtiydi gamı dünnää lüzgârlân.

Dünnää çekici! Sän okeansın sularlan.
Sän karannıksın hasretlârlân.
O käämil kuşak bana hep aydınadıydı,
Hem guguşuk sansın bana raat haberlediydı.

Hasret, saalıcaklan! İç, saalıcêylan!
Yok halsızlıya! Sandıktan kalktıynan!
David kökeni! Boyusun bana temelinnân,
Kuşak, raatlık, şafk, dirlik da zeytinnân!

17-I GİMNI

Yaşamak denizi,

ani dicaba dalgalanêr hem başka.

Ömürün kahırını görârkân,
Ki Kızıl deniz gibi kaynarkan,
Boraylan beladan, gamdan, –
Bayıldım, korktum ansızdan, –
Gücü kim onda var!

Bahtsız kaçmaamı tezçâ kestiğim,
Buulmama suda faraonnan.
Bän uslu rıhtıma kaçtım,
Barışlan yaşlı baardım,
Ellerimi kaldırêrım.

Hristos! Cendemdä yanmaa kolvermä!
Senin gök kasabada durmaa ver salt.
Hem da çekmesin izinä
Kancık dünnäa, kara dünnäa!
Sadakalıkta dipsizlän!

18-I GİMNİ

*Allaa fodullara karşı durêr,
uslulara hayırlık verer*

Hey, kuşçaaz, sarı yanınnan,
Yuvanı kıvrat canınnan!
Em-eşil otta koysana,
Çimendä onu sarsana.
Atmaca baş üstündä da
Sarkılı, tutmaa isteer,
Hem sizin yaşêêr o kannan.
Tırmıklarını bileer!

Ak aacı üst bayırda da,
Dayma kafayı sallêêr da.
Lüzgerlär azgın eserlär,
Ak aacın eli kırêrlar.
Süütlär alçak baarêrlar,
Sürükleerlär uykuya,
Orda selceezlär akêrlar;
Dibini kolay görmäa.

Hem bana ne aalaşmaa da
Küüdä olmuş anam da?
Patlasın onun salt mózaa,
Kim üüseklener diil sözlän,
Bän sa yaşaycam usluycä,
Ayol vakıdım geçsin,
Bän da yaşaycam kutluycä
Zorluklar salt aylasın.

19-U GİMNI

Bunun bitkisinä:

«Bizdä düüş yok kana hem teneya karşı».

«Sän aslanı hem yılanı çinecän ».

«Alınız . ruhlu kılıcı, ani Allaahın sözü var».

Hey, blastamat sıkıntısı! Bıktırıcı derdi!
Sän kemirersin rubayı, bit kâr, küf demiri.
Ha, hasret! Derttä fenaysın, zeet sansın!
Nerdä olmayım seninnän barabarız biz
Sansın suylan balıklar, bizimnän diz-be-diz.
Ha, hasret! Derttä fenaysın, zeet sansın!

Keskin bıçaa aldıynan, kurtları da kesecän,
Kılıç keresteli olsa, derdi ensemeycän.
Ha, hasret! Derttä fenaysın, zeet sansın!
Mutlu candan sözleri fena kurtları dürter,
Dayma da fikirinä girmää hazırlanêr.
Ha, hasret! Derttä fenaysın, zeet sansın!

Sänsın, Hristos, üüsek kılıçsın ten kılıçlıımızda!
Aalayışımızı işit, afet bu kurtlarda!
Ha, hasret! Derttä fenaysın, zeet sansın!
Hem tatlı ses göklerden bizä haberleycek,
Hem sansın çimçirik hayvannarı uuratçêk.
Dert hasretlän, buradan heptän gitsänä!

20-CI GİMNI

Adlandı Sigor.

Bu küçük, ama üüsek kasabacıkta

Lot kızlarınnan konuşêr.

«Bizim Allahımızın şehirdä, onun ayoz bayırında».

«Akıllı insan gibi, ki evini taş üstündä kurdu».

«Kim Allahın bayırına pinecek?».

Kim pak canınnan-kalbinnän,
Koruntu diil läüzım,

Şlömsuz olsun enseninnän.
Cenk ona kâr tılısim.
Temizlik – onun kâr korunuş
Günääsızlık – almazdan taş,
Kılıçlan çit – kendi Allaa.

Dünnää! Sän beenmeksizsin!
Umut padişahlarda!
Ki amazsız boy, sanêrsın!
Boraylan hepsi tozda.
Temizlik senin o Sigorun,
Günääsızlık – gök aulun!
Ol orada, uyu orda!

Ayoz er bombadan korkmêêr,
Karacılık oklardan,
Minalardan o sakınmêêr,
Yanmamış o dayma saa!
Günääsızlık – almazdan taş,
Temizlik –var ayozlu bir er.
Ol orada, uyu orda!

Duşmannarı severlär,
Orda hayırı verip,
Saalını kaybederlär,
Diil dostlan salt hayırlı.
Nerdä gözäl bu kasaba olur?
Sänsin – zihiri salt sauştur,
Ruh ayozlu evin olur.

21-CI GİMNI

Bitkidä bölä:

*«Sölä bana sän, kimi sevdi canım benim:
nerdä güdersin, nerdä sıcaklıkta dinenmää verersin».*

Neredä kismet yaşêêr? Meşgeldii, söyleyin!
Kırlarda koyun güder? Guguş, haberleyin!
Kismet! Açıksın şafkımız,

Kısmet! Gözälsin rengimiz!
Anaylan evi! Bizä çık, peydalan da!

Neredä yaşêêrsın, baht? Arıflär, söläyin!
Ya, göktä boza içän? Kitapçı, sıralayın!
Kısmet! Açıksın şafkımız,
Kısmet! Gözälsin rengimiz!
Anaylan evi! Bizä çık, peydalan da!

Kitapçılar sustular, hem kuşlar susêrlar,
Nerdä ana demeerlär, hem bizdän saklêêrlar.
Kısmet! Açıksın şafkımız,
Kısmet! Gözälsin rengimiz!
Anaylan evi! Bizä çık, peydalan da!

Hem kısımedi erdä yok, hem yok göklerdä da,
Olmadı köşeciktä, lââzım aaramaa da.
Kısmet! Gözälsin rengimiz!
Anaylan evi! Bizä çık, peydalan da!
Göklän toprak hem da ay, yıldızları – saaylan!

Hepsi limanınız bet, beklämeyin dayma!
Kısmet! Gözälsin rengimiz!
Anaylan evi! Bizä çık, peydalan da!

Hepsi gökü bän geçtim, ba demä, alarım
Hem cendemi, orda onu karşılarım.
Kısmet! Gözälsin rengimiz!
Anaylan evi! Bizä çık, peydalan da!
Bu hatırlı pek hızlı karaca genç kıçatarkan,

Gök-bayırdan taa üüsek; o kır çiçää eşerärkän.
Kısmet! Aydınım açıksın!
Kısmet! Renginim gözälsin!
Anaylan evi! İşiderim hem görerim!

Tatlılık buvazından, guguş gözleri da,
Bütünnä sevgi, Harran, pek pak elleri da.

Kısmet! Aydınım açıksın!
Kısmet! Renginim gözälsin!
Anaylan evi! İşiderim hem görerim!

Sän diidirmä bana, şindi buluşarız,
Dışandaan álma beni,şindi kabledärin.
Kısmet! Aydınım açıksın!
Kısmet! Renginim gözälsin!
Anaylan evi! İşiderim hem görerim!

Ha! Koy göz bakışını; ondan kanatlanêrım,
Bayırlardan taa üüsek, taa üüsek uçêrım.
Kısmet! Aydınım açıksın!
Kısmet! Renginim gözälsin!
Anaylan evi! İşiderim hem görerim!

Oturalım, kardaşım, hem lafedeylim da
Hem diri sözün tatlı, kahırdan paklêêr da.
Kısmet! Aydınım açıksın!
Kısmet! Renginim gözälsin!
Eviysin ana, işiderim hem görerim.

Uyuyêrsın üülen, sürüyü güdersin,
Diil Gergen kırlarında, lungadan gidersin
Kısmet! Aydınım açıksın!
Kısmet! Renginim gözälsin!
Eviysin ana, işiderim hem görerim.

22-CI GIMNI

«Aklında tut sonunu hem günaaya girmä» (Sirah).
«Olêr, ki insana yol ilin görüner, ama onun sonucu –
ölmeyä patıkası» (Pildalar, Prikazkalar).

Sän uzaa döşä bakışının okları
Hem ansana sän son bitkiyi.
Her işlerinin ok tezleyip amacı,
Denecek bitki istediği,

Nesoy şeylerdä evini kurdun?
Eer tašta – evin koruncêk.
Eer kumda senin binan durduysa,
Erdän bora tapkır edecek.

Heptän bıktırıcêk dünnäa namı da,
Insanın güüdesi o – kum
Sev darı yolu cümnä tabeeti da;
Allahım, Davidlan pay olsun,
Lääzım memleketä eer dönmaa,
Neçin dünneeyä sana inmää?
Belalı yolu İerihona
Sän yaşa kasabada, ki ana.

Ama sän açan da bu yola gittiydin
Ko allaa yolu bu kestirtsin,
Çünkü sän bilersin, dipsizä indiyän,
Fenalı fikir olmaz versin.
Ama varsın sän, dayma ruhunda,
Yılların senin hiç azalmaycêk,
Duşmanın ruhu karıştır bizdä!
Da senin boran enseycek!

23-CÜ GIMNI

Bundan:

*Kaçınmakta günnär kayıplanêr... Vakıt kabaat ödän...
Azat olunuz hem annayınız.*

Kıymetli can, aman, ayol,
Kıymadık seni heptän!
Nekadar taa aarlıkılan,
Yalabêêrız hererdä!
Maana geçinmiş vakıdı dönülcek,
Maana derelär dönceklär çöşmeyä,
Maana salt bizdän yaş baalancêk,
Maana dirliimiz saysız bekim, ya.

Ne için durmaa isteeriz
Dünneydä sekizüz yıl?
Onnarı eer kaybederiz
İşlerä ani cayıl?
Bir saat ii yaşamaa taa gözäl prost gündän,
Bir ay gün taa islää utanmaz o bir yıllan,
Taa islää pak bir yıl, kötü onudan,
Taa ii on yıl faydaylan, üzdän kısırlan.

Haylazlıktan atılsana,
Lääzım günü saymaa,
Hem işä sän alınsana,
Gececek izsiz zaman!
Bizim, diil o, ani yanı geçti
Hem diil bizim o, ani gelecek,
Gün büünkü bizim, sabaalen diil,
Hem bilmeeriz ne yıldız avşamkı getircek.

Eer bölä durmaa olamêêr
Sän üüren nasaadı,
Sıydırmaa, brä, becerämeer
Aklınız bu şeytanı.
Bilerim, yaşamaamız dolu yalancılarlan,
Bilerim, ki düneedä insan kayet prost,
Bilerim, nekadar taa çok yaşadın – bunêêrsın,
Bileerim, kim yaşını katlêêr – akıllan diil dost.

24-CÜ GIMNİ

Goraŧiyinin rim peygamberin,
ukrain dilinä çevirilmiş 1765-ci yılda.
O bölä başlanêr:
Otium divos rogat in patenti .

Göklerdän raatımız, hêy! Nerey göklerimizdän
Saklandın? Sän hatırlıysın bare ayırdın heptän

Ardına elkennerinnän döşenerlär gemilär,
Ani bu kanatlarınnan aşırıda bulsunnar.

Ardına hep marş gezerlär, hem bozêrlar kentleri,
Hem yıllarlan bombalêêrlar, hep varêrlar ileri?

Kahırlar, alle, yaşêêrlar gücülä büük evlerdä;
Raat küçük evcääz durêr da, faydalı eer şeylerdä.

Biz hiç diil kanaatlıyız – kahırın sızıntısı!
Hem türlü fikir doluyuz –üfkelerin kaynaası!

Doymaz ruhuyu tutarız! Sızırtmaa canı etâr!
Taraftan ne alarız? Salt insan insan kalar!

Çünkü herersi darsıyca toprakta-suda dolu,
Bu cin hepsindän hızlıyca, hererdä bizi bulur.

Ne Alla vermiş, olcêyz da, hasreti yok edeceyz,
Kurtları douyrmacêyz da. Ecelini bekleyceyz.

Ba, şannı kahramannar da, düşşlerdä enilmiş,
Kim yaşêêr raatlıkta sa, kartlıkta zeetlenmiş.

Hem temel Alla vermişti, ansızdan da kaaybeldi,
Çetelääm – fukaaraylan, şükür, ki akıl verdi.
(lat.) Tanrılardan açık kolaylaştırmasını ister.

25-CI GIMNI KALKIŞ

Boba Gervasiy Yakuboviçin
gitmesinä, ki gider Pereyaslavdan Belgoroda
arhimandrit hem daavacı erinä 1756 yılda.
Bu tenedän: *«Allaa girişini hem çıkışını koruyacêk,
ayaanı kafa karışıkluna vermeycek»*

Braamaa bizi isteersin?
Saa ol, bobamız, gidersin.
Lüzgärlär olsun sıcak da,
Bayırlar olsun alçak da.
Kısmetli yola getirsin yollar!

Olmasın hiç korkular da
Yol uyusunnar tozlar da,
Sesleyän, ii beygirlärlän
Auçta gibi uçarlar
Iz mutlu hem uz, kaydırak pek buz.

Bulutları kayet gidin!
Yaamurlar sade çisedin!
Ocakta üülen düşärkän,
Aylän salt aydınnanarkan
Kısmetli yolu gecä ol dolu!

Bacaklarını önderdiydi
Kim sana toprak verdiydi.
Hem te o, ani üüsekçä,
Korusun gözü örnekçä.
Kısmetli gidiş, hem mutlu giriş.

Tarafım, ol kutluca, –
Ki geler adam koca!
Pis tabeeti atsana,
Bir kutlu onu bilsäna.
Aydınnık çelää, bitirim islää.

26-CI GIMNI

Episkopa Ioann Kozlevičä,
ki Pereyaslav kasabaya
girer episkoplu tahtına, 1753 yılda.

Bu tenedän:

«Ko aıdınnınız aydınnatsın insan önündä,
görsünnär deyni ii şeylerini...»

Musaafir, alatla, alatla,
Dayma şefklerimizi başarla!
Kär uygun muzik duyumu
Kımıldadêr tenin ruhunu,
İi senin da gelişin
Kasabayı üüselttin.

Pek darsıklıysın Pereyaslav!
Üsüzlüündä sän hiç olmaycan af,
Bak Allayın diişiini,
Aydınattı seni gün eni,
Dalgada gemi delirdi,
Enidän oturdu dümenci.

Yol göklerä gösterecek,
Hristoslan gün getirecek.
Ruh mevayı sän görecän
Onda, kâr su aynasında.
Hem Hristozun da ardına
O paklaycêk bulanıktan.

O nasıl işlän, lafinda
Alıştırıcêk günaadan.
Kaç pak tenin ruhu olar,
Gök almıştı nekadâr,
O okadar can şefkleri
Tamannadı, en kudretli.

İi sızıntıysın, ay Hristos,
Güdücüyä ruhu dök öz.
Hem da ona örnek olan,
Onun gibi kötü koolan
İnancıdan herbir oolu,
Yaşamaası olsun da kutlu!

27-CI GIMNI

Belgorod kasabanın episkopa İosaf Mitkeviçä,
ki Harkovda ruh uçilişçesinin başçeyı dolaştı.

Bu tenedän: «Savaof Boji .

*Göklerdän bak, hem gör, hem bu baalara dolaş, hen onu denä
koru....»*

«Ruhunun sa mevası: sevda, sevinç, raatlık» hem başka.

Ay bilimin ray başçası,
Bir gül yapraa renk kırmızı,

Al kendinä ilk halını!
Aydınnattı hoş şılası,
Verdi ruh hatırını.
Şen ol, fidannarın polku,
Cümnä – küçüklärän büügü.

Gücüdümüz Hristozumuz.
Sadakalı, ii, hayırlı da,
Kıymetlerin ay aynası!
Haber verer bizä salt uz,
Salt gözeli vermää hazır da.
Bu ay kaleyä ol konaklı;
Sendän yardımını o bekleer,
Ellän canını sana verer.

Bu ayož başçeyi sula.
O inancı selin akımnan
Apostolun çöşmelerdän.
Zihir da vermesin boş laf,
Hem kuula, ki var yalannan,
Ruh ıarları duuduran,
Padişaanın padişahlı dünnää.
Cendem skipter, hem yok olêr günnaa.

Ayık bakışın denesin!
Uyanık senin görgüylän,
Düşmâz onun da yapraanı;
Diil boş yaprak erleşsin
İkiüzlü uçar, gününnän
Getirecek ruh mevayı.
Raatlıklan dini, fakirlii hem sevdä
Hem öbür dünnää hepsi bölä.

Padişahların padişaa,
Ayožlu halkı isteer da,
Bundan sana ne taa mayıl?
Hristoza deynek ii ada?
Daruyu ilk getirerlär

Çayırda ayozlu güdücü.
Çalışmaya dinçleştircek
Dirliini ayoz ilerleycek.

28-CI GİMNI

Saklı içindän hem Allayı sevän cannarın diveç şennik için.
Bu tenelerdän: «*Canın şennii – insana yaşamak, adamın sa
sevinmeli – uzun günnär*».
«*Nezaman kimsa canını bitircek benim için – o onu urtaracêk*».
«*Nesoy käärlık insan, kim bütün dünneeyi kabledecek, ama
canısını bitirecek?*».

Sän uçaysın göklerä, kâr cannet daalara,
Giyyimi altın giyyäysin,
Padişah kalpaa dakasın;
Açan diil şensin pak, fakırsın hem çıplak.

300 yıl yaşaysın da, yaşayasın dünneedä,
Olacêk mı bu yardımnan,
Eer canın aalêêr içinnän?
Açan diil şensin pak, ölüysün hem çıplak.

Kazanasın dünneeydä, halklara ol padişaa
Olacêk mı bu yardımnan,
Eer canın aalêêr içinnän?
Açan diil şensin pak, düşüksün hem çıplak.

Hem etär da düşünmää, kaç insan ay içindä!
Gök alannarı atsana,
Can laamnara baksana!
Senin canda sözü, onunnan şen özün!

En ii astronom – Allaa, ii economist olar.
Anası – mutlu natura,
Bişey yapmêêr o diil uurlan.
Ne läüzım sana salt kendindä bulcan,

Bak, var nicä, içinä: bulacan dost kendinä,
İkinci öz bulacan da,
Eceldä mutlu olcan da:
Kapanında – şafkı, bataanında – rengi.

Avgustin hak söledi: yok cendem, hiç görmedi.
Mühletin – cendem pustiya,
Hem azatımız – diil ii, ya.
O mühleti, dost, kes, kayıp olsun kafes.

Hey, mühlet! Doymaz cendem! Hepsinä zihirsin kem.
Sän gecä-gündüz esnersin,
Bakışsız heptän yudêrsın;
Öldür onu, kardaş, hem cendemi boşalt.

Boji, Söz, diriysin sen, Olacêk sensiz kim şen?
Tek dirliksin sefalıklan,
Bir cennetsin tatlılıkları!
Fena ruhu öldür, ses saabi olur!

Daruyu Sän verecän, metederiz ırladan.
Meteder bütün dünää da,
Bu kanonnan kurulu da,
Lääzımnık diil zın, dolaş diil lääzım.

29-CU GIMNI

Bunun sonunda: «*Boraya izin et*» hem başka.
«*E kim onnar, ani lüzgerlerä hem suya deer,*
onnar da sesleerlär onu?»

Boradan kayık uçarmış,
Üüsektän aşaa atarmış!
Bana raat diil çokmuş,
Başı da hiç yokmuş.
Bu deniz beni iyärmiş!

Dalgası bayır gibiydi,
Sansın dipsizä attıydı!
Umut azaldıydı,
Can kayıpladıydı,
Hep beklerim – yardım olmêêr!

Hey, diil fukaara köşäysin,
Doluysun hem da islääysin!
Dayma Kızın ooluysun,
Sän – o bir, ani ooluysun
O boyu gibi var nicä.

Gemiimdä sän uyuêrsın,
Kalk! İşit – aalışêrım!
Denizi raatlasana.
Tez yardım etsäna!
Namım pak diriläsın!

Ruhumu da parçalêêrlar,
Yaşamayı yok ederlär.
Petri, gel, dua ederim!
Patimadan beni kurtar da
Havezi can raatla da!

30-CÜ GIMNI

Bu evelki peettän: adika

Şansora geçer güz, ilkyazı geçmiş;
Keçicii keçi vermiş, ilkyaz gelmiş.
Sade yaz çeketmişti, keçicik şap olmuştı,
Büük şap sakallan.
Hey, gamdan atılacez! Hey, vakıt hızlı sürtmüştü!
Canım, tatlı ol!

Sızıntıyı kim karnıda taşêêr,
Yaşamadı o sandıkta yatêr.
Hêy, havez sefalıklan! Hay,canım tatlılıklan!

Açıksın, ömür!
Diil uzunнан gözälsin, iliklän güzelsin,
Can, sansın türkü.

Sadakalı var Allaa, onu sevdim,
Çetin taş olar, sıkıntıyı çektim.
Sürter, hiç ölmeyip da, yaşarkana onunнан
Canım da dübüdüz.
Kimä o izmet etmeer, ko, zavallı, o dertlän
Dolsun, uz üüsüz.

Hoş durmaa istärsän? Çok görmä birerdä.
Birazdan doyarsan, korkma hererdä.
Tabudun da tozlarlan korkunçtan atılsana;
Ölmäklän raat – hoş.
Çıfıt da yaşarmış, urum da sürtärmış
Epikur – Hristos.

Переклав гагаузькою Віталій Бошков

Василь Вельможко

ЧЛЕН ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ МІЧМАН ПИЛИШЕНКО З НЕМИРОВА

На початку 2025 року виповнилося 135 років одному з активних діячів національно-визвольного руху на Одещині та в Правобережній Україні, членові Центральної Ради України, старшому лейтенантові Військово-морського флоту УНР Василю Пилишенку.

Після проголошення незалежності України в 1991 р. це прізвище можна було зустріти хіба-що в довіднику про членів Центральної Ради. Завдяки ретельним дослідженням життєпису члена Центральної Ради та члена Одеської Української Військової Ради (ОУВР) одеськими істориками Тарасом Вінцовським, Анатолієм Мисечком, а також Ігорем Гриценком із Запоріжжя, вдалося дізнатися багато нових фактів із біографії В. В. Пилишенка. Деякі уточнення з точки зору військового моряка зроблені капітаном I рангу ВМС України Олександром Калініченком.

Отже, народився майбутній офіцер українського флоту в селі Мухівці Немирівської волості Брацлавського повіту Подільської губернії найвірогідніше 1 січня, бо названий на честь святого Василя. Тобто, за новим стилем це має бути 13 січня. Виявляється, в родині вже був старший син із таким іменем, тому батько Василь і мати Агафія кликали молодшого Васильком, але в офіційних документах він був Василем. На жаль, залишається не визначеним точний рік народження нашого героя, дослідники наводять роки від 1889 до 1891.

Родина Пилишенків була заможною, про що свідчить навчання Василька в Немирівській чоловічій гімназії. З історії цього закладу дізнаємося, що в той час, коли Василько Пилишенко був гімназистом, восени 1905 р. учні старших класів вимагали звільнити найбільш ненависних учителів, покласти край грубому ставленню до учнів; їх підтримали учениці жіночої гімназії. Щоб зламати опір вихованців, обидва заклади закрили на цілий місяць. Можливо, спротив гімназистів надав впевненості підліткові в тому, що об'єднаними зусиллями можна боронити свої права.

Керівництво піклувальної ради Подільської губернії зняло з посади директорів обох гімназій у Немирові й у 1906 – 1908 роках призначило директором чоловічої гімназії відомого українського педагога Миколу Леонтійовича Лятошинського,

який розпочав свою педагогічну діяльність у 1885 році як викладач історії саме Немирівської чоловічої гімназії. В цій же гімназії навчався син директора Борис, в майбутньому відомий український композитор, диригент і педагог.

На жаль, поки не встановлено, чим займався юнак після закінчення гімназії, але достеменно відомо, що в 1912 році Василь Пилишенко потрапив матросом на Чорноморський флот, а наступного року був зарахований до унтер-офіцерської школи в Кронштадті. Під час навчання взяв участь у закордонному морському поході російської ескадри до США. Ця далека країна справила неабияке враження на Василя.

Після повернення в Кронштадт В. Пилишенко успішно склав іспити і повернувся на Чорне море боцманом панцерника «Синоп». Попереду на нього чекав шестирічний термін надстрокової служби. Посада боцмана була однією з ключових на кораблі, він був «батьком» для всієї команди корабля, окрім офіцерів. Під час Першої світової війни корабель ніс службу поблизу Севастопольської бухти. У листопаді 1916 року «Синоп» став штабним кораблем Дунайської флотилії, що охороняла північно-західне узбережжя Чорного моря з пропискою в порту Одеси.

А через чотири місяці в Російській імперії сталася Лютнева революція, у вирі революційних подій команда «Синопа» обрала свого боцмана головою судового комітету. Він із перших днів Української революції долучився до громадсько-політичної діяльності. Зокрема, під час проведення одного з перших віче української громади Одеси, яке відбулося 1 квітня 1917 р., військовий моряк виступив із промовою, в якій закликав матросів і солдатів українського походження до праці на користь рідної землі. Окрім цього, В. Пилишенко входив до Одеської ради робітничих депутатів та представників армії й флоту. Разом із В. Чехівським був делегатом від Одеси на Всеукраїнському з'їзді УСДРП, який відбувався в Києві 16 – 18 квітня. 19 квітня мічман Пилишенко брав участь у роботі Всеукраїнського національного конгресу. Голова Центральної Ради М. Грушевський окремо виділив прибуття на форум представника Чорноморського флоту «матроса В. Пилишенка» і надав почесне місце у президії форуму. Під час привітального

слова мічман запевнив, що всі українці Чорноморського флоту дали слово активно підтримувати «українські інтереси».

На цьому форумі Василя Пилишенка було обрано до другого складу Центральної Ради. Але в політичних дискусіях під час проведення сесій Центральної Ради він себе не проявив. Тому до складу Центральної Ради, затвердженого 21 (8) серпня, В. Пилишенко не увійшов. Мічман Пилишенко був делегатом одного з двох Всеукраїнських військових з'їздів, що проходили у травні – червні 1917 р., а також делегований на місячні курси політичних наук, організовані в Петрограді з ініціативи російських урядовців. Через це прізвисько мічмана зникає на певний час зі шпальт одеської преси.

Але в листопаді на заклик Центральної Ради приступити до українізації Чорноморського флоту прізвисько Пилишенка знову згадується після його обрання Головою Одеської української морської ради. Одночасно В. Пилишенко також був комісаром Одеського військово-морського порту. Як голова ОУМР брав участь у роботі коаліційного тимчасового об'єднаного органу з координаційними функціями в боротьбі з провокаціями та анархією, що неофіційно називався «комітетом 10-ти». У грудні пробільшовицьким силам удалося відсторонити В. Пилишенка від керівництва морською радою.

На початку січня 1918 року після захоплення влади в Одесі більшовиками Василь Пилишенко опиняється в Херсоні і потрапляє до в'язниці, в якій перебуває до звільнення міста австрійським військом. Вийшовши на волю, він подався до Севастополя, де 29 квітня взяв участь у піднятті українського прапора на щоглі рідного панцерника «Синоп».

За часів правління Гетьмана Скоропадського мічман Пилишенко був призначений інспектором-контролером Хлібного бюро Подільської губернії. Брав активну участь в антигетьманському повстанні і після приходу до влади Директорії став заступником голови Головного інспектора Дієвої армії УНР. У цей важкий час довелося побувати в багатьох місцях уздовж лінії фронту російсько-української війни.

У серпні 1919 р. українське військо розпочало наступ проти денікінців на одеському напрямку, а Василя Пилишенка

призначили комісаром Одеського повіту. Утім, до Одеси українські підрозділи не дійшли, тому він не зміг приступити до виконання своїх обов'язків. Це була остання спроба моряка-чорноморця побувати на Чорному морі. Відступаючи на захід разом із частинами Дієвої армії УНР, В. Пилишенко у листопаді потрапив у полон на станції Деражня (тепер в Хмельницькій області) до білих. Того разу полоненому вдалося врятуватись від розстрілу втечею і він подався на батьківщину в район міста Немирова.

Повернувшись до рідного села, В. Пилишенку довелося брати участь у складних та інколи трагічних подіях. Йому вдалося запобігти єврейському погрому в Немирові, вмовивши за невелику винагороду отамана Волинця не робити цього. Невдовзі на Вінничину прийшли червоні й заарештували колишнього урядовця УНР, але йому знову пощастило. Командиром червоноармійців виявився його односелець і шкільний товариш Омулевич, син місцевого священника. Підрозділ червоних незабаром відправився на Жмеринку, залишивши арештанта напризволяще.

Пересидівши зиму в рідному селі, навесні 1920 р. Василь Пилишенко дізнався, що українська влада повернулась до Вінниці, й він знову потрапив у розпорядження уряду й отримав призначення Представника Українського Уряду при командуванні 6-ї армії Війська Польського. Але невдала польсько-українська кампанія проти армії більшовицької Росії звела нанівець перспективи В. Пилишенка залишитись на землях рідного Поділля. Відтак улітку він вирушив до Станіслава, де певний час виконував визначені для нього з боку уряду УНР «особливі доручення». Але після підписання Ризького мирного договору 18 березня 1921 р. між Польщею та РСФРР урядовець опинився в польському місті Мелець, а наступного року Василь Пилишенко перебрався на Волинь.

Впродовж 1920–1930-х років він мешкав у селі Поромів (тепер Володимирський район Волинської області). В 1924 р. одружився з місцевою учителькою та донькою священника Порфирія Лопуховича Галиною. У подружжя народилося двоє синів – Олесь і Володимир. Василь Васильович відкрив у Поромах споживчу крамницю, заснував «Просвіту» і головував

у ній, налагодив передплату україномовної преси, створив драматичний гурток. Оскільки для вистав не знайшлося відповідного приміщення, то В. Пилишенко побудував будинок на 300 місць. Його активна громадська позиція викликала занепокоєння польської влади, тому напередодні Другої світової війни В. Пилишенка заарештувала поліція, а 6 серпня 1939 р. відправила до Варшави. Під час німецько-радянської війни родина перебувала в польській столиці, а в 1945 р. опинилася в таборі для переміщених осіб в Ашафенбурзі (Німеччина). Старший син Олесь залишився в рідному селі й загинув у Воркутинських таборах.

У червні 1950 року Василь Пилишенко разом із дружиною і молодшим сином Володимиром оселилися в Рочестері (на заході штату Нью-Йорк), ставши активними діячами української діаспори Північної Америки. В. Пилишенко протягом 1960-х років співпрацював із часописом «Свобода», а в 1977 році в «Альманасі Українського Народного Союзу» опубліковано його спогади «Чорноморці в Українській Революції». Також відомо, що старший лейтенант Василь Пилишенко разом із сином співпрацював із пластовим журналом «Юнак», де було опубліковано декілька їхніх дописів, малюнків, віршів, присвячених українському флоту. В 1950-і роки Василю Пилишенку присвоєно військове звання старший лейтенант та нагороджено Воєнним Хрестом УНР. Раніше В. В. Пилишенко нагороджений відзнакою «Залізний хрест» за участь у Першому Зимовому поході, а в 1960-і роки – Хрестом Симона Петлюри.

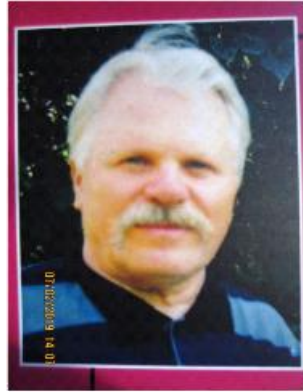
16 липня 1989 року, на 99 році свого життя старший лейтенант флоту УНР Василь Пилишенко помер. Він був похований на українському православному цвинтарі Андрія Первозванного в Саут Баунд Брук.

Син Володимир закінчив Рочестерський технологічний інститут і став архітектором. Його художні роботи виставлялись у багатьох галереях США, а також за межами країни. Після відновлення Незалежності України Володимир декілька разів побував на Батьківщині, останній раз у 2019 році, подарувавши всю приватну бібліотеку з 15000 книг та журналів місту Дніпро в бібліотеку української діаспори імені сенатора Джона

Маккейна. Помер 8 лютого 2021 року в Рочестері, похований поруч із батьком.

Знову хочу звернути увагу на проблему вшанування героя визвольних змагань 1917 – 1921 р. р. На жаль, ні в рідному селі Мухівцях, ні в Немирівському ліцеї, де навчався Василь Пилишенко, ні в самому Немирові жодної згадки про славетного земляка немає. На противагу вінничанам, у селі Поромів на Волині добре пам'ятають і шанують як Пилишенка старшого, так і його сина Володимира. Багато зробили одеські історики для відновлення біографій багатьох героїв визвольної боротьби українського народу за незалежність у минулому столітті. Сьогодні, натхненні подвигами героїв визвольних змагань та вояків УПА, воїни Збройних Сил України за підтримки волонтерів чинять героїчний опір московській орді. Наше завдання не тільки підтримувати нашу армію, а й гідно шанувати загиблих вояків.

СЛАВА ГЕРОЯМ!!!

Дмитро ШУПТА

МАНДРІВКА ПО ВОДІ **(Історія втілення одного задуму)**

Кожен твір, стосується це і перекладів, має свою історію, яка інколи може розгортатись протягом життя. Саме така історія стала своєрідною творчою пригодою моєї письменницької практики. Мова про мій переклад вірша Генріха Гейне «Ich stand gelehnet an den Mast...», якому я дав назву «Мандрівка по воді», а коли до мого задуму долучився композитор Петро Лойтра, виник ще й підзаголовок «морський романс».

Історія ж моєї «пригоди» починається у середині 50-их років минулого століття і пов'язана з життям мого батька Романа Дмитровича Шупти, який народився 1895 року, отже, волею-неволею, брав участь у Першій світовій. Батько, найменший син багатодітного земського медика Білоцерківської лікарні, родом із сусідніх Яцин Пирятинського повіту Полтавської губернії, мав неабиякі здібності до навчання. Він також виявляв усілякі таланти: грав на сопілці, співав, малював. Учителем у нього був Петро Миколайович Табурянський, який підтримував дружні стосунки з земським медиком, хто по-вуличному прозивався щепієм, адже в ті часи саме такі фахівці щепили віспу тощо. Він звернув увагу на здібності батька –

таланти, адже проявилися вони ще з дитинства. А на канікулах батько пастушком читав багато книг із власної та вчителевої бібліотек. Ходив батько малюком також до дитячого церковного хору, де москаль-регент, що мав зуба на місцевого попа Верещаку, навчив малолітнього Романа віршів Степана Руданського, і коли малий декламатор прочитав їх посеред церкви у присутності попа й мирян («Раз у суднюю годину піп казання говорив...»), то він, розгнівавшись, і регента, і малого декламатора вигнав.

Продовжив своє навчання мій батько в Пирятинській чоловічій гімназії, де також брав участь у шкільному хорі та в самодіяльному гуртку. Але впочатку Першої світової війни його мобілізували і він потрапив на Мури у Вінницю, де закінчив курси військових топографів і в чині унтер-офіцера прибув на діючий фронт, де під Луцьком, коли царська армія вже відступала, під час польової топографічної розвідки під його конем вибухнув снаряд, і полонений контужений топограф отямився аж у Берлінському концтаборі для українських офіцерів.

Так він двадцятирічним опинився далеко від домівки, від України. Аналогічні концтабори були там і для росіян, французів, англійців... Вже тоді в них німці запорядкували надто жорстокі правила: годували бранців бруквою, сурогатним хлібом з дерев'яними опилками та консервами з личинок, добутих з кінських шлунків. Туалети розташовані аж ген із протилежного боку табору – до них бігати неблизько. Декого, хто не встигав і справляв нужду по дорозі, вартовий міг застрелити на місці «злочину». Лікування для полонених було одне – універсальне: кількаденний голод, тобто, крім води, хворому не передбачалося більше нічого. Французам чи англійцям у ті часи допомагав Червоний Хрест – їхні полонені одержували з дому посилки з харчами, з одягом та взуттям і засобами особистої гігієни та ліки. А українцям таке вишукане обслуговування аж ніяк зовсім не передбачалося. Оклигавши, батько опинився в бригаді, що працювала в паровозному депо – там праця була надто виснажливою, тяжкою. Та, коли він опанував німецьку мову, земляк його прилаштував на берлінському цвинтарі. Отут і став у пригоді природний нахил

до малювання, графіки – вправно і швидко оволодівши шрифтами ще на курсах у Вінниці, полонений підписував надгробки й поновлював вицвілі підписи на них. Батько був вище середнього зросту та з правильними рисами обличчя, білявим, блакитнооким, володів чудовим дискантом, знавотну грамоту, багато українських пісень, особливо з козацького репертуару, чудово грав на низці інших музичних інструментів. В їхній табір жінки не допускалися, а тому батькові доводилося вдаватися до травесті – він вдало виконував ролі дівчат і молодих жінок.

У сценічному репертуарі театру полонених виконувалися п'єси І. Котляревського, Т. Шевченка, В. Винниченка... На перших порах театр полонених працював у закритому режимі, але коли про нього пішов розголос Берліном, а на фронтах справи змінилися, цим театрам у певні дні дозволялося ставити свої п'єси спочатку на сценах відкритих літніх театрів, а згодом і в деяких стаціонарних театрах німецької столиці. Перед кожним показом п'єси оголошувалася її ремарка чи анотація німецькою мовою та виконувався романс. Тоді батько, спочатку під гітару, а потім під бандуру виконував на свій мотив і «Морський романс» Генріха Гейне. Цей твір настільки припав йому до душі, що, звільнившись із полону 1925 року, він «привіз» його на рідну Батьківщину. Залюблений у романс Генріха Гейне, вряди-годи батько його виконував і вдома, звісно, німецькою і на «свій» мотив.

1955 року батькові виповнювалось 60 років. Мені дуже хотілось зробити йому не звичайний, а якийсь важливий, знаковий для його життя подарунок. Я тоді уже віршував, от і замахнувся на переклад його улюбленого твору, тоді ж виник і заголовок WASSERFAHRT – МАНДРІВКА ПО ВОДІ...

Впочатку 1969 року, закінчуючи Кримський медінститут, я перездавав іноземну мову, з якої ще на першому курсі «отримав» свою законну «трійку» (законну, бо не тільки вчився, а й працював на «швидкій»). Без спеціальної підготовки, звісно, мені це робити було ой як нелегко. Тож завкафедрою, розуміючи мої знання, але бажаючи таки «підтягти», задала мені додаткові запитання:

– Як ви ставитеся до німецької мови?

– З любов'ю, – відповів я. – Навіть перекладами займаюся. Здивована завідувачка мала можливість почути моє декламування шедевра Генріха Гейне.

– Що ще ви можете продекламувати з творів німецькою?

– VERMÄCHTNIS. ЗАПОВІТ Тараса Шевченка в перекладі Івана Франка.

Перездача вдалася. Мені пощастило отримати Диплом із відзнакою...

Звичайно, згодом я довідався, що вірш Гейне має свою антологію перекладів українською та іншими мовами. Паперовий текст мого перекладу якось загубився, але оригінал німецькою мовою запам'ятався на все життя. Його я любив декламувати, оживлюючи образ батька, згадуючи нетривіальну допомогу на іспиті. Несподівано цього року, переглядаючи свій архів, я надібав аркуш паперу з дорогим перекладом. Пригадався голос батька, його спів. Так і виникла ідея звернутися до маестро, композитора Петра Лойтри, з яким уже створено не одну пісню, чи не виявить він бажання написати свою музику до цього безсмертного вірша? Петро Леонідович невдовзі відповів згодою.

Петро Лойтра

Сам він так згадує про цю подію свого творчого життя:
«Ідею проєкту створення пісні «Мандрівка по воді» на вірші

відомого німецького поета Генріха Гейне я прийняв із задоволенням. Дмитро Шупта, відомий поет, перекладач, з яким я співпрацюю вже багато років, зробив мелодійний переклад українською мовою.

Давно знаю Дмитра Шупту і його творчість, помітне місце в якій займають переклади поезій відомих зарубіжних поетів.

Український поет уважно ставиться до ритмо-мелодійної основи оригіналу, вміє відчувати і передати його емоційну тональність, що сприяє передачі духовної настанови поезії.

Моєю метою у написанні музики «Мандрівки по воді» було доповнити духовну поетичну сповідь, найсвітліші і благородні людські почуття, відтворені словом, музичною гармонією, а ще замислитися над сенсом людського життя. Чи це мені вдалося, судити слухачеві».

Так і з'явився «Морський романс» WASSERFAHRT.

Від редакції. Далі, у рубриці «З пісенного джерела», подаємо ноти і тексти цього романсу в оригіналі та в перекладі українською.

3 пісенного джерела

WASSERFAHRT

Gedichte von Heinrich Heine

Musik von Petr Loitra

Andante

Ich
stand ge- leh- net an den Mast, Und zäh - lte je- de
We- lle. A- dej, mein schö -nes Va- ter-
land! A- dej, mein schö -nes Va- ter- land! Mein
Schiff, das se- gelt schne- lle! We- he.

WASSERFAHRT

Ich stand gelehnet an den Mast,
Und zählte jede Welle.
Adej, mein schönes Vaterland!
Adej, mein schönes Vaterland!
Mein Schiff, das segelt schnelle!

Ich kam schön Liebchens Haus vorbei,
Die Fensterseiben blinken;
Ich guck mir fast die Augen aus,
Ich guck mir fast die Augen aus,
Doch will mir niemand winken.

Ihr Fränen bleibt mir aus dem Aug,
Daß ich nicht dunkel sehe.
Mein krankes Herze brich mir nicht,
Mein krankes Herze brich mir nicht,
Vor allzugroßem Wehe.

МАНДРІВКА ПО ВОДІ

Вірші Генріха Гейне
переклад з німецької Дмитра Шупги
Музика Петра Лойтгри

Не поспішаючи

Сто-
-яв під мач - то - ю як стій, Лі - пив бур - хли - ві
хви - лі... Про - щай ко - ха - ний кра - ю
мій, Про - щай ко - ха - ний кра - ю мій, Мо -
- ї про - сто - ри ми - лі! / - лі.

МАНДРІВКА ПО ВОДІ

Стояв під мачтою як стій,
Лічив бурхливі хвилі...
Прощай коханий краю мій,
Прощай коханий краю мій,
Мої простори милі!

Я дім коханої минув,
Але мені рукою
З вікна ніхто і не махнув,
З вікна ніхто і не махнув,
Не попрощавсь зі мною.

Рокочуть в розпачі вали,
А я лечу все далі.
Зболіле серце, не боли,
Зболіле серце, не боли,
Не додавай печалі.

Переклад з німецької Дмитра Шупти

Альона Мовчан

ХЕРСОН І МИКОЛАЇВ У КУЛЬТУРНОМУ ДІАЛОЗІ

Мистецька делегація з Херсона долучилася до культурного заходу «Херсон – Миколаїв: міста на хвилі», який відбувся у п'ятницю, 4 липня 2025 року, в Миколаєві. Цей міжрегіональний мистецький діалог було організовано з ініціативи Херсонської обласної дитячої бібліотеки імені Дніпрові Чайки та Миколаївської обласної універсальної наукової бібліотеки за підтримки Департаменту реалізації гуманітарної політики Херсонської обласної державної адміністрації. Подія об'єднала митців, бібліотекарів, поціновувачів творчості та небайдужу аудиторію з обох областей, які упродовж останніх років пережили чимало випробувань, та попри все тримають руку на пульсі культури, створюючи нові сенси.

У межах заходу відбулася низка творчих виступів, обговорень та презентацій. Херсон на події представили автори Валерій Кулик, Юлія Чернієнко, Ігор Івершень, Наталка Савицька, Андрій Проценко та Альона Мовчан. Усі вони – учасники сучасного мистецького життя регіону, кожен зі своїм унікальним голосом і баченням.

Поети й прозаїки ділилися власними творами, що народилися в умовах війни, окупації, втрат і водночас – великої

внутрішньої сили. Їхня участь не обмежилася лише читанням – вони долучилися до змістовних дискусій, під час яких говорили про те, як слово може бути ліками, як формуються нові наративи Півдня України, а також про роль культури нині й у поствоєнному відновленні. Юлія Чернієнко, крім всього, стала співведучою заходу від Херсона.

Музична частина програми була не менш проникливою. Борис Гойна та Наталка Савицька виконали авторські композиції на електропіано – ліричні, глибокі, емоційно відкриті. А засновник легендарного херсонського рок-гурту «Криголам» Володимир Демченко вийшов на сцену з гітарою та виконав пісні, сповнені духу опору й патріотизму. Володимир також долучався до тематичної дискусії щодо планів та перспектив майбутнього. Окремою яскравою сторінкою заходу стала виставка вишитих віршів від херсонської майстрині Ірини Бабенко. Це була не просто експозиція, а симбіоз літератури й візуального мистецтва. Вірші, вишиті вручну, фактично оживали на тканині.

Захід «Херсон – Миколаїв: міста на хвилі» став важливим прикладом культурної солідарності та взаємопідтримки між двома містами, які стоять поруч у спільних спротиві та вірі у майбутнє.

Говорить Валерій Кулик

Виступає Ігор Івершень

Микола Дупляк

**З ПРИВОДУ ПУБЛІКАЦІЇ АНТОЛОГІЇ
ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА ПРЯШІВЩИНИ
(Тарас Шмігер і Олександра Літвіняк
Українське перекладознавство Пряшівщини.
Антологія. Львів, 2024. 527 с.)**

Названа вище публікація про життя і творчість українських письменників Пряшівщини є дуже відрадним явищем на книжковому ринку 2024 року. Вона вийшла завдяки НТШ у серії національна пам'ять у перекладознавстві. Меценат видання – родина Лозинських.

Публікації про Пряшівщину в Україні – рідкість, тож рецензована книжка повинна викликати особливе зацікавлення українського читача, який має змогу довідатися про життя і творчість багатьох наших кровних братів у Словаччині. Українські читачі на Пряшівщині можуть лише схвалювати цю книжку, бо нарешті Україна по-батьківськи поглянула на своїх земляків у сусідній країні, про яких досі майже мовчала. З цього приводу пряшівчани мали оправданий жаль до України, але свою національну ідентичність, традиції та звичаї, пов'язані з їхнім походженням, зберігали.

Пряшівчани – це українські лемки, які споконвіку живуть на півдні від Карпат. На північ від Карпат (у кордонах Польщі)

розташована Лемківщина. Лемки жили тут до 1947 року. Ще в VII – X століттях предки лемків, що їх дослідники трактували як «білих хорватів» (самі ж мешканці Західних Карпат називали себе «русами» або «русинами»), складали єдину національність із русинами Подніпров'я, вірно служили в княжій дружині й обороняли незалежність Київської Русі. Русини-лемки від княжих часів утрималися в рідних горах по обидвох боках Карпат, зберігали та розвивали свою національну культуру.

З розпадом Київської Русі-України й утратою української державности, Україна попала під чуже панування, що супроводилось жорстоким знущанням чужинців над українським народом, – то московського плондрування, то татаро-монгольського лихоліття, то турецьких руйнувань, то польсько-литовського панування. У таких невідрадних умовах українці не все могли нести поміч своїм співвітчизникам на окраїнах колись великої Київської Держави. З цього приводу прашівський письменник Іван Мацинський м. ін. писав:

*Ми лемки – на захід від Лабірця й Сяна.
Чи чуєш, Вкраїно, наш жалібний гімн?
Ні, що тобі древня лемківська рана?
Безболісність стала законом твоїм.*

*То й далі... й надалі себе продавай,
Шматуй своє тіло на лезах прозорих...
Лиш болю до тебе розрісся розмай
У лемківських грудях і гордих, і хворих!*

(«Пристрітники») (Аннали Світової Федерації Лемків, №2, Каміллус, 1975, с. 153)

Під цю пору лише південна частина етнографічної групи лемків продовжує жити в ненайсприятливіших умовах словацької етнополітики. Не можна не погодитись із автором книжки «Lemkos' Fate And Misfortunes» Ігорем Любчиком, що український етнографічний простір, який не загубили й не забули автохтони-лемки, треба постійно пам'ятати і нагадувати про нього не тільки українцям, але й полякам і словакам.

Найбільш відомий дослідник традиційної народної культури українців Пряшівщини, д-р Микола Мушинка, оцінює сучасні словацько-українські стосунки дуже критично. Він м. ін. пише: *«У словацькому суспільстві підтримується негативне ставлення до України. Воно незрозуміле тому, що на відміну від інших сусідів України, між нашими двома країнами ніколи не було територіальних чи політичних конфліктів. На десять публікацій про Україну, які з'являються у словацьких ЗМІ, – дев'ять негативних...»*.

Зараз після Другої світової війни у Пряшеві виникла Українська народна рада Пряшівщини. Ця політична організація мала своє представництво в парламенті й у всіх державних органах. Національна орієнтація її керівництва була русофільською (москвофільською). У 1952 р. комуністична влада Чехословаччини її скасувала, а на її місце поставила культурно-громадську організацію – Культурний союз українських трудящих – української орієнтації. Компартія, на превелике диво, доручила ліквідувати все російське (не «русинське»), тому замість російських шкіл виникли українські, замість російських часописів – українські; навіть російськомовний Український національний театр у Пряшеві повинен був ставити п'єси українською літературною мовою.

Після Оксамитової революції 1989 року, на Пряшівщині виникли дві нові організації – Союз русинів-українців Чехословаччини (пізніше Словаччини) та Руська оброда. Перша

керується принципом, що етнонім «русини» є давнішою назвою етноніма «українці»; отже, русини й українці є однією національністю. Друга твердить, що русини є «четвертим східнослов'янським народом», не спорідненим із українцями. Політична боротьба між керівниками цих двох організацій довела до офіційного розділення однієї національності на дві – русинів і українців, що лише прискорює процес їх денаціоналізації, тобто словакізації. Не можна не погодитись із укладачами антології, що брак уваги від уряду України до потреб українського автохтонного населення Пряшівщини може спричинитися до того, що пословачення не залишить українській громаді жодного шансу на суспільно-політичне існування, а також утратиться можливість взаємовигідних контактів. Потреба названої вище публікації українських учених назріла вже давно, тож можна лише її привітати і в Україні, і в Словаччині. Вона заповнює давно створений інформаційний простір.

Антологія складається з трьох частин: аналітичних статей, бібліографії (1952-2022 рр., 610 позицій), та самого корпусу статей (32 публікації), що їх написали місцеві українські науковці-пряшівці на різноманітні теми перекладу. Спадщина цього південнолемківського регіону важлива для розуміння й збереження цієї потужної наукової традиції, про яку дуже мало знають поза Пряшівщиною і яку цілком ще не осмислюють як цілісне тягле явище. Головна риса видання – її джерелознавчий характер. Вона підсумовує та узагальнює поступ поглядів на переклад на цій території, де зустрічаються різні мови та діалекти. Пряшівщина стала зоною ідеологічних змагань, коли окремі угорські та словацькі діячі намагаються штучно розмежувати діалект і літературну мову, щоб визнати їх як дві окремі мови – українську та русинську, – а далі впроваджувати розмежування у колись монолітній етнічній спільноті. Автори розглядають український переклад як чинник творення української нації, а це дозволяє стверджувати, що доки там існує наявність перекладознавчих досліджень, доти там існує частинка української нації.

Головна мета публікації цієї антології – спопуляризувати та простежити генезу перекладознавчої думки серед

українознавців Пряшівщини, зрозуміти її джерела та оцінити, як її можна підтримати сучасними важелями впливу заради збереження і – щонайголовніше – розвитку національної самосвідомості серед пряшівських українців. На мою думку, автори досягнули шляхетної мети, що її поставили перед собою, однак на цьому шляху не можна зупинятися, а треба стимулювати далішні наукові дослідження в цій ділянці, щоб дати якнайповнішу картину розвитку творчої думки та праці пряшівських українців, бо в одній публікації ледве чи можна це зробити.

Укладена бібліографія – результат ідентифікації джерел – тотального перегляду словацької українськомовної періодики за 1945-2022 рр., таких як: «Пряшівщина», «Дукля», «Дружно вперед», «Нове життя» та наукових періодичних видань – «Наукові записки» Культурного союзу українських трудящих Словаччини та «Науковий збірник Музею української культури у Свиднику». На жаль, пишуть укладачі, ні Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського в Києві, ні Національна наукова бібліотека ім. В. Стефаника у Львові не мають повних комплектів навіть найголовніших українських видань Пряшівщини.

До речі, цю інформацію бажаю доповнити власним досвідом. У 1970-х роках у Сполучених Штатах Америки я збирав різні публікації з Пряшівщини до Українського лемківського музею, який згодом із дозволу Владики Василя Лостена оформив в Українському музеї і бібліотеці в Стемфорді, Коннектикут. Пряшівські видання поповнили там мою збірку Бібліотеки лемкознавства та УПА, до якої я збирав різномовні публікації.

Пряшівські українськомовні перекладознавчі публікації є частиною української школи перекладознавства, а її своєрідності пов'язані насамперед із мовною парою словацько-український переклад. Автори антології підсумовують, що становленню *«української етнічної ідентичності місцевих науковців суттєво допомогли регіональні краєзнавчі енциклопедичні довідники, опубліковані у Пряшеві за останні 30 років»*. По-моєму, йдеться про весь період від 1952 року. Безперечно, можна сподіватися, що опублікована антологія

дасть поштовх пряхівським науковцям до нових пошуків у контексті всього українського перекладознавства, нав'язання й розвитку контактів між пряхівськими дослідниками й літераторами та визнаними перекладознавчими осередками в Україні.

Укладачі антології дають високу оцінку пряхівським «Науковим запискам» і журналам, особливо літературно-мистецькому журналові «Дукля», який від 1989 року перейняв функції ліквідованих друкованих органів. Дослідники особливо високо оцінили невтомну багаторічну працю головного редактора «Дуклі» Івана Яцканина, який не тільки опікується виданням журналу в далеко нелегких, навіть саботажних умовах, але є автором чималої кількості перекладознавчих рецензій, у яких дискутує питання оцінки якості українсько-словацького перекладу, історико-літературних аспектів перекладу та мовної поетики. Проф. Тарас Шмігер стверджує, що перекладознавчі книги на Пряхівщині є, але *«їх не є стільки, якби хотілося, але вони є та відображають і стан розвитку перекладознавства, і стан національної громади»*.

Період піднесення української літератури на Пряхівщині, що почався у середині ХХ ст., почав згасати після радянської окупації 1969 р. і практично закінчився після Оксамитової революції 1989 р., коли дотації на видання українських книжок у Словаччині радикально обмежили. Після 1993 р. політика Словаччини щодо національних меншин мала виразні дискримінаційні ознаки. Затирання української ідентичності стало досить успішним. Під цю пору на ниві української культури працюють ті ж самі вчені, що й 50 років тому. Українське перекладознавство гуртується довкола Інституту україністики філософського факультету Пряхівського університету, який ставить своїм завданням вишкіл україністів. Саме тому проф Т. Шмігер висловлює надії на подальший розвиток українського перекладознавства на Пряхівщині.

На думку дослідниці доцентки Олександри Літвіняк, найчастіше в пряхівських джерелах на тему перекладу дописували Любиця Бабота, Ілля Галайда, Юрій Кундрат, Михайло Мольнар, Михайло Роман, Йосип Шелепець, Ян Юрчо та Іван Яцканин. Вони багато зробили для виявлення й

популяризації української літератури й історії в Словаччині. На думку проф. Тараса Шмігера, «Наукові збірники Музею української культури в Свиднику» та автори-дослідники дотримуються високих наукових стандартів.

Упорядники антології також заслуговують на добре слово і позитивну оцінку, бо в незavidних умовах життя і праці під час жорстокої війни Росії з Україною познайомили українського читача не лише в Україні, але й у цілому світі з фактами, що, як пише Михайло Роман, на сході Словаччини, під Карпатами, споконвіку живе русько-українське населення, яке наперекір сильній мадяризації та словакізації зберегло свою ідентичність, має свою культуру, літературу і своєрідним способом збагачує українську культуру, в тому числі й перекладознавство. Книжку доповнює та збагачує іменний покажчик і список аббревіатур.

На жаль, після своєї появи, оце вагоме наукове дослідження Т. Шмігера та О. Літвіняк стало раритетом, бо вийшло тиражем усього 200 примірників. Ситуацію рятує наявність електронного примірника книжки. Її можна прочитати на сайті academia.edu.

Іван Немченко

ЗІ СКАРБНИЦІ УКРАЇНОМОВНОГО ПИСЬМЕНСТВА ПІДЛЯШШЯ

**(Країна свого слова: Антологія україномовного
письменства Підляшшя / Упорядкування та вступ Юрій
Гаврилюк / Підляський науковий інститут; Союз українців
Підляшшя. Більськ на Підляшші, 2023. 512 с.)**

Юрій Іванович Гаврилюк добре знаний в Україні як письменник (член НСПУ з 2002 року), історик, публіцист, культурний та громадський діяч Підляшшя в Польщі. Запропонована ним антологія є важливим джерелом у справі популяризації знань про український ареал у Підляшші як в історичному, так і в сучасному аспектах. У ній, мов у дзеркалі, відобразилися минувшина й сьогодення культурного буття крайньої північно-західної гілки нашого народу. Видавцем антології є Підляський науковий інститут (заснований у Більську 2017 року), який активно займається дослідженням історії та культури української спільноти Підляшшя, дбає про документування та збереження відомостей про життя українців цього регіону, організацію їх навчально-освітньої та наукової діяльності. Партнером ПНІ щодо появи цього по-своєму унікального видання виступив Союз українців Підляшшя.

Метафорична назва антології – «Країна свого слова» – апелює одразу й до шанувальників рідної мови та літератури, і до істориків, і до мандрівників-географів, що прагнуть віднайти нові землі. А цей фоліант дійсно для багатьох може стати

справжнім відкриттям. І починається ця захоплива подорож «Країною свого слова» з мережива дороговказів: Драма. Поезія. Проза. Мемуаристика. Народне. Анонімне. Публіцистика. Усна історія. Листування. Переклад. Сатира. Жарт. Епіграф із І. Франка «Книги – морська глибина...» (із збірки «Мій Измарагд») додатково припрошує шукати «дивнії перли» за кожним із жанрових напрямків.

Зі вступної статті упорядника Ю. Гаврилюка з такою повітряно легкою й невимушеною назвою «Прогулянка підляськими стежинами письменства» читач може почерпнути інформації, певно, не менше як із якої енциклопедії. Та й ідеться ж бо про по-своєму унікальний край – українське Підляшшя, яке не втратило й за ціле тисячоліття свого національного обличчя попри всі лиховісні вітри історії. Так, нині це територія сучасної Польщі. Але безглуздо було б заперечувати багатовікову присутність тут частини українського світу. Ю. Гаврилюк пояснює: *«Антологія україномовного письменства Підляшшя «Країна свого слова» представляє літературний доробок регіону, який у межах Республіки Польща є крайньою північно-західною частиною території, мешканці якої в повсякденному житті вживають місцеві варіанти української мови. Відповідно до філологічної класифікації, це говірки західнополіського говору, що належать до північного наріччя української мови. Охоплюють вони територію Середнього Побужжя та суміжні частини басейнів Нарви на півночі та Прип'яті на сході (включно з околицею Пинська). У межах Польщі найбільше людей, які повсякденно використовують цей варіант української мови, проживає в частині Підляського воєводства, що прилягає до Бугу та Біловезької пуці, – це східні частини Більського та Сім'ятицького повітів, більша частина Гайнівського повіту (за винятком тмін Біловежа і Наровка) та південний окраєць Білостоцького повіту (православні парафії Риболи, Пухли, Трестянка)»* (с.7).

Автор статті наводить відомості з історії краю, починаючи від Х-XIV століть, коли всі ці терени належали Київській Русі, Галицько-Волинському князівству. Тут доречно згадати карту Східної Європи за «Літописом руським» у перекладі Л. Махновця (1989), де зафіксовані три назви «Україна» на

позначення різних територій, зокрема регіону Берестейщини (теперішня Білорусь). Ю. Гаврилюк наголошує: *«Намагаючись зрозуміти історичні та етнокультурні явища і процеси, які стали ґрунтом для виникнення феномена підляської україномовної літератури, треба дивитися не лише на Північне і Південне Підляшшя, але й на Берестейщину, що перебуває в межах Республіки Білорусь, а отже, трактувати все географічне Середнє Побужжя як одне ціле. На таку цілісність вказує хоч би факт, що аж до 1790-х років, коли встановлення нових державних кордонів розрізало Середнє Побужжя на три згадані вище частини, програмуючи таким способом три різні шляхи дальшого розвитку, майже весь цей простір охоплював Берестейський крилос Володимирсько-Берестейської єпархії з центрами намісництва (деканатів) у Більську, Дорогичині, Мельнику – Підляське воєводство (у межах з 1566–1795 років) та Бересті, Каменці, Пружанах, Кобрині, Дивині, Білій і Володаві – Берестейське воєводство (утворене у 1566 році)»* (с.8).

Відтак вступна стаття є й історичним, і літературознавчим дослідженням культурних процесів на теренах «Країни свого слова». Цілком поділяємо думку автора, що *«всю культурну минушину та сучасність україномовних мешканців регіону треба розглядати на загальноукраїнському тлі. Отже, й місцеву історію письменства слід трактувати як частину багатовікового українського літературного процесу»* (с.8). Оскільки текстова частина видання включає твори тільки митців 1870-х – 2020-х років, то у вступному огляді Ю. Гаврилюк наводить широкую інформацію про діяльність письменників краю від найдавніших часів.

Ось характерні початкові зауваги: *«...Найперші письмові згадки про городи (центри волостей, відтак повітів), які згодом стали організаційним зрубом утвореного у першому двадцятиріччі XVI століття Підляського воєводства (саме його існування закріпило назву Підляшшя як регіональну), доніс до нас найраніший вид оригінальної киеворуської літератури – літописання: Берестя (у формі Берестій) – 1010-і роки; Дорогичин – 1142 рік; Більськ – 1252 рік, Мельник – 1258 рік, Каменець – 1277 рік, Кобринь – 1288 рік. Це натуральний*

наслідок факту, що до першої половини XIV століття терени, які київський анонім *ex post* назвав Руським князівством Підляським, перебували у володінні великого князя київського Володимира (†1015) та його нащадків – головних героїв історіографічного зведення з інципітом «Літописець руський з Богом починаємо». Охоплює воно твори різних авторів другої половини XI – кінця XIII століття, які постали у Києві («Повість временних літ» і «Київський літопис») та Холмі й Володимирі («Галицько-Волинський літопис»). Саме ця остання частина, що охоплює майже ціле XIII ст. та була писана у резиденціях Данила Романовича (†1264), його брата Василька (†1269) та їхніх нащадків, що під своїм володінням мали городи Середнього Побужжя, найбагатша на інформацію про місцеві події» (с.9). Далі автор звертає увагу на використання давньоукраїнської мови в написах на різноманітних пам'ятках старовини в краї, підкреслює підлясько-берестейський родовід відомих діячів церкви, освіти, науки (Ісає Копинський, Іпатій Потій, Афанасій Филипович тощо). Особливо акцентується на письменницьких здобутках XIX-початку XXI ст.

Як наголошує Ю. Гаврилюк: «Антологія «Країна свого слова» має на меті не лише представити дотеперішню творчість та привернути до неї увагу філологів і літературознавців, чи – загалом – широкої громадськості. Презентація досягнень різних поколінь підляшан має передусім сприяти подоланню нав'язаних ззовні упереджень і стереотипів, які приміщують духовну та інтелектуальну цінність українських говірок Підляшшя, і таким чином заохотити талановиті творчі особистості приєднуватися до праці для розвитку літератури рідною мовою – по-своєму» (с.51).

У статті добрим словом згадано письменника й науковця з Холмщини Тадея Карабовича, який популяризує творчість авторів із Підляшшя в своєму щорічнику «Український літературний провулок», що виходить від 2001 року, а також був ініціатором видання та упорядником збірок південнопідляських поетів Василя Альбічука, Марії Сарнацької та Степана Сидорука.

До антології увійшли твори Олени Алексіюк, Василя Альбічука, Романа Багровського, Юрія Басни, Василя Білокозовича, Миколи Блащука, Яна Близнюка, Ірини Боровік, Ніни Буйновської, Василя Перогонка, Васька Ткача, Валентини Ващук, Володимира Зорюка, Романа Ворончука, Миколи Врублевського, Андрія Гаврилюка, Олександра Гаврилюка, Олександри Гаврилюк, Юрія Гаврилюка, Якіма Гаврилюка, Гандзі Васільової Старшої, Ніни Григоруку, Д. О., Агнешки Данилюк, Миколи Дацюка, Василя Дмитріюка, Е. Й., Євгенії Жабінської, Івана Ігнатюка, Миколи Ігнатюка, Юрія Ігнатюка, Йосипа Карпюка, Богдана Карчевського, Івана Киризиюка, Петра Киризиюка, Юстини Королько, Яреми Корча, Христини Костевич, Анатолія Кравчука, Людмили Красковської, Славомира Кулика, Петра Куприя, С. Лиса, Зої Майстрович, Степана Маківки, Максима Запорожця, Євгенії Мартинюк, Юрія Микольського, Олександра Назарука, Івана Оверчука, Петра Олексіюва, Тимоша Олесіюка, Ольги Онацік, Миколи Панфілюка, Миколи Патеюка, Василя Петручука, Павла Пителя, Ольги Підляшанки, Юрія Плеви, Василя Поскробка, Миколи Роценка, Володимира Савчука, Славомира Савчука, Леокадії Саєвич, Марії Сарнацької, Софії Сачко, Степана Сидорука, Володимира Сосни, Івана Токаюка, Юрія Трачука, Івана Троця, Костянтина Харламповича, Марка Хмелевського, Павла Шепелюка, Олександра Якончука, Миколи Яновського, Миколи Янчука. Також у ній репрезентовані анонімна і народна творчість. Антологія містить біографічну та бібліографічну інформацію, вибрану літературну бібліографію. Завершують видання анотації польською («Kraina swojego słowa») та англійською («The Land of Our Native Tongue»), які, певно ж, викличуть інтерес до цього фоліанта з боку інонаціональних шанувальників поетичного слова.

Серед співавторів антології виділимо насамперед добірки творів письменницького подружжя Юрія Гаврилюка та Євгенії Жабінської, що скромно заховалися поміж літературними наробками інших митців, котрих вони одержимо пропагують уже чимало десятиліть. Їх поезії шановний читач може зустріти й у цьому випуску «Вісника» в рубриці «Наші гості».

Поет Петро Купрись (1933–2002) репрезентований в антології добіркою віршів, написаних у дусі українського класичного романтизму в особі раннього Т. Шевченка, М. Костомарова, А. Метлинського та ін. Про це свідчить символіка поезій (образи бандуриста, козака, могили, рідної мови, чужини). Наприклад, уже в першому з віршів цього автора читаємо: «Гей, співаче України, / Підведись з могили, / Пригадай про батьківщину, / Нашу неньку милу» («Бандуристе!», с.219). Образний світ Шевченкової поезії-декларації «Думи мої, думи мої...» озивається в творі П. Куприся «Вірші мої...»: «Вірші мої, думи мої, / Чудні, дивні діти! / Знов не знаю, не вгадаю, / Де з вами подітись...» (с.221). Наскрізний мотив добірки означений в опозиції Україна й чужина («Знов зі сходу...», «Ой, степи...», «Там далеко...», «Україно...», «Вірш колись...», «Довго плакав...»).

З доробку письменника і перекладача Максима Запорожця (літературний псевдонім Степана Демчука, 1934–2008) в антології вміщено новели «Історія однієї любові», «Несподівана мовчанка» та «Щедрий вечір – добрий вечір». У першому з названих творів запропоновано щемливу розповідь про нещасливе кохання. Герої твору Микола Климчук та сирітка Маруся самовіддано люблять одне одного і мріють про щасливе подружнє життя. Та на заваді спочатку стала солдатчина – Миколу забрано на службу до польської армії, а тим часом мешканців їх села було депортовано в рамках операції «Вісла». Відтак сліди сирітки Марусі було надовго втрачено. Як не намагався після служби в армії герой віднайти зниклу кохану, але так і не вдалося. Тільки значно пізніше, коли Климчук уже змирився з утратою милої та одружився з іншою й у них народилась дитина, його листовно знайшла Маруся й запросила в гості. Поки Микола доїхав до неї, то кохана вже лежала в домовині, залишивши письмове прохання подбати про їх спільного сина Михайлика. Автор виносить присуд злочинній антиукраїнській політиці в повоєнній Польщі, здійснюваній при сприянні й заохочуванні з Кремля.

С. Лис в оповіданні «Бабини пшоли» розповідає трагікомічну історію купівлі бджіл багатим селянином Вербюком-Вербицьким, що став жертвою підступних дій

досвідченої шахрайки. А в побутовій драмі Олени Алексіюк «Тімошка» передано сумовиту історію життя художника з народної глибинки Тимофія Муська. Розмаїті біографічні й народознавчі нариси запропоновані Ніною Григоруk («З життя взяте! – історії з Курашева»), Василем Дмитріюком («З автобіографії і споминів»), Христиною Костевич («Помойому»), Людмилою Красковською («Мандрівне життя: фрагменти»), Юрієм Микольським («З життєпису»).

Євгенія Мартинюк ділиться своїми віршованими розміркуваннями про сенс життя, про скороминуще й вічне («На розстанях», «На пустих», «Бив такий...», «Я...», «Вертаня»), інтимними перлинками («Муой дорогій...», «Не кажи...»). Ось її мініатюра «У красіє весні», яка приносить аромат Підляшшя та його мовної своєрідності:

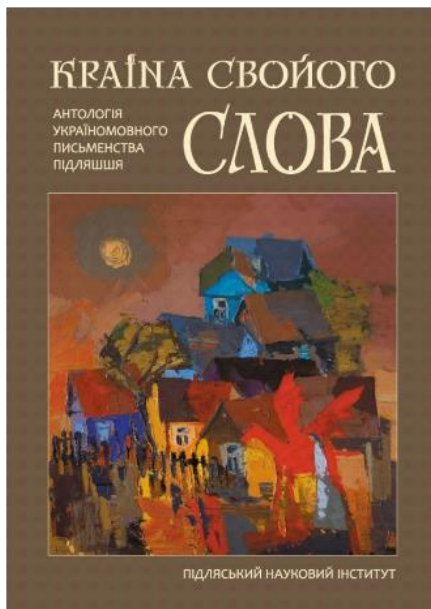
Одчиняєш, мамо,
двери у наш сад,
а вуон тоне в біелі
і в серці твоюом
ще молодость бурліт.
Весна в красіє
і ти в тюльпановум платї,
очи твоїе
спрагло щастя просят...
Тонеш в мельодії навколя,
а з долонюв пельосткі
уверх пливут (с.240).

Або ж звернімо увагу на динамічний портрет персоніфікованої осені в однойменному вірші цієї ж авторки:

Завіровала осень
у магичнум танцьові,
у платьові – казці
побіегла до неба.
Сипнула лісьом
ніби позолотою матульці –
земельці просто в долоні (с.239).

Отже, різні теми, різні жанрові форми, різні авторські темпераменти, а ще художні відкриття чекають на Вас, шановні читачі, в цій антології з такою задушевною назвою «Країна

свогого слова». Окрасою видання стали репродукції картин Василя Альбічука, Данила Громадського, Анатолія Кравчука, Миколи Яновського, графіка Георгія Нарбута, малюнки Івана Коренівського, фотографії орнаментів з рушників, виконаних Гуртком сільських господинь «Глубучка» в Мацкевичях, зображення Великодніх писанок Олександри Гаврилюк тощо.

Микола Дупляк

ДО 80-Ї РІЧНИЦІ ТРАГЕДІЇ ЛЕМКІВЩИНИ
Jarosław Syrnyk, «Łemkowskie rozdroże».
Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego,
Wrocław, 2024. Str. 488.

До 80-ї річниці злочинної військової операції «Вісла» (1947), в Польщі вийшла друком у твердій обкладинці велика монографія польською мовою п. н. «Лемківські роздоріжжя» авторства професора історії, працівника Інституту етнології й антропології Вроцлавського університету та повноважного представника ректора цього ж університету до справ співпраці з Україною. Предметом прискіпливих дослідів автора є польсько-українські відносини в XX столітті та вплив, який мало тогочасне насильство на долю поодиноких людей і суспільства в цілому.

Названа вище публікація – це не перше дослідження автора. На українські теми перед тим він видав такі монографії: «Ludność ukraińska na Dolnym Śląsku» (1945–1989), «Trójkąt bieszczadzki. Tysiąc dni i tysiąc nocy anarchii w powiecie leskim» (1944 – 1947), «Przemoc i chaos. Powiat sanocki i okolice: sierpień 1944 – lipiec 1947». Книжка «Лемківські роздоріжжя» є продовженням проблематики останніх двох монографій. Крім того, об'ємна публікація про Лемківщину – важливе складове

дослідження про українське Закерзоння, бо ж лемки є складовою частиною українського етносу під Польщею. Вона особливо цінна для вихідців із Лемківщини, які пам'ятають рідну землю та розлуку з нею; цінна для їхніх нащадків у Польщі, в Україні й далеко за океаном. З досвіду знаю, що про Лемківщину в Україні в загальному знають мало, або й нічого не знають. Саме тому нашим читачам варто познайомитись із цією цікавою публікацією про втрачену рідну лемківську землю; про втрачене для України плем'я лемків.

Автор цього огляду народився на Лемківщині, добре пам'ятає brutальну депортацію на польське заслання – на польські понімецькі землі над Балтійським морем і життя на засланні. Для мене й для усіх мешканців Лемківщини, яких я знав, було самозрозуміло, що лемко – це українець. Автор названої монографії – представник польської школи дослідників (народився вже на засланні), який розглядає питання про те, чи лемки є окремим народом, чи теж етнічною групою, а якщо є народом, то які права вони мають із цього приводу? Йдеться про те, що з очевидною метою послаблення зорганізованої української спільноти, влада не вперше, як на злість, підтримала групу москвофілів і визнала їх окремим «лемківським народом». Цей «народ» підтримує фінансовими дотаціями. Саме тому польські дослідники говорять про лемків як частину українського етносу і про лемків як окремий народ. Проф. Я. Сирник, в основному, наголошує на цьому лемківському роздоріжжі, зосереджується на 1944-1947 роках, описує пізніші спроби їхньої мітологізації на користь визначення ідеологій.

Автор відмічає, що послуговується терміном «лемки» в етнічному, а не національному значенні. Як пише Юліян Тарнович в «Ілюстрованій історії Лемківщини» (Нью-Йорк, 1964), *«Ціла Лемківщина – це та частина галицької землі, якій найбільше судилося відчувати на собі натиск чужих народів та їхніх володарів із заходу та півдня, яку найскоріше відірвали від матірнього пня та піддали владі чужих держав»*.

На своїй землі, що в Карпатах під Польщею, лемки жили від непам'ятних часів менш-більш на захід від ріки Сян аж по Краків. Про їхнє походження написано багато досліджень і спогадів. Безперечно, вони були колись частиною Київської

Руси-України. У новіших часах називали себе українцями, а донедавна русинами, руськими людьми. Назва лемки – чисто українська. Вона пішла від притаманного їм слова «лем», тобто тільки, лише, лишень. Лемки – це прастаре українське расове плем'я, що в своїй говірці донині зберегло багато староукраїнських слів, таких як: гуслі (скрипка), гудак (скрипаль), сипанець (шпихлір) і багато інших. Глибока та тверда віра допомогла їм перетерпіти багато страхіть, пережити панцизняний гніт і всілякі використовування; заохочувала до оборони та боротьби. На думку Юліяна Тарновича, під Польщею в Карпатах перед Другою світовою війною жило понад 250 тисяч лемків.

Під час і після Другої світової війни почалася загибель Лемківщини. Поляки рішили будувати свою нову державу без національних меншин. Українське населення мало виїхати до України, а з України та взагалі з СРСР до Польщі мали повернутися поляки. Спочатку добровільне переселення українців швидко перетворилося в примусове, насильне, бо люди не бажали залишати своєї землі та їхати у сталінські колгоспи в нове рабство. Тих, кого не депортували в 1944-1946 роках на схід, згодом насильно депортували під час військової операції «Вісла» до західної та північної Польщі й поселили на великих просторах як злочинців із метою швидкого винародовлення шляхом колонізації. Разом із Закерзоння на польські понімецькі землі депортували біля 150 тисяч українців, в тому біля 27 тисяч лемків. Точної кількості лемків, депортованих 1947 року, автор не подає. У незavidних умовах життя на засланні під пильним наглядом міліції та державного апарату безпеки, з допомогою терору почалася передбачена колонізація українського населення в Польщі. Треба дивуватися, що досі діють у Польщі зорганізовані осередки українства, в тому числі й поділених лемків.

Проф. Я. Сирник пише, що під цю пору в Польщі живе усього біля 13 тисяч осіб, які вважають себе лемками. Згідно з переписом населення з 2021 року, лемками назвало себе 13607 осіб. Спільним знаменником лемків є почуття зробленої їм кривди та почуття втрати. Польські науковці, в тому й автор цієї публікації, зосереджують свою увагу на тому, що роз'єднує

лемків, а не на тому, що їх об'єднує. Для польської державної адміністрації мета виправдовує засоби, тому вона знаходить такі способи поділу наших людей, що найкраще служать їхнім потребам, бо це швидше доведе до повного знищення української спільноти в Польщі, – до повного етноциду.

Згідно з римським законом діли і пануй, подібну політику поділу наших автохтонів здійснює уряд Словаччини. Там є поділ на українців і русинів, особливо в мовному та політичному аспектах. Своїм винаходом «четвертого східнослов'янського народу» (русинів), до шкідливого заклоту в українській громаді приєднався канадський професор Роберт Магочій, якого згадує й автор монографії.

Дотримуючись теми свого дослідження, проф. Я. Сирник відмічає, що вже під час війни москвофільське населення західної Лемківщини, з огляду на великі воєнні знищення та радянську пропаганду, погоджувалось на переселення до України. Одна громада навіть бажала виїхати зі своїм священником до Росії, аякже. Одначе, населення східної частини Лемківщини не бажало залишати рідної землі, тож польське військо депортувало непокірних насильно. Про те, як саме відбувалось це насильство, автор написав доволі багато і точно.

Бажаю додати, що в Сяніцькому повіті в прикордонних із Чехословаччиною селах Яселко, Рудавка Яслиська (де я народився), Воля Вижня та інших селяни поголовно переходили кордон на словацький бік і там на своїй землі (мій батько був власником землі на словацькому боці кордону й обробляв її з дозволу кожної влади), часто в лісах і нетрях почали влаштовуватись, як хто міг, щоб пережити лихоліття і повернутись до рідного села. Мій батько навіть збудував хату в лісі. Я досі пам'ятаю, як ми, діти, спали на горищі, а сніг наклав перину, бо хата ще не була закінчена. Чехословацька влада до українців, навіть до УПА, ставилась прихильно.

Унаслідок договору між Радянським Союзом, Польщею та Чехословаччиною, одного дня сталася зрада. До нас у лісі і потоки приїхало багато чехословацького війська: «Тут вам не жити. Беріть своє майно, бо поїдете на Судети». Про Судети люди дещо знали. Не робили спротиву. Це ж бо частина Чехії.

Одначе, замість на південь, валку возів і худоби спрямували на північ, до границі з Польщею. Сумніву не було, нас передають полякам, а ті передадуть радянській владі. У Яселку на нас уже чекало польське військо. Про цю подію дослідники майже не згадують.

Дослідження проф. Я. Сирника ґрунтується на різних архівних матеріалах Інституту національної пам'яті та польських і українських матеріалах, опублікованих у різних засобах масової інформації, у спогадах і в літературі про Лемківщину.

На об'ємне дослідження склались чотири розділи. Перший розділ стосується до проблеми етногенези лемків; до процесу політизації лемківської проблеми на переломі ХХ століття; ситуації лемків під час Першої світової війни та в міжвоєнний період. В останньому аспекті автор аналізує політику державної влади супроти лемків, наявність політичних течій у лемківському середовищі та поглиблення незгоди на релігійній ниві, які, по-моєму, ініціювала та підтримувала польська державна адміністрація. Саме цю проблему польські дослідники або лише згадують, або зовсім промовчують.

У другому розділі знаходимо опис загибелі лемківської аркадії. Цей наглий процес набирив швидких обертів і довів до польсько-радянського рішення про виселення українського населення Закерзоння (в тому числі й лемків) до СРСР. Подія свідчить про те, що підписаний 1944 року договір про обмін населенням передбачав вирішення наявної проблеми діяльності українського визвольного підпілля.

Здійснену під час операції «Вісла» депортацію українського населення на польські понімецькі землі автор слушно трактує як інтегральну частину переселенчого процесу, що почався 1944 року. Операцію «Вісла» влада оправдувала діяльністю УПА. У сутичці з УПА загинув ген. Кароль Свєрчевський. Саме його смертю польська пропаганда оправдовувала операцію «Вісла». Йдучи в руслі риторики польських авторів, депортацію українського населення автор переважно називає переселенням. Оця трагедія стала переломною подією в житті лемківської спільноти, що ділить її минуле на дві епохи – перед виселенням і після нього.

На третій розділ монографії склались переселенські пароксизми, в яких творилися повиселенські описи минулого та в яких зростали й виховувалися автори тих описів. Це ж бо був період гніву, розпачу, роздратування та ностальгії за втраченою батьківщиною. Це стосується не лише до лемків, але й до всього українського населення Закерзоння.

У четвертому розділі дослідник аналізує проблеми використання минулого як творива всіляких ідеологій, складової збірної пам'яті та суспільної комунікації. При цьому автор аналізує значення таких понять, як пам'ять і міт; своєрідність лемківської синтези універсальних мітів, у яких основна роль належить інтерпретації минулого.

Перше півстоліття XIX віку автор називає періодом політизації Лемківщини й аналізує історичні події, що довели до цього періоду та вказує на те, як зовнішні політичні ідеї сприймалися на Лемківщині. 1868 року у Львові засновано українське Товариство «Просвіта», а шість років пізніше московфільське Товариство ім. Михайла Качковського. Обидва товариства засновували свої читальні в лемківських селах. На початку 20-х років XX ст. на Лемківщині було біля 50 читалень «Просвіти». Автор аналізує працю названих товариств і вплив цієї праці на формування світогляду лемків. У переддень вибуху Першої світової війни кілька лемківських сіл перейшло на православ'я, а це з черги зміцнило позиції московфілів. Коли 1914 р. до Нового Санча ввійшли російські війська, то мстилися на українцях, а згодом австріяки мстилися на московфілах і запроторювали їх до австрійського концтабору в Талергофі, до якого попало біля 14 тисяч осіб із Галичини й Буковини та біля двох тисяч лемків. Коли ж 1918 р. проголошено постановня Західно-української народної республіки (ЗУНР) в її етнічних кордонах, Лемківщина також мала стати її складовою частиною. Польсько-українська війна, що слідувала, мала великий відгук на Лемківщині. Чимало лемків поповнило ряди Українських січових стрільців (УСС). Східна частина Лемківщини бажала приєднатися до ЗУНР і створила т. зв. Команецьку республіку, а західна, в якій переважало московфільство, воліла перейти під владу Росії або Чехословаччини. Обидва проекти закінчилися невдало, однаке, обидва відкинули можливість приєднатися до

Польщі. Такі події довели до створення чотирьох політичних напрямків на ґрунті ідеологій: української, російської, русинської та комуністичної.

Я. Сирник пише, що лемки підтримали боротьбу Карпатської України за волю та самостійність у 1938-1939 роках. З досвіду знаю, що підтримали. Мій сусід-одноліток був сиротою. Згодом я довідався, що його батько загинув на Закарпатті в боротьбі за волю Карпатської України. Вже тоді польська державна адміністрація розробляла плани асиміляції лемків. З цією метою виокремлено частину Перемиської греко-католицької дієцезії і 1934 р. створено з неї Апостольську адміністрацію Лемківщини. Цій справі автор присвятив більше уваги, а свої висновки підтримав джерельними матеріалами. Йшлося про те, щоб послабити українські впливи в житті населення. З цією метою польська влада спрямовує до лемківських шкіл польських учителів і вводить буквар лемківською говіркою авторства Методія Трохановського. Введення лемківської «мови» не принесло полякам бажаного успіху. Міжвоєнний період позначився поглибленням релігійного розбиття. Чимало православних священників працювало на користь проросійських інституцій і користувалось їхньою підтримкою.

Лемківське роздоріжжя поглибила й Друга світова війна. До польського війська мобілізували біля двох тисяч лемків. На думку автора публікації, найменше 12%, а то й 20% вояків у польській армії були українці, тобто разом 106 – 112 тисяч або й більше. До речі, мого батька Степана також мобілізували, але він повернувся додому пішки зі Стрия.

Восени 1939 року німці створили Генеральне губернаторство з осідком у Кракові. Вони трактували всіх лемків як українську групу. Від 1940 р. у Генеральному губернаторстві почав діяти Український допомоговий комітет (УДК). Для своїх потреб німці створили допоміжні поліційні відділи (українські і польські). Чимало свідомих лемків німецька влада запроторила до концентраційного табору в Авшвіц, інших вивезли на примусові роботи до Німеччини. В ідеологічній площині лемківське село було розбите задовго перед початком Другої світової війни. Важливе значення для

селян мала поведінка та приклад місцевих священників. Їхня політична орієнтація мала вплив на рівень політизації села, – на те, хто був свідомим українцем, а хто москвофілом. Під час війни на Лемківщині діяло польське підпілля, яке вбивало греко-католицьких священників та активних селян; діяли й окремі банди. Відрадно було те, що в Генеральній губернії німці дозволили відкривати школи з українською мовою навчання.

Важливим осередком українського життя у Польщі під час війни була Криниця. Тут м. ін. діяла Українська вчительська семінарія, випускником якої був Михайло Федак «Смирний» – майбутній провідник УПА в західній Лемківщині, а згодом активний діяч Крайової управи Організації оборони Лемківщини (ООЛ) і Об'єднання лемків у Канаді (ОЛК) та співзасновник Світової федерації лемків (СФЛ). До речі, частина семінаристів потім приєдналася до підпільних структур ОУН. Чимало лемків приєдналося до Дивізії «Галичина». Одні йшли добровільно, інших примушували, але й не всіх брали до війська, напр.: у Команчі на 1490 юнаків військова комісія прийняла лише 136. Крім того, частина лемків опинилася у структурах польського підпілля (окрім АК), а частина в підпільній ОУН і в рядах УПА. Діяв також Лемківський комітет протигітлерівського руху спротиву, а деякі лемки приєдналися до комуністичної конспірації. Автор відмічає, що під час окупації німці не робили перешкод у праці римо-католицької, греко-католицької та православної церков; польські костьоли й українські церкви працювали нормально.

Проф. Я. Сирник присвятив багато місця справі винищення лемківської аркадії. Йдеться про події 1944-1947 років. У висліді політичного рішення про обмін населенням, українців Закерзоння *«переселили та розпорошили в більшості на терені Радянського Союзу, а згодом на понімецьких землях Польщі»*. Годиться відзначити, що на початку оце «переселення» до України, а не до Радянського Союзу або до Росії (як часто трапляється у книжці) було добровільне, але швидко перейшло в насильне, тож ідеться про депортацію з допомогою польської міліції, війська та всіх інших структур насильства. Українське населення Закерзоння не хотіло

залишати землі своїх предків – від «переселення» ховалося у лісах. В обороні перед насильством селяни організували самооборону. Про це у книжці не написано. Польські автори воліють цей факт промовчувати. На захист безборонних людей стала одинока УПА. Спираючись на польські архівні документи, автор наводить багато прикладів знущання різних органів влади над лемками, особливо в західній частині Лемківщини. Виселення супроводилось насильством над безборонними людьми, яке здійснювала міліція та військо, члени польського підпілля та звичайні бандити, які хотіли збагатитись українським добром. Чимало людей арештовували за співпрацю з УПА та з інших причин, або просто вбивали. Траплялося, що польське військо здійснювало brutальні пацифікації окремих сіл; палило хати, стріляло в безборонних селян тощо.

Про УПА на Закерзонні появилось багато публікацій польських і українських авторів. У монографії Я. Сирника УПА на Лемківщині відведено також багато місця. Йдеться про структури українського підпілля та діяльність УПА на західних теренах лемківської землі, в яких часто знаходимо знайоме ім'я Михайла Федака «Смирного». Автор наводить приклади боротьби УПА з польським військом, напр. 19 березня 1946 р. відбувся бій відділів УПА з гарнізоном польських пограничників у Яселку. Згадую про те, бо пам'ятаю цей бій. Це ж бо йдеться про моє сусіднє село. У битві загинуло двоє польських вояків, кількох поранено, а 94 поляків наші партизани взяли в полон. Правдою є й те, що УПА палило пусті поукраїнські села, щоб у них не могли жити польські осадники та військо. Автор цих рядків був свідком пожежі в рідній Рудавці Яслиській та в Яселку.

Годиться відзначити, що автор монографії воїнів УПА називає українськими партизанами. Так і годиться. Польська пропаганда називала їх бандитами та всілякими зневажливими словами, а Україну залюбки називала Росією. Польські шовіністи відмовляли українцям права мати свою незалежну державу.

Про те, як ставились до лемків польські ксьондзи, автор цитує слова римо-католицького священнослужителя з Пташкової, який з амвону заявив: «Я тридцять років працював,

щоб русинів вигнати і винищити як будяк з пшениці». До речі, замість слова «українець», на той час поляки воліли вживати зневажливо слово «русин». Польська римо-католицька церква мовчала на всі злочини влади та суспільства супроти українців – громадян Польщі. Вона ж бо стала спадкоємницею поукраїнського церковного майна. Шкода, що дослідник лемківського роздоріжжя окремо не поцікавився цією справою. В українсько-польських взаєминах ця тема досі не знайшла свого дослідника.

Зрештою насильна депортація лемківського населення до України закінчилася пізньої весни 1946 року. Боротьба УПА з відділами польського війська на Лемківщині продовжувалася. Про це автор дослідження цікаво розповідає на сторінках рецензованої книжки. Читачам, яких цікавить ця тема, варто прочитати книжку Я. Сирника.

Тим часом польська державна влада підготовлялась до знищення цієї частини українського населення, якої не вдалося вигнати до УРСР, щоб, мовляв, на Закерзонні не залишилась навіть українська нога. Поштовх до цього дало вбивство генерала Кароля Сверчевського. Державна пропаганда довго переконувала, що саме вбивство стало причиною операції «Вісла», у висліді якої українських автохтонів із Закерзоння силоміць вивезли на повільне знищення на польських понімецьких землях.

Як свідок цього злочину, підтверджую висновки автора дослідження про його причини та здійснення з допомогою терору, арештів і запроторення підозрюваних до концентраційного табору Явожно, в якому ще так недавно німецькі нацисти знущалися над запротореними там людьми, а військові суди часто засуджували українців до смертної кари. Покликуючись на документацію Євгена Місила, автор пише, що від 1947 до 1950 року з Закерзоння депортували дещо понад 140 тисяч усіх громадян. Дуже добре, що автор наводить приклади зі спогадів свідків цього злочину-народовбивства. Вони ж бо багатомовні.

У третьому розділі книжки знаходимо дані про долю лемків на засланні. Хоч українців доцільно розпорошили по великих просторах, проте більшу частину лемків поселили на Долішній

Сілезії. Йдучи в ногу з думкою польських авторів, Я. Сирник говорить про переселення, а не депортацію, якою насправді це «переселення» було. Очевидно, він народився уже на чужині, тож йому не так болить кривда, заподіяна його землякам, яка їм боліла. Крім того, на польській чужині до депортованих в операції «Вісла» ставились як до злочинців. Вони ж бо десятки років були під наглядом органів державної безпеки.

Мої майбутні польські сусіди згодом розказували, що боялися спати у своїх домівках, бо, мовляв, привезуть туди небезпечних ризунів. Так їх лякали українцями польські засоби масової інформації. Я. Сирник наводить думку знаного польського дослідника Казімежа Пудли про те, що найгірше ставились до поселених українців поляки «з-за Буга», тобто з України. На заслання закерзонці опинились без громадянських прав, без рідної школи, церкви, газети, книжки тощо.

Автор м. ін. пише: *«До 1952 року не було навчання української мови, ані тим більше лемківської, до половини 50-х років ХХ ст. не було жодної суспільно-культурної організації»*. Такої думки дослідника не можу промовчати. Я ж бо народився на Лемківщині, українська мова – моя рідна. У лемківських селах люди говорили місцевою лемківською говіркою; в кожному селі дещо інакше, а ті, хто видумав для лемків «лемківську мову», а з тим і «лемківську національність», регочуться зі створеного ними на шкоду Україні лемківського роздоріжжя. Від серйозного дослідника нашої минувшини, я такого не сподівався. Крім того, у 1952 р. були лише спроби ввести навчання рідною мовою, про які ми довідалися кілька років пізніше, а т. зв. пункти навчання української мови почали засновуватись щойно після створення Українського суспільно-культурного товариства (УСКТ) 1956 року.

Ярослав Сирник слушно пише про лемківські пароксизми, бо йдеться про розпуку, роздратованість запроторених на заслання людей; про гостру форму вибуху почуття гніву та розпачу. Варто було бути на першому організаційному з'їзді УСКТ у Варшаві 1956 року. Ніколи не забудуться промови учасників з'їзду, в яких вони висловлювали владі свій жаль і своє нестримне бажання повернутися на рідні землі на

Закерзонні. На жаль, на повороти влада не дозволяла. Та все ж таки, з допомогою різних хитрощів деякі лемки повернулися до рідних сіл і створили там рідні островці. Про них автор розповідає на основі архівних матеріалів.

Свій жаль висловлювали потім засуджені на знищення українці в заснованому 1956 року варшавському тижневику «Наше слово». Щоб зменшити тиск українців на владу, треба було їх поділити. Йшлося про поділ релігійний та політичний. Такий поділ опісля здійснили з допомогою залишків лемківського москвофільства. Органи державної влади шантажували населення, шукали між людьми охочих до співпраці, зокрема й серед українських священнослужителів, наприклад, у селі Бортне православний священник Ян Левяж співпрацював із комуністичною владою, а на Долишній Сілезії організував православні парафії, був інформатором уряду безпеки.

До часу виникнення УСКТ держава вважала лемків частиною української меншини в Польщі. Тих лемківських діячів, що голосно відмовлялися від українства та уневажнення наслідків операції «Вісла», називали сепаратистами. Уряд безпеки вмів створював конфлікти між обидвома середовищами й контролював обидва. Серед діячів, які з ідеологічних причин підтримували лемківський сепаратизм, знайшлися колишні прихильники москвофільства, яких очолював о. Іван Полянський.

Великий вплив на створення 1958 р. окремого Тимчасового суспільно-культурного комітету русинів-лемків мав проросійський і прокомуністичний Лемко-Союз із США, який домагався визнання лемків окремою (від української) національною меншістю. В політиці влади не змінилося ставлення до лемківської проблеми, але змінилася стратегія використання лемківського сепаратизму проти української меншини, особливо в поборюванні «українського націоналізму». 1985 року представник уряду в Лігніці Едвард Прус заявив з цього приводу: «...У нашому інтересі є відірвання лемків і бойків від українців».

1989 року в Польщі створено сепаратистську організацію Товаришення лемків, яку очолив Андрій Копча. Окремо

створено проукраїнське Об'єднання лемків, а 1992 р. т. зв. Русинське демократичне коло лемків «Господар». 2005 р. Сейм визнав лемків окремою етнічною меншістю. Так поділених людей легше контролювати і легше полонізувати.

Великий вплив на діяльність лемківських організаційних структур мало відновлення незалежності України 1991 року. Воно зміцнило українські позиції в лемківському середовищі і в Польщі, і в Україні, і за океаном. Одначе, активізувалися також окремі шкідливі сили з наміром створення т. зв. карпаторуського народу з польських лемків, словацьких русинів і мешканців українського Закарпаття. Українці сприйняли це як прояв російської ідеологічної диверсії на шкоду національної єдності Українського Народу. Цей рух очолює канадський професор і публіцист Павло Роберт Магочій.

Автор монографії згадує про роль заокеанського Лемко-Союзу у творенні лемківського сепаратизму в Польщі, покликається на його публікації, але чомусь промовчує про працю української лемківської ООЛ, яка від 1936 року діє в Америці; не згадав ні про її публікації (окрім Календарів ООЛ), ні про публікації та працю (СФЛ), яку заснував у Сполучених Штатах 1973 року та нею проводив д-р Іван Гвозда аж до часу зайвої зміни назви на Світову федерацію українських лемківських об'єднань (СФУЛО) 2000 року. Праця СФЛ таки заслуговує на більше уваги дослідника лемківської проблеми. Це, тим більше, що нею цікавились органи польської служби безпеки і, напевно, радянської. Про це багато пише польський дослідник Слабіг, якого автор також згадує у наведеній ним використаній бібліографії. СФЛ виносила проблему знищення Лемківщини на міжнародний форум – ООН.

На четвертий розділ дослідження склалась сфера пам'яті і комунікації: творення міту, ідентичності та політики. Відомо ж бо, що у мешканців чужини з часом затирається пам'ять про їхню Батьківщину. Це відноситься до людей усіх національностей, особливо до другого й третього покоління депортованих українців. Дослідники часто повторювали тезу про наявні прикмети лемківської спільноти. Вони ж бо люди гір – суспільство ізоляціоністське, що неохоче змішується з «чужинцями» з-поза їхнього світу. Йдеться про суспільство

консервативне й працелюбне, хоч бідне: суспільство людей впертих, які зберігають рідні традиції та пам'ять про заподіяну їм кривду. Під цю пору з різних причин можна говорити про дві різні політичні лемківські спільноти. На першу спільноту склалась політична діяльність влади та польського суспільства, яке підтримувала польська римо-католицька церква, а з другого боку, політична діяльність російського фактора, який підтримувало православне духовництво.

Бажаючи повернутися з заслання на рідну землю, частина лемків почала переконувати владу, що вони «лемки польської національності», або прямо «поляки». Їм здавалося, що відреченням від українства здобудуть собі прихильність, а може, й дозвіл влади на поворот додому в рідні гори. Крім того, ідеолог карпаторусинства Роберт П. Магочій заохочує лемків до ширшої спільноти політичної – карпаторусинства. Ті, хто працює над порізненням лемків, залюбки використовує події з сивої давнини щоб затьям лемкам указати на заподіяну їм сусідами кривду. З цього, безперечно, користує державна політика асиміляції та винародовлення. Автор наводить фрагменти збаламучених російською пропагандою лемків зі сторінок «Карпатської Руси», на яких ті (за прикладом радянської та польської пропаганди) звинувачують УПА за заподіяну їм кривду. Цікаво отже, чому автор не поцікавився тим, що про операцію «Вісла» писала газета «Лемківські вісті» та інша українська преса за океаном. Одначе, Я. Сирник відмічає, що «Карпатська Русь» підтримувала політику радянської влади та подавала неправдиві інформації про переселення українців до СРСР, а згодом на понімецькі землі Польщі.

Багатогранна аналіза проблеми лемків і Лемківщини знаходить зрозуміння читача. У своїх висновках Я. Сирник покликується на джерела, знаходить логічну розв'язку обговорюваної теми. На закінчення стверджує, що образ УПА (якому присвячує багато уваги) на Лемківщині й досі залишається образом не зовсім повним. Проблема українського відділу, який спочатку формували німці біля Криниці (1944 року), справа кількості лемків у структурах конспірації та інші справи залишаються досі не зовсім дослідженими, – пише автор.

Незаперечним фактом залишається те, що депортація лемків закінчила понад шістсотлітній період їхнього життя та розвитку їхньої культурної спадщини в горах – на рідній Лемківщині.

Українське плем'я лемків майже перестало існувати. Польща здійснила геноцид, а під цю пору нащадки автохтонних лемків, які продовжують існувати, зберігають правду про минуле своєї Батьківщини в Карпатах і передають любов до своєї втраченої землі своїм нащадкам. Йдеться не лише про лемків, але й про все українське населення Закерзоння, якому зробили кривду та всіляко оправдовують свій злочин і затирають сліди про нього. Саме з цією метою держава замінила майже всі українські назви сіл і містечок на польські, щоб не залишилося сліду про їхнє українське минуле. Шкода, що про цю подію не знаходимо нічого в монографії В. Сирника. Майже повна колонізація українського населення Закерзоння стала спланованим і сподіваним вислідом політики польської влади.

Бажаю закінчити огляд цієї публікації проф. Я. Сирника словами польського автора Казімежа Залейського, який був свідком організаційного з'їзду УСКТ у Варшаві 1956 року і так написав на сторінках публікації «Prawda i Życie»: *«Wypowiedzi wstrząsające. Rozwinęły się języki, wybuchły tłumione żale. Z palacu wychodzę wstrząśnięty. Jeżeli połowa, choćby część tego, co mówili, jest prawda – to jak my, Polacy wyglądamy? Skąd u nas tyle szowinizmu, cholernej pogardy dla innych, skąd brutalne polonizowanie?»*.

Рецензовану монографію доповнює індекс псевдонімів і прізвищ, географічний показчик, у якому назву мого рідного села Рудавка Яслиська чомусь змінено на Рудава Яслиська (Rudawa Jaslińska). Безперечно, рецензована книга – вислід копітких досліджень автора монографії та його глибоких знань досліджуваної проблеми.

Іван Немченко

«ПОЕЗІЇ ПРАВДИВА СУТЬ»

Яр Ярина. Душі моєї острови. Поезія і проза, лірика і гумор... Корсунь-Шевченківський: ФОП Майдаченко І. С., 2025. 212 с.

Письменниця з Черкащини Людмила Федорівна Темна, відома під літературним псевдонімом Ярина Яр, прийшла до читача з новою книжкою. Із метафоричною назвою «Душі моєї острови» та з досить довгеньким контрастним підзаголовком «Поезія і проза, лірика і гумор для дорослих і дітей, для співвітчизників і не тільки». Це далеко не перша її зустріч із широкою аудиторією шанувальників красного письменства. За плечима авторки вже цілий ряд видань: «Між Бердою і Росією: лірика, гумор» (2012), «Люблю життя» (2017), «Майбутнє землі» (2020), «Дитинство моє веселкове: вірші для дітей» (2023), участь у літературно-мистецьких альманахах і антологіях «Барви життя», «Барви Корсуня», «Барвисте дитинство», «Барвінковий цвіт», «Росич» тощо. Відтак нова збірка творів письменниці певною мірою підсумовує попередній період діяльності, увібрала тексти багатьох апробованих жанрових форм та адресована різним читацьким категоріям. У жовтні 2025 року відбулася успішна презентація збірки в Публічній бібліотеці в Корсуні-Шевченківському.

Відкривається книжка письменниці передмовою «Із джерела людяності та патріотизму» побратима по перу Володимира Метелиці, котрий виступив і в ролі редактора цього

видання. Він відзначає, що твори Ярини Яр *«варті уваги, бо не лише приносять духовну насолоду, вони є джерелом, що надихає душу на високі людські поривання заради утвердження в українській спільноті якостей Вищої Ліги Душі – Добра, Людяності, Гідності, Патріотизму»* (с.3).

Ярина Яр

Володимир Метелиця вдається до такого пафосу, ніби відповідаючи на віршований заспів-декларацію письменниці *«Свої вам вірші віддаю на суд»*, де вона жалкує, що бачиться очима читачів, певно, не на ліричному Олімпі, оскільки *«не входить в «Вищу лігу»* (с.4). Тож її *«простеньку книгу»* можуть і проминути увагою (*«байдуже перегорнуть сторінки», «байдуже погляд книжкою ковзне, / На вмістові її не зупинившись»*). Що ж сама авторка має за визначальне в своєму доробку? *«...Головне, / Що від душі написані ці вірші! / Крізь серденько пройшли думки усі. / Зібрати, мов дарунки, їх зуміла»* (с.4). Це дарунки, народжені натхненням, послані Господом. Це *«душі моєї острови»*, стати відкривачами яких авторка припрошує кожного, хто закоханий у красу рідного слова: *«На суд ваш віддаю свої вірші, / Ту Божу іскру, що мені світила»* (с.4).

Збірка складається з 12 розділів, десять із яких репрезентують поетичні тексти, а два заключних – прозу. Хоча за обсягом віршована частина книжки приблизно така ж, як і прозова. І назви розділів-відкривачів цих частин суголосно

пропонують ключове слово для розуміння і лірики, і новелістики авторки: «Поезії **правдива** суть» та «**Правдиві** оповідки із життя» (виділено нами – І. Н.). Відтак письменниця маніфестує свою налаштованість на реалістичне сприйняття й осягнення світу, хоча й романтичні устремління їй не чужі:

*Як ручка і папір мене чекають,
Думки всі над буденністю злітають,
Здіймаючи мене на ті висоти,
Де забуваю я земні турботи!*
(«Наймиліша насолода», с.10)

У вірші з інверсованою назвою «Врятує творчість світ», що перегукується з думкою Федора Достоевського-романіста («Краса врятує світ»), Ярина Яр розмірковує над сутністю та призначенням поезії: «Подібні Богу – люди, теж творці! / У творчості, людино, проявися! / Та хоч сприймати ти таки навчися / Те, що несуть прекрасного співці» (с.6).

Для письменниці високим зразком служіння митця народів є Шевченкове подвижництво. У вірші «Подаруйте мені «Кобзаря» вона констатує:

*Ти, Тарасе, не просто поет,
Ти – оголений нерв України!
Українцям послала тебе
Всемогутнього Господа сила,
Аби нація наша себе
На тернистих шляхах не згубила (с.6-7).*

Ярина Яр під час виступу в Корсунь-Шевченківському педагогічному коледжі імені Тараса Шевченка

Ярина Яр – творча особистість із чітко означеною громадянською позицією. Таким же є й ліричне слово авторки: *«Я індивідуальний маю план. / Я вірю у свободу, волю, правду. / Якщо ізнов не вийду на Майдан, / То з віршів я збудую барикаду»* (с.64).

Серед поезій збірки Ярини Яр твори громадянського, філософського, релігійного, екологічного, пейзажного, інтимного, сатиричного й гумористичного забарвлення та звучання. Особливо виділяються патріотичні вірші про малу батьківщину авторки – Бердянщину (й ширше – Запоріжжя): *«Моєму Запоріжжю»* та про край, із яким пов'язане її сьогодення – Надросся: *«Корсунський Узвіз», «Вальс «барв'янок»* та ін.

Деякі з віршів збірки звучать як агітки, в дусі часу. Хоч вони поступаються художністю, але є живим відгуком на потреби дня, зверненням до кожної небайдужої людини: *«Синів*

нам треба захистить, бо там бої криваві! / Йдіть сітки війнам плести усі, хто не лукаві! » («Постою за своїх», с.36).

Поетеса успішно виступає в жанрі ліричної мініатюри. Наприклад, катрен актуальної тематики «Плакав сонях»:

*Рай земний – українська земля –
Дика заздрість сусідам неситим!
І в далеких донецьких степах
Плакав сонях над воїном вбитим (с.67).*

Твір вражає. Авторка в кількох рядках передає безмір трагізму війни. І, може, в цьому суворому контексті й доречна свого роду рима без рими земля – степах. Адже де війна, там дисгармонія. Хоча хтось інший у подібній віршувальній ситуації, певно, вжив би повнозвучніший варіант земля – полях.

Або ж афористичний чотиривірш «Дефіцит справедливості» як мікропортрет нашої ідентичності:

*До правди українці мають схильності.
Це в нас живе і буде жити вічно.
Тож дефіцит добра і справедливості,
Мов біль, ми відчуваємо фізично! (с.70)*

Ярина Яр щедро роздаровує віршовані присвяти митцям-сучасникам («Ліні Костенко», «Марії Курінній», «Петру Лойтрі», «Володимирі Метелиці», «У Люди Павлик – ювілей», «Олі Рівній», «Анні Савранській» та ін.), відтінюючи різні грані їх обдарування. Наприклад, незабутній Людмилі Бистровій-Дробот вона якось записала: «Зустріча ювілей поетеса Бистрова – / Фея доброго настрою, влучного слова» (с.82). Водночас Ярина Яр із пістетом і симпатією ставиться до аматорської творчості, до перших спроб малюків висловити свої думки й почуття в поезії:

*Немов малюнки різнокольорові,
Із доброти, краси, тепла, любові –
Дитячі вірші. Бачу їх такими.
Нехай живуть між дітками малими,
Дарують радість, мудрості навчають,
Пізнати юним світ допомагають,
Щоб відрізняли доброго від злого,
Щоб кожен вірш – як відкриття нового!*
(«Дитячі вірші», с.7)

У жанровому просторі книжки «Душі моєї острови» присутні й байка («Мораль не для моли», «Копійка і гривня»), і гумореска та сатира («Розбагатів», «Підлатався», «Розмова з кумою», «Віддячили сини»).

Серед улюблених жанрових форм поетеси можемо назвати пісню. У збірці їй присвячено окремий розділ. Це й патріотичні пісні «Україні», «Корсунському Узвозу», й родинно-побутові співанки «Донечці», «Колискова», «Пісня мамі», й стилізації під фольклор – «Не розгубився», «Пісня про вірність», й реквієми воєнної тематики «Посмутніла земля», «Нехай пам'ятають».

Строфіка поетеси в даному виданні особливим розмаїттям не відзначається. З близько півтори сотні віршів переважна більшість текстів подана астрофічно, частина катренами. Зрідка застосовані строфоїди, шестивірш, восьмивірш.

Щодо метрики, то в основному авторка послуговується силабо-тонікою, де явно домінують ямбічні структури, рідше хореїчні, анапестичні й амфібрахієві та як виняток дактилічні конфігурації. Зустрічаємо також окремі випадки використання народнопісенного вірша (коломийка, коляда, 10-складник, 12-складник, 15-складник тощо). Наприклад, коломийковий вірш (14-складник) репрезентовано в гумористичній співомовці «Драні штани»:

У бабусі внук дорослий. Вчиться на артиста.

І до неї їде в гості з великого міста (с.106).

Книжка містить чимало поезій, виконаних на високому рівні віршової техніки. Але поряд із такими злетами трапляються й спади. Можна було б над окремими творами ще попрацювати та відшліфувати їх, перш ніж пускати у світ. У текстах збірки трапляються подеyakі авторські прорахунки: наприклад, викликаний лише потребою в римі кострубатий вираз «каже дівчинина» в значенні «каже дівчина» (с.101), або надмірне накопичення приголосних, що шкодить евфонічному малюнку вірша: «хм, справа геть проста» (с.9), чи, навпаки, нагромадження голосних (так зване «ікання»), чи акцентологічні невправності. Звісно, в українській мові існує, скажімо, слово «дівчинина». Тільки ж це присвійний прикметник, а не іменник. Але такі поодинокі огріхи чисто технічного плану не впливають на загальне позитивне враження

від ліричної частини видання. Тут згадується думка славетного Майка Йогансена, що він, мовляв, як кожен сильний поет, писав і слабкі, й посередні, й сильні вірші. Тож відштовхнувшись від цієї тези, і ми з Яриною Яр як віршотворці, у яких трапляються всі три категорії поезій, можемо себе упевнено вважати сильними в цій царині. Жарти жартами, але авторка «Душі моєї островів» уже зайняла своє почесне місце на ліричному Олімпі Черкащини та України.

Проза в збірці Ярини Яр представлена в рамках розділів «Правдиві оповідки із життя» та «Бабусям, дідусям і онукам» жанрами спогаду, нарису, оповідання, новели, казки тощо. Це й екскурси до реалій радянської епохи («Пуд борщу») та часів Майдану («Мені болить», «Відчула фізично»), й заробітчанські історії на теренах Європи («Поїздка до Польщі», «Полякам дивно», «Помстилися», «Щаслива поїздка»), родинні драми («Синьоокий син», «Характер», «Онукова печаль», «Дитинство однієї дівчинки»), арештантські долі («Необачні слова»), екстремальні ситуації («Урок на все життя»), побутові замальовки («Жіночі розмови», «Закопав настрій»). Це щемливі розповіді з власного життєвого досвіду й пропущені через письменницьке серце чужі болі та радощі. Часто вже самі заголовки творів натякають на драматизм чи рокованість зображуваних у малій прозі Ярини Яр подій («Прикрый випадок на щастя», «Зустрічі не бувають випадковими»). Проглядається інтерес письменниці до сугестивних можливостей жанру повчальної новели («Бозя бачить все», «Посестри»).

Як і в поезії, у новелістиці Ярини Яр знаходять відгук мотиви малої батьківщини авторки («Море», «Я так давно не бачила маму...», «Щасливі спогади»), одвічного конфлікту між добром і злом («Переможений», «Добро і зло»), дитинства й дитячої безпосередності («Велика лампочка», «Маленький приборкувач», «Що? Завтра до школи знов?!»). Нерідко в твори вплітаються анімалістичні образи, через ставлення до тваринного світу й природи загалом висвічуються характери персонажів («Воли», «Їжачки», «Пусик»).

Для прози письменниці, оскільки вона часто має мемуарний відтінок, характерний документалізм, точність описів, часом фіксація дат, а водночас їй притаманний помітний ліричний

струмінь. Як-от у творі «Море»: *«Люблю я степ. Милуюся полями, де зростають врожаї. Захоплююсь лісом – там так затишно й хороше в тіні дерев. Там знайшли собі і дім, і прихисток, і поживу для життя мешканці лісів, цього зеленого царства, такого милого моєму серцю. Але, мабуть, найбільше мене зачаровує море – ця прадавня незмірна чаша води на землі. Море міняє свої відтінки залежно від того, як піднімається над ним сонце, як заграє з ним вітер. Море для мене – це щось живе, сильне, безмірне, таємниче, нерозгадане!»* (с.179).

Ознайомившись із черговою книжкою письменниці Ярини Яр «Душі моєї острови», яку дійсно *«читаєш і читати хочеться»*, як точно підмітив Володимир Метелиця, сповнюєшся світла й оптимізму, віри в перемогу ідеалів добра та справедливості.

Щиро побажаємо високошановній авторці нових книжок, нових літературних здобутків.

«Душі моєї острови» Ярини Яр чекають на свого читача

Наші автори

Бахтіарова Тетяна Василівна – кандидатка філологічних наук, доцентка, учителька-методистка Херсонського ліцею № 57 Херсонської міської ради;

Бошков Віталій Михайлович – письменник, перекладач, член НСПУ, генерал-хорунжий Чорноморського козацького війська;

Вельможко Василь Іванович – член Національної спілки краєзнавців України;

Гаврилюк Юрій Іванович – письменник, член НСПУ, історик, публіцист, культурний та громадський діяч Підляшшя в Польщі;

Дупляк Микола Степанович – педагог і журналіст, громадський діяч у США;

Жабінська Євгенія Миколаївна – письменниця, членкиня НСПУ, педагогиня на Підляшші в Польщі;

Загороднюк Василь Степанович – член НСПУ, голова Херсонської обласної філії НСПУ, кандидат філологічних наук, доцент Херсонського державного університету;

Ідаєтов Володимир Аршатдинович – кандидат історичних наук, член Національної спілки журналістів України;

Качан Анатолій Леонтійович – письменник, член НСПУ;

Кузнецова Орина, учениця 11-А Херсонської спеціалізованої школи I-III ступенів № 24 із поглибленим вивченням математики, фізики та англійської мови Херсонської міської ради;

Кулик Валерій Павлович – Почесний громадянин міста Херсона, заслужений діяч мистецтв України, член НСПУ;

Литвин Валентина Василівна – провідний методист Публічної бібліотеки Корсунь-Шевченківської міської ради;

Лойтра Петро Леонідович – композитор, автор і виконавець, Академік Міжнародної літературно-мистецької Академії України;

Мовчан Альона Ігорівна – членкиня НСЖУ та ХОО Всеукраїнської молодіжної громадської організації «Молода Просвіта», керівниця літературно-драматургічної частини Херсонського обласного академічного музично-драматичного театру імені М. Куліша; організаторка мистецьких акцій «Поетична шафа», «Поетичне рандеву», «Щомісячні читання», музично-поетичного проєкту «Рок!Шафа», співорганізаторка музичного проєкту «Рок!Комод»;

Немченко Галина Вікторівна – кандидатка філологічних наук, доцентка, співробітниця міжкафедральної наукової лабораторії

«Українська література в англomовному світі» при Херсонському державному університеті;

Немченко Іван Васильович – кандидат філологічних наук, доцент, керівник міжкафедральної наукової лабораторії «Українська література в англomовному світі» при Херсонському державному університеті;

Плакида Ніна Петрівна – вчителька української мови та літератури, учителька вищої категорії, учителька-методистка Херсонського наукового ліцею Херсонської обласної ради;

Шупта Дмитро Романович – член НСПУ, Академік Міжнародної Академії оригінальних ідей України, Академік Міжнародної літературно-мистецької Академії України.

Літературно-наукове видання

**Вісник Таврійської фундації
(Осередку вивчення української діаспори)
Міжнародний літературно-науковий збірник**

Випуск 20

Головний редактор: Іван Немченко
Коректор: Галина Немченко
Редактор Ірина Майдаченко
Верстка Тамара Пономаренко

Підп. до друку 14.11.2025. формат 60х84/ 16. Папір офсет.
Обл. вид. арк. 14,81. Ум. друк. 15,57.
Наклад 100 прим. Зам. 657.

Видавець та виготівник ФОП І.С.Майдаченко,
свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до
Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції ДК № 851 від 13.03.2002р.

19400, Черкаська обл.,
м. Корсунь-Шевченківський,
вул.. Ярослава Мудрого, 22
e-mail: irena22@ukr.net